Dr. Nicolae NIȚU Iulian NIȚU

DESTRĂMAREA IUGOSLAVIEI

GeoPolitica

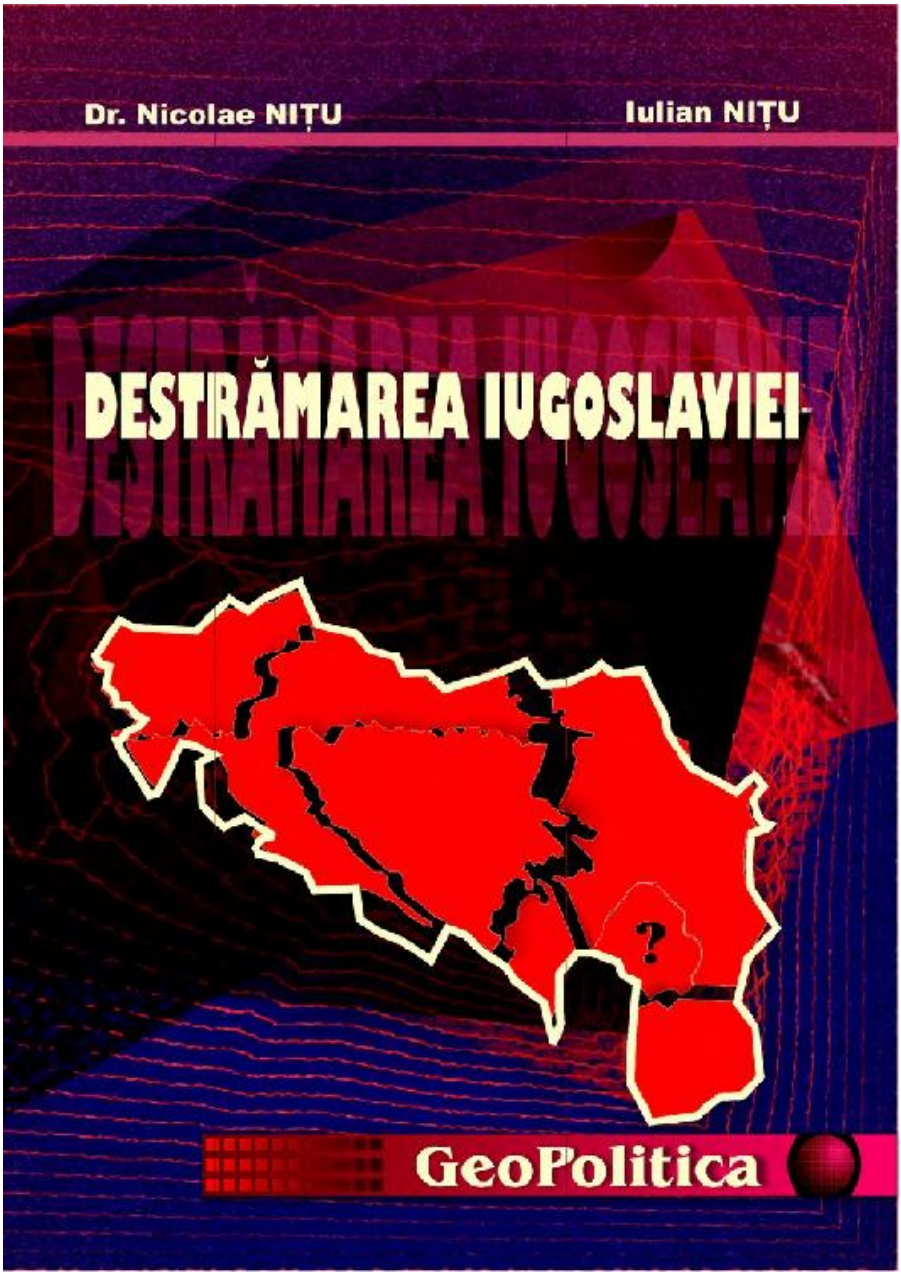

www.geopolitic.ro

DESTRĂMAREA IUGOSLAVIEI

Nicolae NIŢU, Iulian NIŢU

www.geopolitic.ro

www.geopolitic.ro

Editor:

Cristina Simileanu

Prefaţa:

prof. univ. dr. Teodor Meleşcanu

Coperta:

Vasile Simileanu

NOTĂ

Autorul este responsabil atât de alegerea şi prezentarea datelor conţinute în lucrare,

formulările şi prezentarea materialelor, cât şi de opiniile exprimate, care nu sunt întotdeauna

identice cu cele ale editorului .

Reproducerea integrală sau parţială a oricărui material scris sau ilustrativ din această

publicaţie este interzisă în lipsa unui acord scris din partea editurii TOP FORM.

CIP nr. 13378 / 02.10.2006

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

NIŢU, Nicolae;

Destrămarea Iugoslaviei / Nicolae Niţu, Iulian Niţu; pref.: prof. univ.

dr. Teodor Meleşcanu; ed.: Cristina Simileanu. - Bucureşti: Top Form 2006

Bibliogr.

ISBN (10) 973-7626-12-5

ISBN (13) 978-973-7626-12-7

I. Niţu, Iulian

II. Meleşcanu, Teodor

III. Simileanu, Cristina (ed.)

94(497.1)

www.geopolitic.ro

Editura TOP FORM

Bucureşti, str. Turda 104, sect. 1,

tel / fax 665 28 82; tel. 0722 207 617, 0722 704 176

simi@b.astral.ro, editura.topform@yahoo.com; geopolytyka@yahoo.com

Nicolae NIŢU, Iulian NIŢU

DESTRĂMAREA IUGOSLAVIEI

www.geopolitic.ro

Bucureşti

2006

www.geopolitic.ro

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

CUPRINS

De la destrămarea Iugoslaviei la un viitor nesigur al Serbiei în Balcanii de Vest (...în loc de prefaţă) ..... pag. 03

Introducere

..... pag. 07

Slavii de sud..... pag. 10

Sârbii ..... pag. 11

Croaţii ..... pag. 13

Muntenegrenii ..... pag. 16

Slovenii ..... pag. 18

Macedonenii ..... pag. 20

Bosniacii ..... pag. 23

Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor ..... pag. 25

Iugoslavia în cel de-al Doilea Război Mondial ..... pag. 29

Iugoslavia postbelică..... pag. 32

Procesul destrămării Iugoslaviei..... pag. 34

Kosovo - "leagănul spiritualităţii sârbe" ..... pag. 36

Contradicţiile interrepublicane împiedică reforma..... pag. 42

Încercări de soluţionare paşnică..... pag. 49

www.geopolitic.ro

Strategia sârbă..... pag. 52

Proiecte de restructurare a Iugoslaviei..... pag. 57

Forţele motrice ale conflictelor ..... pag. 61

Rolul armatei iugoslave..... pag. 63

Declanşarea conflictelor - intervenţia în Slovenia..... pag. 66

1

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

Evoluţia evenimentelor din Croaţia..... pag. 68

Evenimentele din Bosnia-Herţegovina ..... pag. 73

Acordurile de pace în Bosnia - Herţegovina..... pag. 81

Evenimentele din Macedonia ..... pag. 84

Criza iugoslavă şi condiţiile internaţionale.....

pag 88

Intervenţia NATO în Iugoslavia ..... pag. 101

Declararea independenţei Muntenegrului..... pag. 105

Răspundere juridică politică şi morală ..... pag. 109

Evoluţii posibile ..... pag. 119

Alţi factori de risc în zonă..... pag. 131

Anexe ..... pag. 138

Regatul Serbiei în 1918

Regatul Serbiei între 1918 - 1929

Fosta Iugoslavie în anul 2000

Spaţiul ex-iugoslav în anul 2005

Compoziţia etnică în Republica Federală Iugoslavia (1990)

Minorităţile din spaţiul ex-iugoslav (1991)

Refugiaţii din fosta Iugoslavie (1991)

Migraţiile sârbilor bosniaci

Compoziţia etnică în spaţiul ex-iugoslav (2006)

www.geopolitic.ro

2

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

DE LA DESTRĂMAREA IUGOSLAVIEI LA UN VIITOR

NESIGUR AL SERBIEI ÎN BALCANII DE VEST

(...în loc de prefaţă)

Destrămarea Iugoslaviei este un subiect pe cât de dureros pe atât de

prezent în agenda internaţională, de aceea este de salutat când publicaţiile

pe această temă apar pentru a relansa dezbaterea şi a readuce noi puncte

de vedere interesante şi inedite, sau măcar o readucere la zi a stadiului

chestiunii iugoslave. Este şi meritul esenţial al acestui volum al domnilor

Nicolae şi Iulian Niţu, „Destrămarea Iugoslaviei", demers pe care îl apreciem

ca o contribuţie semnificativă la dezbaterile pe această temă.

Preocuparea cea mai mare astăzi este modul în care poate să mai

fie oprită spirala fragmentării şi divizării, această cursă a separatismului pe

toate dimensiunile, pe motivul „separării de imaginea omului bolnav" din Balcanii

de Vest. După „Iugoslavia mică" a venit ruptura paşnică a Muntenegrului,

iar fragmentarea Serbiei este imprevizibilă. Toată lumea se întreabă nu atât

„de ce" şi „cui foloseşte" cât „până unde?".

România este preocupată de viitorul Serbiei actuale, dar şi de

perspectiva stabilizării regiunii Balcanilor de Vest, ca ţară NATO importantă

din regiune, în care trebuie să se aglutineze brusc nu un vecin - năbădăios

şi neascultător, cu frustrări şi probleme fundamentale - ci brusc 3-4-5 vecini,

independenţi sau autonomi, cu probleme în raport cu titularul de suveranitate -

admiţând că acesta va rămâne Serbia - şi cu un potenţial ulterior de

refragmentare şi mai mare. Până unde?

Evident că fiecare asemenea regiune autonomă sau independentă

este nesustenabilă sau din ce în ce mai puţin controlabilă şi integrabilă în

regulile europene. Şi cum nici Uniunea Europeană nu este foarte grăbită să

prezinte un plan de perspectivă viabil, e de aşteptat ca perioada de

instabilitate să se perpetueze pe o perioadă medie de timp.

În perioada 28-29 octombrie a avut loc un referendum pentru Constituţia

Serbiei. O nouă lege fundamentală care să înlocuiască Constituţia lui

Slobodan Miloşevici era aşteptată încă din octombrie 2000, când coaliţia

G17 Plus a preluat puterea detronându-l pe Slobodan Miloşevici. Rezultatul

a fost previzibil, deşi obţinut cu o majoritate fragilă, în contextul absenteismului

masiv al albanezilor kosovari, care nu au mai fost prezenţi la scrutinurile

din Serbia de mai bine de 8 ani.

Totuşi, noua Constituţie notează chiar în preambul, acolo unde se

referă la statutul Kosovo, faptul că „teritoriul provinciei este parte a statului

sârb, beneficiind de o largă autonomie". Principiul „mai mult decât autonomie,

mai puţin decât independenţă" se regăseşte în documentul ce a fost votat

în parlament la 30 septembrie şi ratificat prin referendum la 29 octombrie.

Acum, calea spre alegerile anticipate este deschisă.

Alegerile anticipate - atât parlamentare cât şi prezidenţiale - au devenit

un imperativ al actualei administraţii din multiple motive. Mai întâi, majoritatea

actuală este extrem de fragilă şi se bazează pe voturile (şi bunăvoinţa)

Partidului Socialiştilor al lui Slobodan Milosevici. Apoi, atât Partidul Radical

al lui Vojislav Seseli cât şi Partidul Socialiştilor sunt în scădere de formă

după ultimele evoluţii la nivel naţional, în special lansarea procesului de la

Haga a liderului radical şi refuzul de a accepta în guvernul de la Belgrad -

aşa cum o prevede noua constituţie - a reprezentanţilor albanezilor kosovari,

taxaţi de cele două partide drept „terorişti".

Pe acest context - evident vremelnic - partidele preşedintelui sârb

Boris Tadici (Partidul Democrat) şi adepţii premierului Vojslav Kostuniţa

(întăriţi de refuzul de a-l livra pe Ratko Mladici la Haga) au convenit că

viitoarele alegeri anticipate sunt de aşteptat, ca şi cel de-al doilea partid

guvernamental G17 Plus, tocmai evadat în opoziţie ca reacţie la tăierea

posibilităţilor continuării negocierilor cu Uniunea Europeană, din motivul

aceluiaşi gest al premierului în exerciţiu.

Alegerile anticipate în contextul dat mai sunt determinate de o raţiune,

respectiv prelungirea perioadei până când comunitatea internaţională va

propune - şi ulterior impune - proiectul de statut pentru Kosovo. Dacă există

divergenţe formale între componenţa Grupului de contact - cele 6 state

care tutelează formal viitorul statut - între Rusia şi ceilalţi membri, Marti

Ahtisaari, autorul viitorului plan de statut pentru Kosovo a anunţat că va

prelungi cu câteva luni termenul iniţial dat de ONU - sfârşitul anului - tocmai

pentru a permite ca acest fapt să nu influenţeze eventualele alegeri

anticipate. Scopul este de a nu permite radicalilor un motiv suplimentar şi

„tare” de campanie electorală şi de a păstra forţelor democratice din Serbia

şansele de a-şi atinge ţinta privind guvernarea.

Statele Unite, Marea Britanie, Franţa, Germania şi Italia par să-şi fi definit

poziţiile privind viitoarea independenţă - condiţionată sau nu, în etape sau

direct - a provinciei Kosovo. Rusia în schimb pare să joace între dorinţa de a

bloca prin veto statutul, în favoarea Serbiei, şi nevoia de a crea un precedent

sau măcar o monedă de schimb în spaţiul său de prim interes, respectiv direct

în legătură cu conflictele îngheţate din Georgia-Abhazia şi Osetia de Sud.

Deşi avertiza privind utilizarea situaţiei din Kosovo drept precedent,

diferenţele specifice nu recomandă o asemenea perspectivă ca şi miza

pusă astăzi în Georgia - singura ţară în care „revoluţia colorată" mai produce

efecte - fără a mai vorbi despre efectele secundare pe care un asemenea

pas îl provoacă în chiar spaţiul Federaţiei Ruse, unde zona Caucazului de

Nord pare să aştepte această recunoaştere a precedentului pentru a trece

la fapte. Practic, Ramzan Kadârov are pe masă un plan al lui Şamil Basaev

retuşat, care din califatul nord-caucazian va face un stat musulman sub conducere

proprie, reunind Cecenia, Inguşeţia şi partea esenţială din Daghestan.

Apoi toată comunitatea internaţională - şi chiar Serbia însăşi - realizează

că avem de a face cu o simplă amânare a destinului implacabil ce transformă

Kosovo într-un stat independent. Eforturile de negociere ar trebui îndreptate

în primul rând către statutul părţii din Metohia locuită de sârbi în cadrul

viitorului stat kosovar, apoi pe garanţiile stabile privind blocarea unei

fragmentări ulterioare a Serbiei. Căci aici şi Macedonia pare

ameninţată -

în zona Kumanovo, locuită majoritar de sârbi - şi Muntenegrul independent,

şi sudul Serbiei ce poate avea un nou focar de independenţă, dar şi zona

Voivodinei. Blocarea unei fragmentări ulterioare pe baza unor garanţii ferme

şi perspective ulterioare pare a fi ţinta realistă pentru autorităţile de la

Belgrad, odată ce au acceptat să evite precedentul prin asumarea negociată a

perspectivei independeţei provinciei Kosovo.

Ţinte reale ale partidelor democratice de la Belgrad, dar şi ale tuturor

realiştilor din capitala Serbiei, ar fi, în ordine, să depăşească în scrutin pe

radicali şi socialişti, să supravieţuiască perspectivei statutului de independenţă

(eventual condiţionată) a provinciei Kosovo, să determine arestarea şi

predarea lui Radko Mladici către Haga şi să reia negocierile cu Uniunea

Europeană pentru un statut cu perspective cât mai clare de acces în piaţa

comună şi apoi în Uniunea Europeană. Fireşte însă, prima urgenţă ar fi ca

aceste forţe să aibă puterea de a depăşi diferenţele dintre ele şi de a gândi

pragmatic şi realist la obiectivele fezabile ale politicii lor externe, pentru a

evita noile dezamăgiri proprii şi ale populaţiei şi pentru a putea oferi o

perspectivă stabilă şi prosperă sârbilor din întreaga regiune. Iar dacă

aceşti

paşi de agendă vor putea fi parcurşi, fireşte că şi un obiectiv maximal al

unei reuniri cu republica Sârpska din Bosnia Herzegovina ar putea apărea

ca fezabilă pe termen lung.

Teodor MELEŞCANU

6 noiembrie 2006

5

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

INTRODUCERE

Republica Federală Iugoslavia şi sistemul iugoslav, puse la grele încercări

în cei 45 de ani de existentă, atât din interior cât si din exterior, au rezistat

în condiţiile geopolitice şi geostrategice specifice de după cel de-al doilea război

mondial, ale monolitismului ideologic şi politic intern, ale existenţei personalităţii

politice a lui Iosip Broz Tito.

După cum se cunoaşte, potrivit "înţelegerii" de la Ialta, în Iugoslavia

s-a convenit o influenţă egală (50-50%) a URSS şi a aliaţilor occidentali.

Această înţelegere, spre deosebire de evoluţiile ulterioare din alte ţări, a

fost, în general, respectată, datorită şi situaţiei specifice din Iugoslavia. Orice

încercare, de o parte sau de alta, a Rusiei ori a Occidentului, de a-şi extinde

influenţa în Iugoslavia era privită cu suspiciune, ca tentativă de modificare

a echilibrului geostrategic existent pe plan european şi chiar mondial dacă

se are în vedere şi poziţia Iugoslaviei de lider al mişcării de nealiniere.

Iugoslavia a rămas, cu toate acestea, ideologic, un stat comunist, cu

trăsături totalitariste specifice, exercitate în cadrul sistemului de partidul comunist.

În acest cadru, Iosip Broz Tito, care se bucura de o autoritate personală

deosebită, nu a ezitat să recurgă, când a considerat necesar, la măsuri

autoritare, la reprimarea oricăror tendinţe şi mişcări cu caracter democratic

şi specific naţional, manifestate periodic în special în Serbia şi Croaţia.

Procesul rapid al prăbuşirii comunismului în URSS, în statele Europei

Centrale şi de Est, al demilitarizării spaţiilor geografice şi politice, al liberalizării

ideologice şi spirituale, precum şi evoluţiile interne în condiţiile dispariţiei lui

Iosip Broz Tito, au pus Iugoslavia în faţa unei situaţii noi, cea mai serioasă

din perioada postbelică. Nici ideologia, nici sferele de influenţă şi nici forţa

nu au mai putut menţine structurile politice, economice, sociale şi chiar

statale existente.

Spre deosebire de alte ţări est-europene, în Iugoslavia prăbuşirea

sistemului totalitar, cu tot specificul lui, a fost devansată de fenomene

particulare, în special de accentuarea şi situarea în prim plan a intereselor

naţionale ale membrilor federaţiei, care au generat ascensiunea naţionalismului

şi declanşarea conflictelor interetnice. Acestea au condus la destrămarea

unui stat care, după al doilea război mondial, a ocupat un loc deosebit şi a

jucat un rol important în Balcani, în Europa, în mişcarea de nealiniere, în

echilibrul general al celor două sisteme mondiale antagoniste postbelice. Mai

mult, în Iugoslavia, procesul transformărilor democratice a degenerat în ură

şi intoleranţă, într-un război pustiitor, crud, greu de comparat în istoria zonei.

Consecinţele politice, economice, sociale, morale şi de natură etnică

ale evenimentelor din fostul spaţiu iugoslav au avut efecte serioase în

raporturile interbalcanice, europene şi chiar internaţionale.

Criza iugoslavă, alte situaţii conflictuale locale au relevat existenta în

sistemul actual de cooperare şi securitate general-european şi mondial a

unor dificultăţi serioase, a unor abordări parţial-geografice, a unei competiţii

între ţările puternice de a ocupa poziţii cât mai favorabile, care să le

satisfacă, în prezent şi în viitor, cât mai bine propriile interese.

În pofida tendinţelor de destindere şi colaborare, s-a dovedit că pe

plan mondial persistă interese specifice naţionale, zonale şi, în consecinţă,

contradicţii serioase între centrele de putere, între state şi grupări de state.

Spaţiul de influenţă pierdut de ideologie şi de forţa militară tinde să fie

preluat de factorul politic şi, îndeosebi, de cel economic, într-o lume

în care

asistăm la modificări în ponderea centrelor de putere.

Cauzele apariţiei şi evoluţiei crizei iugoslave sunt complexe. Ele

sunt, în primul rând, de natură internă - istorice, etnice, politice, economice,

religioase ş.a. În acelaşi timp, se poate afirma, fără rezerve, că modul cum

a evoluat criza iugoslavă constituie şi o consecinţă a raporturilor de forţe pe

plan internaţional, a tendinţelor de modificare a acestora, a fragilităţii sistemului

Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, a sistemului de

securitate mondial şi a imperfecţiunilor din activitatea Organizaţiei Naţiunilor

Unite. Toate acestea au generat un anumit sentiment de insecuritate pentru

statele mici şi mijlocii, în special din centrul şi sud-estul Europei, dar şi

preocuparea pentru eventualitatea extinderii şi generalizării unor conflicte

locale, cu costuri mari pentru Europa, pentru comunitatea internaţională. Acestea

sunt şi motivele care au determinat demararea unui proces de reexaminare

a strategiilor, structurilor şi mecanismelor principalelor sisteme de securitate

existente, care să permită acţiuni mai prompte şi eficiente pentru prevenirea şi

stingerea unor focare de criză, să împiedice apariţia unor conflicte, să

asigure colaborarea, stabilitatea şi pacea, desfăşurarea proceselor de

integrare existente. Reuşita procesului, generos în sine, depinde de mulţi

factori, printre care, determinanţi sunt natura raporturilor dintre marile

puteri, interesele acestora şi strategiile de realizare a obiectivelor propuse.

Desigur, descifrarea completă a cauzelor crizei iugoslave, a evenimentelor

care au avut loc în acest spaţiu, a consecinţelor lor, necesită o analiză

multilaterală, multidisciplinară, în timp, pe care o vor face politologii, istoricii,

sociologii şi chiar psihologii.

7

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

Iugoslavia, aşa cum a fost cunoscută începând din anul 1918, de la

crearea Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, iar apoi, după cel de-al

doilea război mondial, sub numele de Republica Socialistă Federativă

Iugoslavia, nu mai există. Din fosta Iugoslavie au apărut şase state noi:

Republica Bosnia-Herţegovina, Republica Croaţia, Republica Macedonia,

Republica Muntenegru, Republica Serbia şi Republica Slovenia În unele

dintre aceste noi state procesele clarificărilor naţionale, interetnice nu sunt

încheiate şi pot genera, în continuare, dacă nu sunt abordate preventiv, în

spirit democratic, în conformitate cu normele dreptului internaţional, noi

situaţii de instabilitate, noi conflicte locale şi chiar regionale.

Materialul de faţă îşi propune să constituie numai o încercare de

prezentare sintetică a evoluţiei crizei iugoslave, în special în baza surselor

istorice iugoslave, a acţiunilor, actelor şi declaraţiilor principalilor actori ai

crizei, a convorbirilor directe cu unii dintre reprezentanţii părţilor în conflict,

să înfăţişeze cititorului elemente care să-i permită să desprindă singur cauzele

şi efectele unei tragedii care a făcut multe jertfe, a provocat pagube materiale

enorme si răni adânci care cu greu vor putea fi complet vindecate.

www.geopolitic.ro

8

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

SLAVII DE SUD

Evenimentele care au avut loc în fosta Iugoslavie nu pot fi pe deplin

înţelese fără o prezentare, chiar şi sumară, a istoriei popoarelor iugoslave,

urmaşe ale triburilor slave care, migrând din nord-estul Europei, dintr-o

zonă situată, potrivit istoricilor iugoslavi, în actualele graniţe ale Ucrainei şi

Poloniei, între oraşele Varşovia şi Cracovia la vest şi Kiev-Cernigov la est,

s-au instalat, în cursul secolelor VI -IX în Peninsula Balcanică.1

Unii istorici afirmă că migrarea slavilor în Peninsula Balcanică a avut

loc în două etape, una timpurie, în care slavii au emigrat în masă, împreună

cu avarii şi alta mai târzie, a triburilor sârbe şi croate, bine înarmate şi organizate.

Procesul stabilizării şi, mai ales, al diferenţierii acestor triburi slave, al

apariţiei primelor formaţiuni statale, a fost relativ îndelungat şi însoţit în permanenţă

de conflicte cu băştinaşii, cu alte popoare migratoare, cu Imperiul Bizantin.

Consolidarea, mai târziu, a statelor naţionale ale slavilor de sud a

fost frânată de marile imperii ale timpului - Habsburgic şi Otoman. în cadrul

acestui proces istoric popoarele şi formaţiunile statale nou apărute au

cunoscut, alternativ, perioade de ascensiune şi de decădere, teritoriile

pe

care le-au stăpânit s-au modificat într-o etapă sau alta. Instabilitatea delimitărilor

teritoriale şi îndeosebi, îndelungata stăpânire străină au întârziat formarea

naţiunilor, a statelor naţionale, cu consecinţe importante pentru aceste

popoare în epoca modernă şi contemporană.

www.geopolitic.ro

1 În abordarea aspectelor privind istoria popoarelor slave din această zonă au fost folosite, cu prioritate, date din Enciclopedia Iugoslaviei, redactată şi publicată, începând cu anul 1962, de un

grup de istorici cu autoritate din toate republicile R.F. Iugoslavia, tocmai pentru a fi asigurată o obiectivitate ştiinţifică deplină

9

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

SÂRBII

Potrivit istoriografiei iugoslave, cea mai veche dovadă a prezenţei

sârbilor în Peninsula Balcanică se presupune a fi existenţa, încă în anul 680

e.n. a oraşului Gordoservona din Bizanţ. Mai târziu, din scrierile împăratului

bizantin Constantin Porfirogenetul, rezultă că sârbii ocupau teritoriile muntoase

de o parte şi de alta a râului Lim, cursul superior al râurilor Drina, Ibar şi Morava de

vest (teritorii denumite, mai târziu, Raşka), precum şi cursul superior al râului

Bosna. Constantin Porfirogenetul mai vorbeşte, de asemenea, de unele regiuni

vestice, până la Marea Adriatică, dar nu precizează natura triburilor slave

existente pe aceste teritorii.

Procesul formării statului sârb s-a desfăşurat, în principal, în timpul regelui

Stefan Nemania, în jurul anului l 83 în zonele Raşka şi Duklia (actualul Muntenegru)

şi a condus, treptat, la crearea unei formaţiuni politice relativ puternice. Sub

regele Stefan Nemania a fost încheiat procesul de autodeterminare faţă de Bizanţ

şi a început extinderea Serbiei în teritoriile Imperiului Bizantin în destrămare.

Acest proces a fost continuat în timpul domniei regelui Milutin (1283 -1321),

când a început colonizarea sârbilor în zona Dunării şi prin aceasta s-au "creat

condiţii pentru mutarea, mai târziu, a ponderii statului sârb spre Nord". Atingând

apogeul în perioada regelui Duşan, proclamat "regele sârbilor şi grecilor" în anul

1345, Serbia se întindea de la Dunăre la nord până la Volos şi Golful Corint în

sud, de la Marea Adriatică în vest până la actualele graniţe cu Bulgaria la est.

Începând cu secolul al XIV-lea, Serbia s-a aflat în disputa turco-austro-

ungară, când au loc şi "marile migraţii", mai întâi spre nord-vest, în Banat, apoi

spre Marea Adriatică. O perioadă importantă, de referinţă în istoria Serbiei, în

lupta pentru menţinerea independenţei, o constituie domnia regelui Lazar, lupta

de la Câmpia Mierlei (Kosovo Polie) din 15 iunie 1389. În pofida grelelor încercări

de rezistenţă, Serbia a căzut pentru următoarele secole sub stăpânirea turcă, care

va dura până la căderea Imperiului Otoman. Această perioadă este marcată de

restrângerea teritoriului Serbiei la "paşalâcul de Belgrad", dar şi de puternice

revolte împotriva turcilor, de încercarea de proiectare a primului "program

naţional sârb". Acesta a fost opera cărturarului Vuk Karagici şi, în

special, a lui

Ilia Garaşanin, ministrul de externe al regelui Milan Obrenovici. În realizarea

acestui obiectiv un rol important trebuia să îl joace sârbii din afara graniţelor

Serbiei. Un prim succes al acestui plan a fost înregistrat în anul 1867, când

garnizoanele turceşti au fost retrase din Serbia, ca, în anul 1878, la Congresul de

la Berlin, Serbia să fie recunoscută stat independent, dar fără să îi fie satisfăcute

cererile teritoriale în Sandjak şi Bosnia-Herţegovina. Aceste obiective aveau să

fie atinse treptat, printr-o politică de folosire în interes propriu a contradicţiilor

dintre marile puteri şi de alianţe victorioase în timpul războaielor balcanice

şi a primului război mondial. Astfel, după Congresul de la Berlin, nemulţumită, dar

şi lipsită de mijloace pentru a se confrunta cu Austro-Ungaria în problema

Bosniei-Herţegovina, Serbia şi-a îndreptat atenţia spre sud, având drept obiectiv

împărţirea Macedoniei şi ieşirea la Marea Adriatică prin nordul Albaniei. În

acest scop acţiunea diplomatică a Serbiei şi-a propus cointeresarea Bulgariei şi

Greciei, precum şi atragerea bunăvoinţei Rusiei, Italiei şi Franţei. Câştigând această

bunăvoinţă, Serbia a reuşit în primul război balcanic să alipească zona Sandjak,

dar a trebuit, sub presiunea marilor puteri, să se retragă din nordul Albaniei.

Din aceste motive, şi-a îndreptat atenţia asupra Macedoniei, în care scop

s-a aliat cu Grecia, a ridicat problema revizuirii tratatului cu Bulgaria, pe

motivul retragerii din Albania şi necesităţii obţinerii unor compensaţii în

Macedonia. Aceasta a dus la declanşarea celui de-al doilea război balcanic

şi la obţinerea unei părţi a Macedoniei, prin pacea de la Bucureşti (1913).

Serbia nu a renunţat însă definitiv la Bosnia-Herţegovina. Aceasta a

fost şi cauza pentru care raporturile cu Austro-Ungaria, în special după războaiele

balcanice, se încordează. În aceste condiţii are loc atentatul de la Saraievo

şi declanşarea primului război mondial.

Obiectivele militare ale Serbiei în preajma primului război mondial au

fost formulate prin declaraţia de la Niş, din 7 decembrie 1914, care îşi propunea

"lupta pentru eliberarea şi unirea tuturor fraţilor sârbi, croaţi şi sloveni". Poziţiei

guvernului sârb, condus de Nikola Paşici, de organizare centralizată prin alipirea

la Serbia a teritoriilor iugoslave aflate în cadrul Austro-Ungariei i se opunea

teza Consiliului iugoslav, creat la Roma în anul 1915, de reprezentanţi croaţi şi

sloveni, care preconiza un sistem descentralizat şi un statut egal cu Serbia.

La 29 octombrie 1918, la Zagreb, s-a declarat desprinderea teritori lor slavilor

de sud de Austro-Ungaria, care trebuia urmată de crearea Regatului Slovenilor,

Croaţilor şi Sârbilor. Uniunea cu Serbia nu a putut fi realizată datorită contradicţi lor

dintre guvernul sârb şi reprezentanţii Consiliului iugoslav în cadrul tratativelor

de la Geneva din 9 noiembrie 1918. Unirea a fost, însă, realizată după

primul război mondial, la 1 decembrie 1918, prin formarea Regatului Sârbilor,

Croaţilor şi Slovenilor.

11

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

CROAŢII

Croaţii se presupune că sunt prezenţi în spaţiul balcanic, sub forma unei

uniuni tribale, începând din secolul al VII-lea, în provincia romană Dalmaţia,

în principal între actualul oraş Cetinje, în Muntenegru şi masivul Velebit, regiune

care a constituit punctul de pornire al formării, mai târziu, a statului croat. În

lucrarea De Administrando Imperio, Constantin Porfirogenetul consemnează că

triburile croate au venit în această regiune de peste Carpaţi sub conducerea

a cinci fraţi şi două surori, dintre care unul se numea Horvatos.

Dezvoltarea şi consolidarea statului feudal croat a avut loc în condiţiile

unor lupte permanente cu Bizanţul, cu Francii, cu Austro-Ungaria şi cu Imperiul

Otoman. Potrivit unor istorici, creştinarea croaţilor ar fi avut loc încă în secolele

VII-VIII de Roma, la insistenţa Bizanţului, iar potrivit altora abia de către Franci.

În secolul al IX-lea croaţii erau conduşi de regele Branimir, care s-a intitulat

"dux Cruatorum (Chrvatorum)". Punctul culminant al dezvoltării statului croat

medieval a fost atins în secolul al X-lea, când se întindea la nord pe cursul râurilor

Mura şi Drava, spre sud la Marea Adriatică până la insula Braci, la vest până la

actuala graniţă cu Slovenia, dar fără Istria, iar la est pe cursul râului Bosna.

Decăderea statului feudal croat a început sub regele Zvonimir, odată cu

atacurile insistente ale ungurilor, când capitala era la Knin. Statul croat a fost inclus

în componenţa Ungariei, păstrându-şi, însă, o anumită individualitate veacuri de-a

rândul. Regi unguri şi-au extins, treptat, stăpânirea în aproape întreaga Dalmaţie,

ocupând oraşele Split, Zadar şi Trogir, precum şi insulele Krk, Rab şi Osor, fără

a întâmpina o opoziţie puternică din partea Veneţiei şi a Bizanţului în decădere.

O revenire la independenţa deplină a Croaţiei se înregistrează după

"adunarea generală a întregului regat Slavonia" de la Zagreb din 1273,

când se instituie o nouă organizare în "banovine", în care "banul" îşi asuma

funcţia legislativă în locul regelui ungar.

Lupta pentru influenţă dintre marile imperii ale timpului a favorizat

mai târziu şi câştigarea statutului de autonomie de către unele oraşe la

Marea Adriatică, precum Dubrovnik, Zadar, Split, Şibenik ş.a., care, însă,

începând din anul 1433, revin din nou Veneţiei. Tot în această perioadă, în

zona dalmată este întâlnit şi titlul de "herţeg" pentru conducătorul local.

12

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

În sfârşit, existenţa statului croat este legată şi de prezenţa, în secolul al

XIV-lea, a vlahilor (morlanţilor), ca aliaţi ai "banului", aşezaţi în "cătune",

după care erau numiţi şi "cătunari", la nord de masivul Velebit, apoi aproape în

toată Croaţia. Ei constituiau o entitate importantă dacă, uneori, sunt amintiţi

distinct în scrieri ale timpului prin expresii de genul "totum regnum Croatiae

et Valachi in eo existentes". Sursele istorice arată că ei erau de origine română,

iar urmaşii lor, în special din câteva sate izolate, nu departe de oraşul Rieka,

folosesc şi astăzi o limbă română arhaică. În prezent una dintre principalele

străzi din Zagreb poartă numele “Vlaşka”.

În timpul dominaţiei ungare croaţii s-au răsculat în numeroase rânduri

reuşind, temporar, să îşi recâştige independenţa în zone întinse. Începând

cu anul 1463, la căderea statului bosniac, Croaţia a devenit obiectivul direct

al atacurilor Imperiului Otoman, care a reuşit să ocupe o mare parte din

teritoriu şi să ajungă până la Marea Adriatică, la nord de Trogir, iar la 1526,

în drum spre Mohaci, turcii au cucerit Slavonia de est, cu principalul oraş,

Osiek. După înfrângerea şi retragerea turcilor, cnezii croaţi, la 1 ianuarie

1527, au trebuit să aleagă pe voievodul habsburg Ferdinand "ca rege al

Croaţiei", cu obligaţia acestuia de "menţinere neştirbită a dreptului şi legii

Croaţiei". Din această perioadă începe prezenţa sârbilor în Croaţia. Izgoniţi

de turci, sârbii erau atraşi de habsburgi, de cnezii croaţi şi colonizaţi pentru

a constitui un prim val de apărare împotriva turcilor. Aşa a luat fiinţă aşa-

numita "zona militară Kraina", în care a rămas peste secole o majoritate

sârbă în această parte a statului croat.

Năvălirea turcilor a avut repercusiuni însemnate asupra evoluţiei Croaţiei,

în special spre sfârşitul secolului al XV-lea. După lupta de la Krbavuko din

1493 a început un proces de depopulare prin care, în câteva decenii, o

parte importantă a coastei dalmate, s-a transformat, treptat, în sangeacuri

turceşti, colonizate cu populaţie sârbă din interiorul Imperiului. Mai târziu,

după izgonirea turcilor, Imperiul Habsburgic a încercat să formeze o zonă

de rezistenţă de-a lungul graniţei cu Imperiul Otoman, populând şi mai mult

această regiune cu emigranţi sârbi, cărora li s-a promis păstrarea credinţei

şi autonomiei, prin scoaterea lor de sub autoritatea Adunării croate şi

a

Banului. Astfel, începând din anul 1627, "Kraina" a avut un statut deosebit,

de regiune militară supusă direct Austriei, ceea ce a însemnat o ameninţare

directă pentru însăşi existenţa Croaţiei, substanţial redusă ca teritoriu. Acelaşi

fenomen s-a întâmplat şi în Slavonia, ceea ce a condus, după eliberarea

de turci, la sfârşitul secolului al XVII-lea, la situaţia ca unele provincii să nu

mai treacă sub autoritatea Croaţiei, ci să fie incluse în "Kraina", care a devenit,

astfel, ca suprafaţa, aproape egală cu teritoriul aflat sub conducerea Banului

croat. Astfel, Kraina a devenit o imensă tabără militară, în care Imperiul

Habsburgic a avut un sprijin militar important până în a doua jumătate a

secolului al XIX-lea, când a fost încorporată din nou în Croaţia.

Renaşterea naţională croată a început spre sfârşitul secolului al XIX-lea,

fiind exprimată, mai întâi, prin aşa-zisa "mişcare iliră", care îşi propunea ca

obiectiv crearea "Marii Ilirii", apoi prin insistenţa pentru declararea independenţei

politice a Croaţiei în preajma revoluţiei de la 1848. În 1849, la Congresul

slavilor de la Praga, Croaţia a fost declarată "pentru totdeauna, liberă şi

independentă de Ungaria", dar a rămas, practic, până în 1918, într-un grad

mai mare sau mai mic, sub dominaţia austro-ungară.

La 29 octombrie 1918, după încheierea primului război mondial,

Saborul croat a proclamat independenţa şi formarea Regatului Slovenilor,

Croaţilor şi Sârbilor, în înţelegere cu slovenii, care, însă, curând, la 1 decembrie

1918, s-a transformat în Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, în cadrul

căruia Serbia avea locul predominant.

14

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

MUNTENEGRENII

Muntenegrenii sunt cunoscuţi sub această denumire începând cu

secolul al XIII-lea. Până la sfârşitul secolului al X-lea, zona în care trăiesc

muntenegrenii era cunoscută sub numele de Duklia, iar paralel cu această

denumire, în secolul al XI-lea, s-a folosit şi aceea de Zeta. Mai târziu şi

chiar în prezent numele de Zeta se foloseşte numai pentru teritoriul cuprins

între oraşul Podgoriţa şi lacul Skodra. Zeta secolului al X-lea este supusă

în permanenţă presiunilor macedonene, bizantine, iar la începutul secolului

al XI-lea celor ale Papei. În funcţie de situaţia dată, teritoriul Zetei se restrânge

numai între lacul Skodra şi Marea Adriatică, sau se extinde cuprinzând

Raşka, Bosna, Trebinie şi Hum, la sfârşitul secolului al XI-lea.

La începutul secolului al XII-lea Zeta este alipită statului Raşka, în

timpul regelui sârb Stefan Nemania, situaţie ce durează aproape un secol

şi jumătate. După moartea regelui sârb Duşan (1355), încercările de refacere

a statului Zeta au fost împiedicate de confruntările dintre sârbi, unguri şi, mai

târziu, turci. La sfârşitul secolului al XV-lea, Zeta (Muntenegru) a fost inclusă

în sangeacul de Skodra, dar cu o poziţie favorizată, care i-a permis o

anumită autonomie. Procesul de autonomizare a atins punctul culminant în timpul

lui Danilo Petrovici Niegoş (1697-1735), când muntenegrenii au luptat,

alături de ruşi, bosniaci şi austrieci împotriva turcilor. În acea perioadă capitala

Zetei (Muntenegrului) era oraşul Cetinje, care şi astăzi este considerat

leagănul statalităţii şi civilizaţiei muntenegrene.

În secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea Muntenegru rămâne, în continuare,

obiectul disputei marilor puteri ale timpului - Rusia, Franţa, Austria şi Turcia.

Totuşi, Petar II Petrovici Niegoş, reuşeşte să restabilească controlul asupra

unor regiuni muntenegrene aflate sub dominaţia turcilor şi să întărească

puterea centrală. Deşi raporturile cu Serbia nu erau dintre cele mai bune, în

special din motive dinastice, în anul 1876 între Muntenegru şi Serbia a fost

încheiat un acord de uniune şi ambele au declarat război Turciei. La Congresul

de la Berlin (13 iunie - 13 iulie 1878), Muntenegru a fost recunoscut ca stat

independent, iar teritoriul său s-a dublat.

Începând cu secolul al XX-lea în Muntenegru au început primele

dispute în privinţa raporturilor cu Serbia, în special între Partidul Naţional şi

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

Partidul Naţional de Dreapta, sprijinit de tineretul universitar muntenegrean

instruit la Belgrad. Presiunile acestui din urmă partid au fost însoţite de

tentativa de lichidare a cneazului Mihailo şi de "afacerea Koloşin" - crearea

unor societăţi secrete în vederea înlăturării cneazului şi a guvernului

muntenegrean. În aceste condiţii, în Adunarea Naţională de la Cetinje din

15 august 1910, cneazul Nikola a fost declarat rege, iar Muntenegru regat,

cu scopul ca "cele două ţări frăţeşti, ambele regate, să devină părţi egale în

rezolvarea raporturilor reciproce". Această iniţiativă a fost sprijinită de Italia.

Prin pacea de la Bucureşti (1913), după cel de-al II-lea război balcanic,

Muntenegru îşi măreşte teritoriul cu o parte din Sandjak, în Metohia şi obţine

o parte a zonei Skodra.

Sfârşitul primului război mondial îl găseşte pe regele muntenegrean

Nikola în Franţa, trupele sârbe sosesc în Muntenegru înaintea celor aliate,

iar la 26 noiembrie 1918 noul parlament format a votat unirea Muntenegrului

cu Serbia şi detronarea dinastiei Petrovici Niegoş.

La 1 decembrie 1918 Muntenegru a fost inclus în Regatul Sârbilor,

Croaţilor

şi Slovenilor în cadrul căruia muntenegrenii nu mai figurau ca naţiune distinctă.

www.geopolitic.ro

16

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

SLOVENII

Parte a triburilor slave, slovenii sunt localizaţi la începutul secolului al

VII-lea într-un spaţiu delimitat la nord între Dunăre, până la Viena, la sud

până la graniţele actuale cu Croaţia, în vest de izvoarele râului Drava şi la

est de confluenţa râurilor Mura şi Sava. Izvoarele istorice vorbesc de o mare

grupare etnică denumită în latină "sclavi", "sclavani", "slaveni", iar pământurile pe care erau aşezaţi erau numite Sclavania, Sclavonia, Schiavonia. Stabilirea

şi consolidarea slovenilor pe aceste teritorii au avut loc în confruntări cu

longobarzii, bavarezii, avarii şi cu "vlahii", consideraţi celţi şi iliri romanizaţi,

aflaţi în Alpi. Se apreciază că aceştia din urmă au fost, cu mici excepţii,

slavizaţi până în secolul al IX-lea.

În urma atacurilor avare, slovenii s-au păstrat ca entitate distinctă,

compactă, numai în Karantania, situată în Alpii Meridionali, adică ceva mai

la nord de actuala aşezare a Sloveniei, fără ieşire la Marea Adriatică.

Parte a uniunii slavilor (625 - 658), apoi cnezat independent (745), cnezat

autonom vasal francilor (820) şi, în sfârşit, asociată a statului german, Karantania

a decăzut în secolul al XI-lea. În această perioadă a fost creştinată prin

intermediul

bisericii bavareze şi colonizată, ceea ce a condus la creşterea influenţei

germanice în toate domeniile în defavoarea specificului naţional. Până la intrarea

în asociaţie cu statul german, Karantania a fost câteva secole disputată de

regii bavarezi, germani, unguri, cehi şi de Papa. Cultura şi limba locală au fost

puternic împiedicate să se dezvolte, fiind treptat, înăbuşite de o puternică

germanizare, în special în regiunile nordice. În regiunile sudice, în pofida

influenţelor, slovenii şi-au păstrat identitatea pe teritoriul pe care trăiesc şi astăzi.

În timpul asocierii cu Bavaria, după respingerea atacurilor ungurilor,

la sfârşitul secolului al IX-lea, Marea Karantanie, destinată să protejeze graniţele

germane, îşi întinde considerabil teritoriile (cuprinde Karantania, Gorenje -

în jurul Liublianei - Ptui, Savin, Furlania şi Istra) şi devine independentă,

deşi pentru o perioadă istorică scurtă, adică până în secolul al XI-lea. Timp

de două secole, până la mijlocul veacului al XIII-lea, fostele teritorii unite ale

Marii Karantanii au fost împărţite în regiuni şi acestea în posesiuni feudale,

dominate de clanuri familiale puternice, sprijinite pe biserica catolică. O

nouă încercare de reunire a avut loc în a doua jumătate a secolului al XIII-

lea, când, disputate de Germania, de Ungaria, de Cehia şi Papa, în final toate

teritoriile locuite de sloveni au intrat sub stăpânirea regelui ceh. Această situaţie

a durat, însă, numai scurt timp. La sfârşitul veacului al XIII-lea, teritoriile slovene

intră sub stăpânire habsburgică, care va dura aproape şase secole. În această

perioadă, Imperiul Habsburgic reuşise să-şi întindă dominaţia mult la sud,

până în Istria şi chiar în Triest.

Atacurile Imperiului Otoman în această zonă, care aveau ca scop

capturi de robi şi bunuri, au început în a doua jumătate a secolului al XV-lea,

după căderea statului sârb, la 1459 şi a regatului bosniac, în anul 1463.

Procesul renaşterii conştiinţei naţionale slovene ia amploare începând cu

mijlocul secolului al XVIII-lea stimulat de intelectualii autohtoni, mai ales pe

plan lingvistic. Acest proces evoluează, în special începând cu trecerea

teritoriilor slovene sub administraţie franceză, fiind marcat de trecerea de la

renaşterea naţională pe plan cultural la cea în domeniul politic.

Un moment important în istoria slovenilor este înregistrat în anul 1848,

când este formulat primul program naţional sloven. Acesta cuprindea,

în esenţă,

unirea teritoriilor etnice slovene într-o comunitate autonomă (se vorbea şi

de posibilitatea unirii cu Croaţia), drepturi egale ale limbii slovene cu limba

germană şi introducerea acesteia în şcoli, includerea comunităţii slovene în

cadrul Austriei şi nu a Germaniei. Acest proces, întrerupt o perioadă scurtă

de înăbuşirea Revoluţiei de la 1848, a fost reluat şi dezvoltat ulterior, programului

politic adăugându-i-se noi obiective, cu caracter general iugoslav, mai întâi

ca o unitate sloveno-croată în cadrul Austro-Ungariei (1912), apoi ca o

confederaţie a slavilor de sud (1913). Această perioadă este considerată

ca o etapă hotărâtoare de desăvârşire a formării naţiunii slovene.

După încheierea primului război mondial, prin înfrângerea Austro-

Ungariei, slovenii şi croaţii şi-au declarat, la 29 octombrie 1918, independenţa şi

au proclamat formarea Regatului Slovenilor, Croaţilor şi Sârbilor.

La 1 decembrie 1918 Slovenia, împreună cu Croaţia, a fost integrată

în Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor.

www.geopolitic.ro

18

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

MACEDONENII

Istoria populaţiei şi a teritoriului Republicii Macedonia rezultată după

destrămarea fostei Iugoslavii este complexă şi controversată. Macedonia

contemporană, a cărei istorie începe în Evul Mediu, se deosebeşte

fundamental de Macedonia antică a lui Alexandru Macedon atât în ceea ce

priveşte întinderea, aşezarea geografică, cât şi structura etnică. Graniţele

Macedoniei antice se întindeau în spaţiul geografic dintre râul Mestre şi

munţii Rodopi până la Marea Egee, muntele Athos şi Salonic, de-a lungul

munţilor Pind, Gramos, Iablaniţa şi Korab, iar la nord până la munţii Osogov

şi Rila. Acest imperiu antic este legat de numele regelui Filip al II-lea al

Macedoniei şi de cel al lui Alexandru cel Mare (Macedon).

În secolele al VI-lea şi al VII-lea în spaţiul actualei Macedonii, ca şi în

cel balcanic, în ansamblu, au sosit, în etape, triburile slave, care au pus stăpânire

pe teritorii în lupte cu popula]ia indigenă, cu ilirii şi tracii, precum şi cu Bizanţul.

În secolul al IX-lea aceste teritorii au fost cucerite de bulgari, cu excepţia

Salonicului. În timpul regelui bulgar Samuil teritoriul stăpânit de acesta cuprindea

Macedonia (fără Salonic), Tesalia, Epirul, Albania, Duklia (Muntenegru),

Raşka (actualul Sandjak), Bosnia şi Bulgaria de nord. După căderea

imperiului regelui Samuil, Macedonia revine din nou la Bizanţ (începutul

secolului al XI-lea), iar în secolul al XIII-lea este recucerită de bulgari.

Spre sfârşitul secolului al XIII-lea la graniţele Macedoniei apar şi sârbii,

care, în timpul regelui Milutin, stăpâneau partea de nord a teritoriului, iar sub

regele Duşan (mijlocul secolului al XIV-lea) Macedonia este ocupată în

întregime. După moartea regelui Duşan (1355), Macedonia este împărţită

în mici stătuleţe feudale, dar în scurt timp (1371) cade sub stăpânirea turcă,

după uciderea regelui lor, aliat al turcilor, împotriva lui Mircea cel Bătrân, în

lupta de la Rovine. Sosirea turcilor în Macedonia a fost marcată de creşterea

prezenţei elementului turc, iar mai târziu, albanez, de islamizare, în special

la oraşe, în secolele XVI-XVII.

Primele elemente ale trezirii unei conştiinţe naţionale macedonene

încep să apară în secolul al XVIII-lea, în procesul erodării Imperiului Otoman.

Paralel, în special prin intermediul clerului, are loc o tendinţă de asimilare a

macedonenilor fiind consideraţi greci, pe principiul "cuius religio, eius natio".

Împotriva acestei tendinţe, a influenţei patriarhului Ţarigradului, macedonenii

şi-au găsit aliaţi pe bulgari.

Macedonia a rămas sub stăpânirea turcă şi după războiul din 1878 şi

Congresul de la Berlin, deşi Grecia a stimulat crearea unui guvern provizoriu

macedonean pro-elen. În această etapă se accentuează ideea pentru autonomie

şi, apoi, pentru independenţa Macedoniei, împotriva turcilor, dar se accentuează

şi interesul manifestat de Grecia, Bulgaria şi Serbia. O importanţă aparte în

evoluţia situaţiei politice, în condiţiile competiţiei greco-sârbo-bulgare asupra

acestor teritorii, a avut-o crearea, la Salonic, în anul 1893, a VMRO - Organizaţia

Revoluţionară Internă Macedoneană - iniţial secretă, revoluţionară, chiar cu

înclinaţii şi manifestări extremiste, teroriste. Vladimir Cernozemski, care a săvârşit

atentatul împotriva regelui Alexandru al Iugoslaviei, la Marsilia, la 9 0ctombrie

1934, era exponentul acestei organizaţii.

Punctul culminant al luptei de eliberare naţională macedoneană a fost

marcat de răscoala de Ilinden (ziua Sfântului Ilie), din 2 august 1903, considerată

una din cele mai glorioase pagini din istoria poporului macedonean,

când s-a

format Republica de la Kruşevo, înfrântă în final de Turcia. Un rol deosebit

de important în răscoală şi în crearea Republicii de la Kruşevo l-au avut vlahii

(aromânii). De altfel, unul dintre conducătorii importanţi ai răscoalei, Pitu Guli,

vlah (aromân) este enumerat astăzi printre marii eroi ai poporului macedonean.

După înfrângerea Republicii de la Kruşevo teritoriul Macedoniei a fost

împărţit în regiuni, supravegheate de forţe austriece, italiene, ruse, franceze,

engleze şi suedeze, deşi Macedonia a rămas, în continuare, sub stăpânire

turcească. Organizaţia Revoluţionară Internă Macedoneană (VMRO), slăbită,

şi-a mutat sediul de la Salonic la Sofia şi şi-a epuizat, pentru o lungă perioadă,

rolul în istoria macedoneană.

Odată cu revoluţia junilor turci (1908), concomitent cu creşterea nivelului

organizării politice în Macedonia, are loc o intensă acţiune a Greciei, Bulgariei

şi Serbiei pentru câştigarea de poziţii în zonă şi apar ideile împărţirii acestui

teritoriu, cu sprijinul Rusiei, care era interesată în limitarea expansiunii austro-

ungare. În aceste condiţii, Serbia şi Grecia au încheiat în anul 1912 Tratatul

de alianţă şi prietenie, care avea şi o anexă secretă privind intenţiile de

împărţire a Macedoniei.

În pofida năzuinţelor locale de constituire a unui stat independent,

www.geopolitic.ro

Macedonia, după cel de al doilea război balcanic, prin pacea de la Bucureşti

(28 iulie 1913), a fost împărţită între Bulgaria, Serbia şi Grecia (aşa-numitele

zone Pirină, Vardară şi Egeeană).Pentru autonomia Macedoniei s-au pronunţat

Franţa şi politicienii români, care, prin aceasta vedeau şi o posibilitate de

păstrare a unităţii aromânilor din întreaga zonă.

Macedonia Vardară a fost cuprinsă în Regatul Sârbilor, Croaţilor şi

Slovenilor, constituit în anul 1918 şi a devenit republică constitutivă a federaţiei

iugoslave după cel de al doilea război mondial, deşi încercări de câştigare,

cel puţin a autonomiei, au existat. După anul 1945 au fost întreprinse acţiuni

pentru revigorarea vechii Organizaţii Interne Revoluţionare Macedonene

(VMRO), ai cărei membri şi simpatizanţi au fost arestaţi. Aceeaşi soartă au

avut şi membrii organizaţii ilegale “Frontul Democratic din Macedonia-Ilinden

1903”, care a reuşit, în scurta sa existenţă, să redacteze un Memorandum,

predat ambasadei Marii Britanii pentru a fi transmis la ONU, prin care se

cerea independenţa Macedoniei.

Potrivit unor istorici macedoneni, la întâlnirea de la Ialta din 1945,

preşedintele american Theodor Roosevelt s-ar fi pronunţat pentru rezolvarea

“problemei macedonene”, care a fost abandonată după moartea acestuia,

iar la Conferinţa de Pace de la Paris reprezentantul Australiei ar fi propus

examinarea problemei minorităţii macedonene din ţările vecine, la care s-ar

fi opus reprezentantul sârb.

21

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

BOSNIACII

Bosnia şi Herţegovina, denumirea istorică a teritoriului cuprins între

râurile Drina, Sava, masivele Plieşeviţa, Alpii Dinarici şi râul Trebişniţa are

în componenţă două nume de origini diferite. Bosnia ar proveni de la râul Bosna,

sau mai vechi Bosina, sau Bosona, nume de origine ilirică, cunoscut sub forma

"basinus" sau "bas", apă curgătoare. Herţegovina, care se referă la teritoriul

cuprins în bazinul râului Neretva, provine de la cuvântul "herţeg", titlu în

ierarhia statală feudală germană, transmis prin intermediul regilor croaţi şi

unguri în această zonă.

Bosna este pomenită pentru prima dată de Constantin Porfirogenetul

în lucrarea "De administrando Imperio", ca o regiune pe cursul superior al

râului Neretva. În secolul al X-lea acest teritoriu s-a aflat, succesiv, sub stăpânire

papală, apoi a Bizanţului, a sârbilor, croaţilor, bulgarilor, ungurilor. Această

dominaţie era, totuşi, temporară şi triburile din Bosnia au reuşit, în a doua

jumătate a secolului al X-lea, să se unească şi să fie tratate de cronicile

timpului în rând cu statele vecine, Croaţia şi Raşka. Până la sfârşitul secolului

al XI-lea au fost consolidate elementele unei organizări statale, reprezentate

de "ban", iar în Carta regelui Bella din 1137 Bosna este numită "Ramae rex".

Prezenţa efemeră a diferitelor stăpâniri a condus la o anumită izolare

a acestor teritorii, la limitarea influenţelor din exterior, inclusiv a bisericii.

Aceasta a determinat şi apariţia, încă la sfârşitul secolului al XII-lea şi

dezvoltarea aşa-numitei "învăţături bogomile", una din marile erezii de la

sfârşitul Evului Mediu, care respingea orice ierarhie bisericească sau autoritate

statală. Contrar teoriei potrivit căreia bosniecii sunt sârbi şi croaţi trecuţi la

islam în timpul stăpânirii turce, există şi teza că "bogomilii" din zonă,

prigoniţi de catolicism şi ortodoxism, au acceptat în masă islamul. O parte a

acestora, care, ulterior, a trecut la catolicism, avea să devină populaţia croată,

iar altă parte, care a îmbrăţişat ortodoxismul, va fi viitoarea populaţie sârbă din

Bosnia-Herţegovina.

Începând cu secolul al XIII-lea, Bosnia s-a aflat sub stăpânirea ungară.

După moartea regelui Ludovic de Anjou (1382) Bosnia ajunge la culmea

dezvoltării şi extinderii ei teritoriale. Banul Tvrtko se autointitulează "regele

Raşkăi, Bosniei, Dalmaţiei şi Croaţiei".

22

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

La sfârşitul secolului al XIV-lea, la graniţele Bosniei apar pentru prima

dată turcii şi cu aceasta şi disputa ungaro-turcă pentru aceste teritorii, care

se încheie, la mijlocul secolului al XV-lea, în favoarea Imperiului Otoman. În

această perioadă paşalâcul Bosna cuprindea opt sangeacuri, din zona

Sabat până la Marea Adriatică şi toată Slavonia de Sud.

Stăpânirea turcă în Bosnia-Herţegovina a modificat substanţial structura

populaţiei, a condus la o puternică islamizare, dar şi la dezvoltarea, în

secolul al XVI-lea, a oraşelor Saraievo, Focea, Mostar, Travnik, Bania Luka, la

realizarea unor construcţii monumentale, precum geamiile Alagea la Focea,

Ferhadia la Bania-Luka, Karegibeg la Mostar, cea din Sarajevo, precum şi

podurile de la Mostar şi Vişegrad.

Criza Imperiului Otoman, unele frământări interne din Bosnia-Herţegovina

au fost folosite de Austria, care, sprijinită de Germania, primeşte la Congresul

de la Berlin (1878) Bosnia-Herţegovina. Ocuparea teritoriului este, însă,

realizată cu greu, după lupte înverşunate, în care curajul şi fanatismul

populaţiei musulmane au produs pierderi mari armatei austriece condusă

de baronul Iosip Filipovici. Apariţia unor probleme interne, a unor mişcări

locale ale sârbilor şi croaţilor de unire cu Serbia şi Croaţia, precum şi

creşterea tensiunii în Balcani au condus, în final, la anexarea Bosniei-

Herţegovina la Austro-Ungaria, la 5 octombrie 1908. Acest act marchează

şi apariţia primelor grupări, organizaţii şi partide politice bazate pe criterii

naţionale şi religioase, pro-sârbe, pro-croate sau pro-iugoslave.

Războaiele balcanice au determinat încordarea situaţiei şi în Bosnia-

Herţegovina. Aceasta a fost urmată de organizarea de manevre militare

austriece în Bosnia-Herţegovina, de vizita prinţului moştenitor Ferdinand şi

de atentatul de la Saraievo din 28 iunie 1914.

După primul război mondial şi înfrângerea puterilor centrale Bosnia-

Herţegovina a intrat în componenţa Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor.

www.geopolitic.ro

23

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

REGATUL SÂRBILOR, CROAŢILOR ŞI SLOVENILOR

De la venirea, la sfârşitul secolului al VI-lea, a slavilor în Peninsula

Balcanică, mai ales în condiţiile presiunilor şi a aspiraţiilor cuceritoare ale

imperiilor timpului - Bizantin, Franc, Veneţian, German, Austro-Ungar, Otoman,

ale altor popoare migratoare, triburile de slavi au încercat să creeze şi

consolideze structuri organizatorice, iar ulterior state proprii, capabile să reziste.

Mai mult, fiecare dintre statele slave create, au căutat şi chiar au reuşit, în

diferite perioade istorice, să-şi lărgească teritoriile şi să realizeze, pentru

perioade mai lungi sau mai scurte, o unificare a slavilor de sud sau a unei

mari părţi a acestora. Aşa s-a întâmplat în secolele al X-lea şi al XI-lea, în

timpul regilor croaţi Tomislav (900-928), Petar Kresimir (1058-1074), în

timpul regelui Samuil (976-1014), care stăpânea un teritoriu întins de la

Marea Adriatică, Marea Ionică şi Marea Egee până la Marea Neagră şi de

la Srem până în Tesalia şi Epir, al regelui sârb Duşan, al regelui bosniac

Tvrko, precum şi în perioada existenţei Karantaniei, regatul feudal sloven.

La sfârşitul secolului al XIX-lea, teritoriile locuite de slavii de sud erau

împărţite între diferite imperii: Croaţia, Voivodina şi Slovenia sub dominaţia

Austro-Ungariei, Serbia, Muntenegru, Macedonia şi Bosnia-Herţegovina în

componenţa Imperiului Otoman. După obţinerea independenţei prin pacea

de la Berlin, succesele obţinute în războaiele balcanice şi extinderea spre

sud, în Sandjak şi Kosovo, primul război mondial găseşte Serbia şi Muntenegru

într-o situaţie avantajoasă faţă de celelalte popoare ale slavilor de sud.

Obiectivele propuse de "platforma naţională sârbă" nu erau, însă, realizate.

În preajma primului război mondial această platformă este proiectată în

Declaraţia guvernului sârb, condus de Nikola Paşici, aprobată de Adunarea

Naţională de la Niş, la 7 decembrie 1914, care preconizează "eliberarea şi

unirea tuturor fraţilor noştri croaţi şi sloveni" şi viitoarea graniţă a statului

sârb pe linia Klagenfurt - Marburg - Szegedin. O declaraţie similară a aprobat

şi Adunarea Naţională din Muntenegru.

Începutul şi cea mai mare parte a primului război mondial au fost pentru

Serbia catastrofale. Armata sârbă a suferit înfrângere după înfrângere, a fost

nevoită să se retragă, cu mari pierderi, peste munţii Albaniei ca, în final, rămăşiţele

acesteia să fie îmbarcate pe nave franceze aliate şi retrase pe insula Korfu.

Aici a fost creat popularul cântec "Acolo departe", expresie a durerii şi nostalgiei

soldatului sârb pentru patrie, dar a fost renăscută şi noua armată sârbă.

Pe fondul ofensivei forţelor aliate, începând cu frontul de la Salonic,

armata sârbă avea să se consolideze şi să devină instrumentul decisiv de

înfăptuire a programului naţional sârb.

Într-un interviu acordat revistei macedonene “Puls” nr. 502 din 8 septembrie

2000, pag. 55, liderul sârb Ivan Stambolici, fost preşedinte al Preşedinţiei

Iugoslaviei, declara că “Serbia, în istoria ei, devenind un stat european

modern, s-a construit şi s-a format în spaţiu deoarece în toate războaiele s-a

alăturat părţii învingătoare şi a participat la aceste victorii. Să lăsăm miturile că

noi am doborât trei imperii, că am câştigat toate războaiele şi nu că am fost

aliaţi, iar în aceste victorii şi alianţe noi am profit, totdeauna am câştigat”

Potrivit unor autori sârbi, "odată cu eliberarea Belgradului, la 1 noiembrie

1918, pentru Serbia, războiul putea fi considerat încheiat". Luptele au fost,

însă, duse mai departe, "cu misiunea eliberării spaţiului de la Timişoara şi

Dubrovnik până la Triest şi provincia slovenă Steier", crearea Regatului Sârbilor,

Croaţilor şi Slovenilor, care, la sud trebuia să urmeze linia de la Marea Adriatică

până la Vardar, iar în vest direcţia Orşova - Szeged. Potrivit acestui obiectiv,

armata sârbă a intrat la 6 noiembrie 1918 în Saraievo, la 14 noiembrie în

Zagreb, la 9 noiembrie în Novi-Sad, iar la 13 noiembrie a atins linia Timişoara -

Arad - Subotiţa - Baia2. De pe această ultimă linie armata sârbă a trebuit să

se retragă sub presiunea puternică a aliaţilor.

Poziţiile privind modalităţile unirii noilor teritorii şi structura noului stat

erau însă diferite. Nikola Paşici, primul ministru al Serbiei, insista ca viitorul

stat să reprezinte o extindere a Serbiei şi, în consecinţă, cerea alipirea Croaţiei,

Sloveniei şi Bosniei - Herţegovina drept compensaţie pentru Macedonia, care

trebuia cedată Bulgariei la insistenţa Puterilor Antantei.

Ulterior, cererile lui Nikola Paşici au fost motivate prin participarea la

război şi drept compensaţii pentru sacrificiile făcute.

În Croaţia şi Slovenia poziţiile sârbe privind unirea propriu-zisă, cât şi

raporturile reciproce în cadrul viitorului stat erau privite cu suspiciune. În

primul rând, atât Croaţia cât şi Slovenia fuseseră preocupate de eliberarea

de sub Austro-Ungaria, care putea fi facilitată de unirea popoarelor

slave şi prin

asigurarea sprijinului Serbiei. În plus, Croaţia conta ca prin unire să-şi asigure

sprijinul pentru eliberarea tuturor teritoriilor considerate croate: Slavonia, Dalmaţia,

2 Revista "Armata" nr.32, Belgrad, 31 decembrie 1992:

- Dr. Mihailo Voivodici - Obiectivele militare ale Serbiei în războaiele Balcanice;

- Dr. Slobodan Brankovici - Sfârşitul furtunos al războiului;

- Dr. Petar Opacici - Frontul de la Salonic;

- Prof. dr. acad. Miodrag Ekmecici - Ce a vrut Serbia în anul 1914;

- Prof. dr. acad. Andrei Mitrovici - Răscrucea războaielor.

Istria şi, eventual, Bosnia-Herţegovina. În favoarea unirii, în această perioadă,

a militat, în special, Partidul Dreptăţii, al cărui grup parlamentar era condus

de Ante Pavelici. Unirea era concepută, însă, sub forma creării unui sistem

confederal, în care să fie asigurată independenţa fiecărui stat component.

În Slovenia a predominat ideea unirii, dar numai a fostelor teritorii

slave aflate în cadrul Imperiului Habsburgic, fără Serbia şi Muntenegru. La

6 octombrie 1918, la Zagreb, a fost format Consiliul Naţional al Slovenilor,

Croaţilor şi Sârbilor din fostele teritorii aflate în cadrul Austro-Ungariei, care

şi-a propus drept program "unirea tuturor slovenilor, croaţilor şi sârbilor într-

un stat popular, liber şi independent, constituit pe principii democratice".

Nikola Paşici, primul ministru al Serbiei, insista însă pentru crearea

unui sistem monarhic puternic centralizat al tuturor slavilor de sud. În consecinţă,

declaraţiile de la Corfu din 20 iulie 1915 şi cea de la Geneva, din 9 noiembrie

1918, realizate anterior cu Consiliul Naţional Iugoslav, din care făceau parte

reprezentanţii celorlalte popoare iugoslave, privind viitoarea structură confederală

a statului preconizat, au fost abandonate.

La 1 decembrie 1918, bazat şi pe prezenţa în noile teritorii eliberate

a armatei sârbe, regentul Aleksandar I Karageorgevici, "în numele Majestăţii

Sale Regele Petar I Karageorgevici" (retras de la putere în anul 1914),

proclamă unirea Serbiei cu teritoriile Statului Independent al Slovenilor,

Croaţilor şi Sârbilor şi formarea Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor.

Ciocnirea dintre principiul centralist şi cel federalist a continuat să se

manifeste în mod acut şi după constituirea noului stat, iar armatei regale

sârbe i-a trebuit mai mult de un an pentru pacificarea în special a Croaţiei.

La 1 martie 1919, prin decretul regentului Alexandru, a fost convocată,

la Belgrad, Reprezentanţa Provizorie a Regatului Sârbilor, Croaţilor şi

Slovenilor, formată din delegaţi pe bază de listă, pentru pregătirea alegerilor şi

formarea Adunării Constituante. Acest sistem a fost contestat de unele

partide politice importante din Croaţia şi de Ante Pavelici, vicepreşedinte al

Consiliului Naţional Croat, viitorul şef al Statului Independent Croat, format

cu sprijin german la începutul celui de-al doilea război mondial.

Croaţia a propus propriul proiect de constituţie, potrivit căruia urmau

să fie formate trei state naţionale, între care Croaţia ar deveni "o republică

paşnică, civilă şi neutră", iar Muntenegru, Macedonia şi Bosnia-

ar hotărî, în cadrul unui plebiscit, despre viitoarea lor poziţie în cadrul statului

federal comun ori în cadrul cărui stat naţional s-ar include.

Adunarea constituantă a votat la 28 iunie 1921 noua constituţie, dar

la aceasta nu au participat deputaţii croaţi şi majoritatea reprezentanţilor din

Slovenia. După cum s-a apreciat, "metoda unirii prin extinderea puterii de

stat regale nu a putut nici în anul 1918 să aibă alte rezultate decât cele din

1878 şi 1912. Se împlinea, astfel, previziunea politicianului sârb Zvetozar

Markovici că o asemenea extindere a Serbiei "trebuia în mod necesar să

devină un stat militar-poliţist". Astfel, regimul existent, "a îmbrăcat forma

conflictelor naţionale dintre croaţi, sloveni, macedoneni şi muntenegreni, de

o parte şi sârbi, de altă parte"3. În această perioadă a luat fiinţă în Croaţia

"mişcarea ustaşă" (a insurgenţilor), cu obiectivul independenţei totale a

ţării, dar şi "mişcarea cetnică", formată în special din sârbi din Kraina.

Adunarea Naţională croată nu a ratificat niciodată hotărârile Adunării

Constituante de la Belgrad din anul 1921.

Principalii oponenţi ai politicii unitariste sârbe rămân, în continuare,

croaţii. Zvetozar Pribicevici, ministrul de interne în guvernul Nikola Pasici,

declara în anul 1918 că "între croaţi şi sârbi nu poate exista înţelegere, ci

numai unitate". În anul 1928, în parlamentul iugoslav sunt ucişi trei deputaţi croaţi,

printre care Stiepan Radici, liderul Partidului Ţărănesc Croat.

Ascuţirea contradicţiilor a condus la instituirea, la 6 ianuarie 1929, de

către regele Aleksandar I, a regimului dictatorial, la dizolvarea parlamentului, la

suspendarea constituţiei şi la interzicerea activităţii partidelor politice.

Denumirea ţării a fost schimbată în “Iugoslavia”, iar teritoriul

regatului a fost

împărţit administrativ în nouă banovine, care aveau o autonomie mult limitată.

În timpul dictaturii regale Iugoslavia a promovat o politică externă de

apropiere faţă de statele interesate în stabilitatea raporturilor europene. În acest

sens, în anii 1920-1921, a participat, împreună cu România şi Cehoslovacia, la

constituirea Micii Antante (Micii Înţelegeri), iar în anul 1934, împreună cu România,

Grecia şi Turcia, a Înţelegerii Balcanice, în scopul păstrării status-quo-ului stabilit

prin tratatele de pace de la Saint-Germain (1919), Neuilly (1919) şi Trianon (1920).

Într-un interviu acordat polonezului Adam Mihnik, publicat la 5 iunie

1993, scriitorul şi fostul preşedinte al Iugoslaviei, Dobriţa Ciosici, dezamăgit

de cursul evenimentelor din Iugoslavia, la originea cărora avea el însuşi o

contribuţiei importantă, declara: "Iugoslavia a fost într-adevăr un stat

artificial. A fost formată în anul 1918 din popoare care s-au luptat între ele.

În armata austro-ungară 60% din efective îl formau croaţii, musulmanii şi

slovenii. Iar a doua zi s-au trezit toţi, împreună cu sârbii, într-un stat".

www.geopolitic.ro

3 Enciclopedia Iugoslaviei,1962, vol.5, pag.119 şi 122

27

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

IUGOSLAVIA ÎN CEL DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

În scopul realizării obiectivelor sale în Balcani, Hitler a propagat, printre

altele şi ideea potrivit căreia Iugoslavia reprezenta o sursă permanentă de

nelinişte şi nesiguranţă în zonă şi, în consecinţă, trebuia redusă la minimum.

Începerea celui de-al doilea război mondial şi presiunile Germaniei

silesc Iugoslavia să adere, la 25 martie 1941, la Pactul Tripartit, după detronarea

regelui Pavle şi întronarea regelui Petar II Karageorgevici, încă minor. În

sfârşit, în scurt timp, regele şi guvernul pleacă în exil la Londra, Iugoslavia

este ocupată, iar la 17 aprilie 1941 este semnată capitularea.

În anul 1941 Iugoslavia a fost ocupată de trupele germane, italiene,

ungare şi bulgare, care, cu concursul forţelor locale colaboraţioniste, au format

guverne marionetă. Teritorii ale fostei Iugoslavii au fost atribuite Ungariei,

Bulgariei, Albaniei.

Aproape concomitent cu ocupaţia în Iugoslavia a început organizarea

rezistenţei armate care, pe tot parcursul războiului, s-a dovedit deosebit de

puternică şi a avut o contribuţie importantă la slăbirea forţelor germane în

această zonă a frontului. Unele afirmaţii mai recente potrivit cărora, de fapt,

în Iugoslavia erau staţionate, în special, unităţi militare germane retrase de

pe alte fronturi, în refacere şi că mai mult de jumătate din pierderile umane

iugoslave s-au datorat luptelor fratricide, chiar dacă ar fi reale, nu pot

diminua aportul Iugoslaviei, alături de forţele aliate, la înfrângerea Germaniei

în cel de al doilea război mondial.

Organizarea şi desfăşurarea luptei de rezistenţă în Iugoslavia au fost

complexe şi contradictorii şi, din aceste motive, s-au soldat cu mari sacrificii

umane şi materiale pentru toate popoarele Iugoslaviei.

Principalele forţe ale rezistenţei la începutul războiului au fost rămăşiţele

armatei regale, reorganizate şi conduse de colonelul Draja Mihailovici, avansat

ulterior general şi ministru al armatei în guvernul în exil de la Londra. Treptat,

au luat fiinţă şi şi-au extins aria de acţiune detaşamentele de partizani

conduse de Iosip Broz Tito. Singura zonă unde, iniţial, nu au fost organizate

unităţi de partizani a fost Macedonia, conducerea organizaţiei comuniste

locale apreciind că nu este vorba de o ocupaţie bulgară şi, în consecinţă,

nu există motive şi condiţii pentru desfăşurarea luptei armate. În legătură cu

aceasta, într-o scrisoare adresată de Tito “membrilor” partidului comunist

din Macedonia, la 6 septembrie 1941, se reproşează conducerii “regionale”,

printre altele, că “nu a format unităţi de partizani, nu a întreprins nici un fel

de acţiuni şi sabotaje, nu a îndeplinit ceea ce i s-a cerut de către Comintern şi

a sabotat conştient aceste acţiuni…4 La scurt timp, în Macedonia a fost trimis

un apropiat colaborator al lui Tito, care a organizat mişcarea de rezistenţă.

Guvernul iugoslav în exil şi armata regală condusă de Draja Mihailovici

s-au bucurat încă de la început de recunoaşterea şi sprijinul puterilor aliate

şi, în colaborare cu unităţile de partizani ale lui Tito, în urma acordului realizat de

cei doi lideri în octombrie 1941, au obţinut succese deosebite. Părţi importante

ale teritoriului Iugoslaviei au fost eliberate şi menţinute sub control de

forţele armate iugoslave, de detaşamentele de partizani.

În pofida insistenţelor Puterilor Aliate, alianţa Tito - Draja Mihailovici nu a

fost de lungă durată. Orientările ideologice şi obiectivele strategice urmărite

de cele două componente importante ale rezistenţei iugoslave - unităţile cetnice

ale lui Draja Mihailovici şi detaşamentele de partizani ale lui Tito - erau

fundamental diferite şi au condus, în final, la o ruptură totală, care s-a soldat

cu lupte fratricide de amploare. Tito aprecia că mişcarea cetnică reprezintă "un

centru reacţionar velico-sârb" şi că "lupta cea mai hotărâtă împotriva acestui

centru reprezintă principala sarcină a partidului nostru în Serbia"5. Astfel,

pe lângă sacrificiile în luptele cu forţele ocupante străine, în timpul războiului,

în Iugoslavia s-au desfăşurat, paralel, în cea mai mare parte a războiului,

lupte sângeroase între partizani şi cetnici, între aceştia şi ustaşii din Croaţia,

între toate aceste formaţiuni şi forţele colaboraţioniste organizate de armatele

ocupante străine.

Această situaţie a avut consecinţe serioase pentru populaţia civilă,

pentru raporturile ulterioare dintre republici şi între popoarele iugoslave

după terminarea războiului.

În urma rezultatelor importante obţinute pe teren, în special după începerea

ofensivei trupelor aliate, dar şi a insistenţelor lui Stalin, guvernul britanic

condus de Winston Churchill, a început să retragă, treptat, sprijinul acordat

lui Draja Mihailovici şi să acorde credit lui Iosip Broz Tito. În septembrie

1943 a sosit în Iugoslavia misiunea oficială anglo-americană, care a jucat

un rol important în aprovizionarea detaşamentelor de partizani.

www.geopolitic.ro

Schimbarea poziţiei Marii Britanii faţă de forţele conduse de Draja

Mihailovici a devenit mai evidentă în special după întâlnirea de la Moscova,

din octombrie 1944, în cadrul căreia I.V. Stalin şi W. Churchill s-au înţeles

4 Documente privind lupta poporului macedonean pentru un stat naţional independent, vol.2,

pag.394, Universiatea Kiril şi Metodiu, Skopje, 1985.

5 Enciclopedia Iugoslviei, 1962, vol.8, pag.86

pentru o influenţă egală în Iugoslavia. Astfel, forţele conduse de Tito, recunoscute

şi sprijinite de puterile aliate şi în condiţiile ofensivei generale a acestora,

au putut să-şi intensifice acţiunile nu numai împotriva armatelor ocupante,

ci şi pentru zdrobirea forţelor cetnice. Generalul Draja Mihailovici a fost prins şi

executat. În iulie 2006, în localitatea Lepovo din Serbia a fost inaugurat un

monument al lui Draja Mihailovici într-o piaţă căreia i s-a dat acelaşi nume.

La 29 noiembrie 1943, la Iaiţe, în Bosnia şi Herţegovina, a avut loc cea

de-a doua sesiune a AVNOJ (Comitetul antifascist de eliberare naţională

din Iugoslavia), care a proclamat crearea unui stat democratic, federativ, a

declarat guvernul în exil drept ilegal, a interzis întoarcerea regelui în ţară şi

a creat Comitetul Naţional de Eliberare a Iugoslaviei, considerat primul

guvern al noii Iugoslavii.

Trupele de partizani, transformate în armata iugoslavă de eliberare,

au eliberat, până la sfârşitul anului 1944 Serbia, Macedonia, Muntenegru şi

Dalmaţia, iar în mai 1945 Istria, Slovenia, teritoriul cuprinzând inclusiv

oraşul Triest, precum şi unele zone până la Klagenfurt, considerate zonele

extreme în nord-vest ale etniei slave. Din Triest armata iugoslavă s-a retras,

sub presiunea aliaţilor, la 12 iunie 1945, pe aşa-numita "linie Morgan".

Contenciosul iugoslavo-italian avea să fie rezolvat prin Memorandum-ul din

5 octombrie 1954, prin care aşa-zisa "zonă B" şi o mică parte a "zonei A"

din teritoriul ocupat au revenit Iugoslaviei, iar cea mai mare parte a "zonei

A", cu oraşul Triest, au rămas în componenţa Italiei.

www.geopolitic.ro

30

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

IUGOSLAVIA POSTBELICĂ

Înţelegerea Stalin - Churchill privind asigurarea unei influenţe egale în

Iugoslavia, reconfirmată la Ialta a fost, în general, respectată după război,

în pofida încercărilor, de o parte şi de alta, de atragere a acestei ţări în unul

din sistemele politico-militare care s-au creat şi care, treptat, au îmbrăcat

un caracter antagonist, până la riscurile cunoscute ale confruntării militare.

Competiţia est-vest pentru atragerea Iugoslaviei în sfera de influenţă

proprie a pus această ţară în faţa unor grele încercări, dar şi a unei situaţii

care avea să-i aducă avantaje deosebite. După război, Iugoslavia a fost

inclusă în rândul statelor aliate şi, în consecinţă, a primit, cu titlu de reparaţii

de război, prin Administraţia Naţiunilor Unite pentru Ajutoare şi Refacere,

400 de milioane dolari în hrană, îmbrăcăminte şi utilaje, i-au fost repartizate

9,6% din instalaţiile industriale din cele trei zone ale Germaniei şi 6,6% din

bunurile germane aflate pe teritoriul propriu.

Concurenţa pentru atragerea Iugoslaviei în unul din cele două sisteme

politico-militare, sau cel puţin menţinerea acestui stat în afara blocurilor, a

continuat în toată perioada postbelică.

Indiferent de aprecierile actuale în privinţa personalităţii lui Iosip Broz

Tito, se poate aprecia că acesta a dat dovadă de o iscusinţă de manevră

deosebită între cele două sisteme politico-militare existente, prin care Iugoslavia

a reuşit să-şi asigure avantaje economice şi politice însemnate. Începând

din anul 1948 Iugoslavia a beneficiat de ajutoare economice mai importante

din partea SUA, Angliei, Franţei, a organismelor financiare internaţionale:

deblocarea tezaurului în aur al Băncii Iugoslaviei şi credite avantajoase în

anul 1948, ajutor de 9,5 milioane dolari în anul 1950, ajutor în valoare de

128,1 milioane dolari în anul 1951, de 101,9 milioane dolari în anul 1952,

credite avantajoase în valoare de 250 milioane dolari în perioada 1950 -

1952. La toate acestea se adaugă ajutoarele pentru dotarea armatei

iugoslave, facilităţile primite în raporturile comerciale cu statele vestice etc.

După destinderea raporturilor politice cu URSS, Iugoslavia a beneficiat

de facilităţi deosebite, de relaţii privilegiate cu acest stat, cu ţările din sfera

de influenţă sovietică, asigurându-şi materiile prime necesare şi plasarea

mărfurilor, calitativ relativ superioare, produse în baza tehnologiei şi licenţelor

vestice. Iugoslavia avea calitatea de membru asociat la Consiliul de Ajutor

Economic Reciproc (CAER), al fostelor state socialiste, care îi permitea să

participe numai la organismele şi proiectele de colaborare care îi erau

convenabile. La toate acestea, trebuie adăugată, desigur, opţiunea Iugoslaviei

pentru mişcarea de nealiniere, al cărei lider a devenit şi care i-a adus nu

numai avantaje în relaţiile economice şi politice cu statele afro-asiatice, ci a

constituit şi un nou instrument de manevră, pe care l-a folosit cu abilitate, în

avantaj propriu, când a considerat necesar, inclusiv ca mijloc de presiune

la adresa SUA şi URSS.

Prin intermediul Iugoslaviei şi în schimbul acordării unor avantaje, SUA

şi URSS doreau să-şi apropie mişcarea de nealiniere sau, cel puţin, să-i

neutralizeze presiunile care, la un moment dat, deveniseră serioase, chiar

supărătoare şi contau în raportul de forţe pe plan mondial, în special în

cadrul ONU.

Politica americană de sprijinire multilaterală a Iugoslaviei a continuat

inclusiv după moartea lui Iosip Broz Tito. După cum rezultă din Directiva nr.

133 a Consiliului de Securitate al Statelor Unite, semnată de preşedintele

Ronald Reagan la 14 martie 1984, americanii îşi propuneau sprijinirea, economică,

financiară şi militară a Iugoslaviei, împreună cu aliaţii, pentru "a sprijini efortul

Iugoslaviei de a rămâne o forţă independentă şi viabilă în flancul sudic al

Pactului de la Varşovia". Iugoslavia trebuia să constituie, în intenţiile SUA,

"un obstacol important în calea expansionismului şi al hegemonismului sovietic

în sudul Europei", "un exemplu pentru ţările din Europa de Est", " un moderator

în cadrul mişcării de nealiniere, opunându-se influenţei sovietice şi cubaneze

asupra organizaţiei"6

Poziţia Iugoslaviei pe plan internaţional, la interferenţa sferelor de

influenţă şi situaţia relaţiilor economice privilegiate ce decurgeau din aceasta,

a favorizat crearea mai rapidă a condiţiilor de redresare şi dezvoltare postbelică,

asigurarea unei situaţii de relativă bunăstare a populaţiei, precum şi o

evoluţie politico-socială specifică. Toate acestea au estompat, în bună

măsură, totalitarismul comunist, contradicţiile interrepublicane şi interetnice

existente în Iugoslavia.

6 Textul integral al Directivei în suplimentul ziarului "Ziua", Anul 2, nr.55 din 15 mai 1999

32

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

PROCESUL DESTRĂMĂRII IUGOSLAVIEI

"Iugoslavia este uşor de descris: şase republici, cinci popoare,

patru religi , trei limbi oficiale, două scrieri, şi toate într-un singur stat.

Sarvepalli Radhakrishnan - filosof şi fost preşedinte al Indiei.

Cu toată situaţia favorabilă comparativ cu alte state în care erau regimuri

comuniste din Europa Centrală şi de Est, Iugoslavia a rămas o federaţie labilă,

un stat multietnic şi a cunoscut, periodic, puternice situaţii de criză economică,

socială şi politică, pe fondul unor pronunţate contradicţii, determinate de

interesele naţionale, economice şi politice distincte ale republicilor componente.

Pusă periodic la grele încercări de tendinţe naţionaliste centrifuge

interne, de presiuni multiple externe, Iugoslavia a rezistat cu succes mai

mult de 45 de ani în condiţiile geopolitice şi geostrategice specifice create

după ala doilea război mondial, ale existenţei personalităţii politice a lui

Iosip Broz Tito care nu a ezitat să recurgă , când a considerat necesar, la

măsuri autoritare. Dealtfel, Iosip Broz Tito, în felul lui un boem în adevăratul

sens al cuvântului, nu se ocupa direct de problemele de detaliu ale

ţării,

care erau încredinţate altor colaboratori apropiaţi. El era conştient de

slăbiciunile şi de potenţialele pericole ale ţării şi şi-a concentrat atenţia, în

principal, în trei direcţii pe care le considera importante: unitatea Iugoslaviei,

armata şi politica externă. Imediat după război opozanţii ideologici sau

naţionalişti din republici au fost arestaţi şi concentraţi, în marea majoritate,

într-o insulă din Marea Adriatică, Beli Otok. După cum s-a aflat mult mai

târziu, aici marea lor majoritate au murit, printre altele, fiind siliţi să care apă

din mare, cu cofele, pe care le umpleau la un ţărm al insulei şi le vărsau la

ţărmul opus. El şi-a sacrificat, fără ezitare colaboratori apropiaţi, în Serbia

(Aleksandar Rankovici, Kocea Popovici, Marko Nikezici ş.a.) şi Croaţia (Savka

Dapcevici, Mika Tripalo, etc) pentru manifestări calificate drept naţionaliste,

după cum şi pentru critici aduse sistemului comunist practicat în ţară şi cel

existent în URSS (Milovan Djilas).

Primele semnale ale accentuării slăbirii federaţiei iugoslave nu au

întârziat să apară imediat după moartea lui Tito, în primăvara anului 1980.

Constituirea Preşedinţiei colective cu participarea reprezentanţilor

tuturor

republicilor şi sistemul rotaţiei cadrelor la ocuparea principalelor posturi de

conducere în cadrul federaţiei era expresia clară a acestor semnale, dar măsurile

întreprinse au fost iluzorii. După cum s-a dovedit foarte curând, structura,

competenţa şi modul de funcţionare ale acestor organe nu au putut să rezolve

contradicţiile profunde existente, decurgând din interesele naţionale, economice,

politice şi sociale ale republicilor, să împiedice declanşarea conflictelor.

După cum au recunoscut chiar personalităţi de mare prestigiu din Serbia,

destrămarea Iugoslaviei şi-a avut rădăcinile chiar în modul de constituire a

statului. Acest proces a fost unul de durată, dar oficial, potrivit ONU, acesta

a durat din decembrie 1990 până în februarie 1992. Prin Rezoluţia Consiliului

de Securitate nr. 821/1992 „statul recunoscut formal ca R.S.F Iugoslavia a

încetat să existe”.

Procesul destabilizării şi destrămării Iugoslaviei a început în Provincia

Autonomă Kosovo şi Metohia.

KOSOVO - “LEAGĂNUL SPIRITUALITĂŢII SÂRBE”

Prezenţa sârbilor în Kosovo şi Metohia datează încă de la sfârşitul

secolului al XII-lea, când, în condiţiile unor conflicte interne în Bizanţ, domnitorul

sârb Stefan Nemania (Nemanici) Deceanski (ca urmare a zidirii mănăstirii

Deceani), în alianţă cu ungurii, şi-a extins stăpânirea spre est, în regiunile

din jurul actualului oraş Niş, în Timocul Superior şi până aproape de Sofia

(1183), iar în alianţă cu regele german Frederic Barbarossa s-a extins spre

sud, în Kosovo şi Metohia, regiune menţinută sub stăpânire şi după înfrângerea

suferită în anul 1190, în luptele cu Bizanţul. În această perioadă şi ulterior,

în Kosovo şi Metohia au fost construite numeroase lăcaşuri de cult, simboluri

ale identităţii naţionale sârbe, iar mai târziu, sub regele Duşan (1355), centrul

politic şi strategic al statului sârb a fost deplasat în această zonă. La Prizren

a fost mutată o perioadă capitala statului sârb, iar la Peci a fost instalată

Patriarhia, centrul bisericii ortodoxe sârbe.

Stăpânirea sârbă în Kosovo şi Metohia avea să dureze, însă, privit istoric, o

perioadă scurtă, până la lupta de la Kosovo Polie (Câmpia Mierlei), din anul 1389,

când Turcia avea să-şi instaureze dominaţia în zonă timp de aproape 500 de ani.

Rădăcinile istorice sârbe păstrate în Kosovo şi Metohia, dar mai ales

evenimentele legate de bătălia de la Kosovo Polie, dintre regele sârb Lazar

şi sultanul Murat I, au devenit mituri, intens dezvoltate şi cultivate în istoriografia,

cultura, arta sârbă şi chiar adânc implantate în psihologia sârbă. După cum

observă unii istorici, poporul sârb este poate singurul care a transformat o

înfrângere, o tragedie, cea de la Kosovo Polie, într-o victorie, într-un punct

central de sprijin al identităţii şi conştiinţei naţionale.

În bătălia de la Kosovo Polie îşi au rădăcinile legendele sârbe despre

eroism şi jertfă, transformate cu timpul în istorie (atentatul soldat cu uciderea

sultanului Murat I de către Miloş Obilici), trădare (Miloş Oblici a fost bănuit

de trădare înainte de declanşarea luptei), credinţa în soartă, predestinare

nu numai a individului, ci şi a persistenţei, vitalităţii poporului sârb.

"Vidovdan" (ziua sfântului Vitus), credinţa în Sfânta Vedere, existentă la

slavii vechi încă înainte de venirea lor în Balcani şi convertirea la religia

ortodoxă, sărbătorită în ziua 15/28 iunie, în ajunul bătăliei de la

Kosovo

Polie, s-a perpetuat până în prezent ca zi a Sfântului Lazar şi a mucenicilor

sârbi. În ajunul sărbătorii de Vidovdan sârbii aprind în faţa casei, ori în locuri

publice paie şi ramuri pe care se menţin frunzele uscate, sar peste foc pronunţând

"în numele lui Dumnezeu şi al Sfintei Vederi", nu numai cu încrederea că le

va fi păstrată vederea, ci şi cu credinţa în soartă, în inspiraţie.

Aceste mituri şi-au avut şi au importanţa, contribuţia lor în formarea

caracterului, temperamentului sârbilor până în zilele noastre. Bătălia de la

Kosovo Polie, potrivit acestei credinţe, a fost predestinată, de unde îşi trage

rădăcinile înclinaţia sârbilor spre un fel de masochism, dar şi credinţa în

eroism, vitalitate, de la care nu a fost decât un pas până la apariţia unui anumit

narcisism. Astfel au apărut, în timpul crizei iugoslave, afirmaţii ale unor

personalităţi autohtone, ale unor sârbi-evrei, sau ale unor "prieteni" din străinătate

potrivit cărora "poporul sârb este de neînvins", "şi Dumnezeu este sârb",

sau că "sârbii, alături de evrei, sunt popor al lui Dumnezeu", "popor ceresc".

Aceste idei sunt conţinute şi în mesajul trimis de Marko, fiul lui Slobodan

Miloşevici, aflat la Moscova, citit la funeraliile tatălui său, la Pojarevaţ: “Tu,

din păcate - scrie Marko - nu eşti primul care te întorci aici pierzându-ţi viaţa,

dar şi ca toţi înaintea ta, câştigând războiul, învingător". Un membru al conducerii

Partidului Socialist din Serbia, al cărui creator şi preşedinte fusese Slobodan

Miloşevici a declarat, de asemenea, că "Miloşevici, este omul care prin soarta

sa tragică a reînnoit mitul despre jertfă".

Evenimentele istorice care au marcat evoluţia sârbilor şi a statalităţii

sârbe, reflectate obsesiv în cultura laică şi religioasă au determinat şi apariţia

mitului potrivit căruia Kosovo şi Metohia reprezintă leagănul identităţii naţionale

sârbe, însăşi soarta poporului sârb.

Kosovo şi Metohia constituie, însă, pentru sârbi nu numai un mit, ci

şi o importantă regiune din punct de vedere economic şi strategic. Deşi are

o suprafaţă de numai cca. 10.000 km.2, adică ceva mai mult de o zecime

din teritoriul Serbiei, Kosovo şi Metohia dispune de mari resurse minerale şi

energetice. Rezervele de cărbune erau apreciate la cca. 10 miliarde de

tone, iar capacităţile electro-energetice instalate, care depăşeau cu mult nevoile

regiunii, alimentau numeroase mari întreprinderi din Serbia. De asemenea,

în Kosovo şi Metohia se găsesc cele mai mari mine de plumb şi zinc din Europa.

Această regiune este cea mai dens populată din Iugoslavia, cu media

de vârstă

cea mai tânără din Europa şi cu cel mai înalt procent de creştere naturală.

www.geopolitic.ro

Este interesant de remarcat faptul că, la un moment dat, potrivit statisticilor,

fiecare al treilea recrut din armata iugoslavă provenea din această zonă.

Sârbii porneau de la premisa că toate aceste resurse materiale şi umane,

precum şi poziţia strategică a regiunii, dacă nu sunt puse în valoare în interesul

dezvoltării întregii ţări, ele vor fi îndreptate împotriva Serbiei.

Contradicţiile, disputele sârbo-albaneze în problema Kosovo şi Metohia

datează încă din timpul prăbuşirii Imperiului Otoman, a procesului constituirii

statelor naţionale în Balcani şi au continuat în timpul războaielor balcanice,

al celor două războaie mondiale, al destrămării R.F. Iugoslavia.

La începutul invaziei Imperiului Otoman în Balcani regatul sârbilor,

care cuprindea şi Kosovo, era la apogeu. Un moment important în istoria

Kosovo l-a constituit intrarea în zonă a austriecilor după înfrângerea turcilor la

Viena şi, îndeosebi, retragerea acestora. Odată cu retragerea trupelor austriece

a avut loc şi prima “mare migraţie” a sârbilor spre nord, în Voivodina şi concomitent

venirea masivă a albanezilor în zonă. După primul război mondial Serbia a

încercat restabilirea echilibrului prin o nouă repopulare a Kosovo cu sârbi şi

muntenegreni, precum şi prin strămutări ale albanezilor în Turcia.

Pretenţii asupra provinciei Kosovo au fost manifestate întotdeauna

de către Albania care a invocat faptul ca în această provincie a existat o

continuitate iliro-albaneză. Ideea creării statului albanez, apărută încă la

mijlocul secolului al XIX-lea, a fost definită de mişcarea "Rilindia", în special

de adunarea Ligii de la Prizren din 1878. Programul naţional albanez a

definit ca teritorii albaneze patru vilaete turceşti: Skodra, Ianina (în

Grecia),

Bitola (în Macedonia) şi Kosovo (în Iugoslavia). Pe de altă parte, Serbia a

năzuit să îşi asigure ieşirea la Marea Adriatică prin Albania, a ajuns la

sfârşitul primului război balcanic cu armata până la Durres, de unde a

trebuit să se retragă în urma hotărârii Conferinţei de la Londra. Provincia

Kosovo şi Metohia a rămas, însă, în componenţa Serbiei.

Potrivit aprecierii autorităţilor sârbe "problema" Kosovo şi Metohia s-a

actualizat din nou, în cadrul unui proces continuu, după cel de-al doilea război

mondial, datorită politicii anti-sârbe a lui Tito. În anul 1941, la începutul

războiului, când provincia a intrat în componenţa Albaniei, sârbii şi muntenegrenii

au părăsit în masă Kosovo şi Metohia. Acesta a permis din nou imigrarea

multor albanezi din Albania în Kosovo şi preluarea de către aceştia a

proprietăţilor părăsite. Situaţia a persistat şi imediat după război în concordanţă

cu ideea lui Tito de creare a federaţiei balcanice. În acest scop a fost emisă

o lege prin care s-a interzis sârbilor şi muntenegrenilor emigraţi să se

întoarcă în Kosovo, lege care nu fusese abolită nici în preajma declanşării

crizei iugoslave. În această perioadă Kosovo a înregistrat, decenii de-a

rândul, o evoluţie demografică total defavorabilă sârbilor. Procesul de

plecare din zonă a sârbilor şi muntenegrenilor, datorită condiţiilor de viaţă

mai modeste şi rata de natalitate ridicată a albanezilor kosovari au condus

la formarea, în preajma anilor '90 şi ulterior, a unei structuri a populaţiei în

Kosovo în cadrul căreia, comunitatea albaneză avea o pondere de cca

90%. Astfel, potrivit statisticilor iugoslave, dacă în anul 1948 în Kosovo, din

totalul populaţiei de 727.820 de locuitori erau 492.842 albanezi şi 171.911

sârbi, în anul 1981, din totalul populaţiei de 1.584.441 locuitori, 1.226.736

erau albanezi, iar 209.492 sârbi, restul reprezentându-l muntenegrenii,

turcii şi romii. Statisticile iugoslave nu luau în considerare albanezii din

zonă care nu aveau situaţia cetăţeniei reglementată.

Criza din Kosovo se accentuează începând cu anul 1981, adică imediat

după moartea lui Tito, când şi oficial, în Serbia, mişcările populaţiei albaneze sunt

calificate "contrarevoluţie", având drept scop "albanizarea Republicii Autonome

Kosovo".

La sfârşitul anului 1988 şi începutul anului 1989 în Kosovo au avut

loc greve şi demonstraţii ample ale populaţiei albaneze. În aceste condiţii,

dar nu în mod obligatoriu numai datorită situaţiei din Kosovo, în Serbia a

preluat conducerea Slobodan Miloşevici, care avea să joace în continuare

un rol central în criza iugoslavă şi în evenimentele legate de aceasta. Campania

de regrupare a forţelor naţionale sârbe a început chiar în Kosovo, prin

organizarea celebrei adunări populare de la Kosovo Polie, la 28 iunie 1989.

La această adunare, în prezenţa a cca. un milion de cetăţeni, Slobodan

Miloşevici, evocând mitul bătăliei de la Kosovo Polie, a declarat că ”şase

secole mai târziu suntem din nou în bătălii şi certuri. Nu sunt bătălii armate,

cu toate că acest lucru nu poate fi încă exclus", prefigurând evenimentele

care urmau să se desfăşoare în curând.

Înăsprirea situaţiei din Kosovo a fost însoţită de sporirea însemnată a

prezenţei armatei şi poliţiei federale în zonă, de preluarea controlului administraţiei

şi a altor măsuri care, practic, au scos populaţia albaneză majoritară din

viaţa publică. Aceste măsuri aveau să aibă, ulterior, efecte contrare, prin

autoizolarea comunităţii albaneze, boicotarea de către aceasta a alegerilor

la nivel federal, crearea unor instituţii proprii, paralele şi declararea

independenţei regiunii.

În cadrul acţiunilor pentru restabilirea situaţiei au fost preconizate şi

unele măsuri radicale, nepopulare, considerate în statele occidentale ca fiind în

contradicţie cu documentele Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în

Europa, dar pe care conducerea sârbă le-a justificat prin argumentul că Provincia

Kosovo şi Metohia este parte componentă a Serbiei, iar populaţia albaneză

nu constituie o "majoritate", ci, în ansamblu, la nivelul Serbiei, o minoritate.

Astfel, în cursul anului 1990, conducerea sârbă a adoptat o serie de

măsuri restrictive, printre care hotărârea "Pentru liniştea, libertatea şi prosperitatea

în Kosovo". Printre altele, se avea în vedere:

- expulzarea din Kosovo a persoanelor care nu au cetăţenia iugoslavă sau

care se găsesc în zonă ilegal;

- reexaminarea hotărârii privind acordarea cetăţeniei celor ce au acţionat

împotriva integrităţii teritoriale şi suveranităţii ţării, retragerea cetăţeniei

şi expulzarea acestora;

- reîntoarcerea în zonă a sârbilor şi muntenegrenilor emigraţi, accesul liber

al tuturor celor ce doresc să se stabilească în Kosovo pentru restabilirea

echilibrului demografic;

- soluţionarea problemei natalităţii excesive a albanezilor din Kosovo prin

reducerea acesteia, potrivit posibilităţilor materiale ş.a.

De asemenea, a fost adoptată "Legea privind acţiunea organelor republicane

în situaţii deosebite", care a amplificat protestele şi a determinat retragerea

din organele federale a reprezentanţilor albanezi din Kosovo, pe motiv că aceasta

contravenea constituţiei federale, celor ale Serbiei şi Provinciei Autonome Kosovo.

Escaladarea confruntării dintre populaţia albaneză din Kosovo şi Metohia

cu autorităţile centrale a motivat şi hotărârea Sloveniei şi Croaţiei de retragere

a detaşamentelor de miliţie formate din cetăţeni ai acestor republici din zonă

în aprilie 1990. Pe de altă parte, această hotărâre a constituit încă o ocazie

pentru Serbia de a acuza Slovenia şi Croaţia de sprijinire a tendinţelor naţionaliste

din Kosovo.

Datorită faptului că evenimentele din Kosovo şi Metohia au precedat

amplificarea mişcărilor naţionale din celelalte republici, mulţi observatori ai

scenei politice iugoslave au apreciat că în această zonă îşi are sorgintea

criza iugoslavă. În fapt, mişcările din Kosovo au constituit numai un punct

de sprijin pentru forţele centrifuge renăscute din celelalte republici, mult mai

puternice, în confruntarea cu Serbia. La rândul lor, albanezii din Kosovo au

contat pe amplificarea tendinţelor separatiste din alte republici, cu sprijinul

cărora sperau să-şi atingă propriile obiective.

Deşi evenimentele din Kosovo au cunoscut, în continuare, o evoluţie

dramatică, ele au fost ţinute sub control, de către ambele părţi în conflict

timp de 10 ani şi nu au condus la declanşarea confruntărilor înarmate. Iniţial,

Serbia era convinsă că poate restabili ordinea prin mijloacele deja întreprinse,

iar ulterior, în condiţiile războaielor din Slovenia, Croaţia, Bosnia şi Herţegovina,

trebuiau evitate conflicte pe mai multe fronturi. La rândul lor, albanezii din

Kosovo erau conştienţi de efectele dezastruoase ale unei confruntări singulare

directe cu armata şi poliţia federală. Odată cu declanşarea conflictelor în

celelalte zone ale Iugoslaviei liderii comunităţii albaneze nu aveau decât să

aştepte deznodământul acestora. Un rol important în orientarea atitudinii şi

mijloacelor de rezistenţă ale comunităţii albaneze din Kosovo l-a jucat scriitorul

www.geopolitic.ro

Ibrahim Rugova, apreciat ca un Ghandi kosovar. Declanşarea unui conflict

în Kosovo ar fi avut consecinţe deosebit de grave, de care toţi factorii implicaţi,

interni şi internaţionali, erau conştienţi. Izbucnirea conflictelor în Kosovo şi

Metohia ar fi antrenat, inevitabil, numeroasa minoritate albaneză din Macedonia,

din Muntenegru, ar fi condus la destabilizarea şi extinderea conflictelor în

Macedonia. O asemenea evoluţie putea prezenta pericolul antrenării în conflicte

a Greciei, Bulgariei şi Albaniei, care şi-au declarat deschis "interesul" pentru

Macedonia, respectiv Kosovo.

Mai târziu, în timpul intervenţiei NATO în Iugoslavia, a mai apărut un

element important al reţinerii Serbiei pentru o intervenţie directă în Kosovo.

Mass-media au publicat un mesaj din 24 septembrie 1992 de la Washington

adresat preşedintelui Slobodan Miloşevici. În acest “mesaj de Crăciun”,

cum a fost numit, se atrăgea atenţia că “în cazul în care izbucneşte un conflict în

Kosovo provocat de o acţiune sârbă, SUA vor folosi forţa împotriva sârbilor

din Kosovo şi împotriva Serbiei”. Potrivit aprecierilor, Slobodan Miloşevici a

înţeles bine mesajul şi nu a îndrăznit să provoace războiul nici în Kosovo

nici în Macedonia. După cum a înţeles bine că are culoar verde pentru

acţiuni în alte părţi ale Iugoslaviei. Generalii iugoslavi primiseră la Moscova

asigurări explicite că Vestul nu are intenţia să intervină în caz de război în

Croaţia şi în Bosnia7.

7 Stoian Cerovici, fragmente din lucrarea “In ghearele umanismului”, publicată la Paris, preluate de

revista “Puls”, Skopje, nr.490, din 16 iunie 2000, pag.60.

40

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

CONTRADICŢIILE INTERREPUBLICANE ÎMPIEDICĂ REFORMA

Fără nici o îndoială, la începutul anului 1990, dintre statele din sud-estul

Europei, Iugoslavia întrunea cele mai favorabile condiţii pentru o trecere paşnică

şi relativ într-o perioadă mai scurtă la noul sistem economic şi politic. În Iugoslavia

sistemul comunist practicat a fost mai puţin dogmatic, s-a manifestat o mai

largă deschidere pentru circulaţia ideilor şi persoanelor, existau unele elemente

de natură economică, socială şi chiar politică ale sistemului mondial de valori.

Condiţiile concrete economice, sociale şi politice din Iugoslavia la începutul

anului 1990 erau de asemenea natură încât această ţară era unul dintre cei

mai pregătiţi pretendenţi pentru accesul în structurile europene. Reforma

economică aplicată condusese la stoparea inflaţiei, la convertibilitatea internă a

monedei naţionale, rezervele valutare se cifrau la cca. 7 miliarde dolari, iar

datoria externă reprezenta un nivel minim, de cca. 16 miliarde dolari. Această

posibilitate era stimulată şi de sprijinul financiar important care putea

fi utilizat

pentru continuarea reformelor interne: 1,1 miliarde dolari potrivit celui de-al III-

lea protocol cu Comunitatea Economică Europeană (Uniunea Europeană),

2 miliarde dolari potrivit aranjamentului stand-by cu Fondul Monetar

Internaţional, 2 miliarde dolari împrumuturi cu garanţia CEE (UE), 1 miliard

dolari împrumuturi deblocate ale Băncii Mondiale, 100 milioane dolari ajutor

din partea Asociaţiei Europene a Liberului Schimb (AELS), 600 milioane

dolari împrumuturi de la diferite bănci comerciale. În anul 1990 schimburile

Iugoslaviei cu Piaţa Comună (UE) se cifrau la cca. 15 miliarde de dolari, din care

cca. 6,5 miliarde dolari export, adică cca. 2/3 din totalul exporturilor iugoslave.

Calea reformelor, a transformărilor interne era favorizată de o serie

de iniţiative privind protejarea egală a tuturor formelor de proprietate, pluralismul

partidelor politice, organizarea alegerilor libere şi secrete, instaurarea statului

de drept, separaţia puterilor în stat, libera iniţiativă, lărgirea economiei de piaţă

ş.a. Aceste proiecte urmau să fie aplicate prin crearea unui cadru juridic

adecvat, în primul rând prin modificarea constituţiei existente şi elaborarea,

ulterior, a unei noi constituţii.

Toate aceste premise pozitive aveau să întâmpine, însă, rezistenţa

intereselor naţionale deosebite, tendinţelor centrifuge, diferenţelor în dezvoltarea

economică şi socială a republicilor şi regiunilor, reacţiei şi efectelor nefaste

ale ciocnirii radicalismului naţionalist şi neoliberal cu cel conservator dogmatic,

unit cu cel militar. Evenimentele din prejma anului 1990 au scos şi mai mult

în evidenţă contradicţiile dintre republicile componente ale federaţiei iugoslave,

în special dintre Serbia, pe de o parte şi Croaţia şi Slovenia, pe de altă parte,

interesele lor deosebite în legătură cu raporturile reciproce în cadrul Iugoslaviei.

Expresia acestor contradicţii s-a materializat, practic, în faptul că

aproape toate republicile au început să-şi manifeste deschis nemulţumirea

faţă de modul de funcţionare a federaţiei şi cereau schimbări structurale,

dar de natură deosebită, care să le asigure interesele specifice.

Serbia era nemulţumită de sistemul federal creat de Tito, apreciind că

acesta, croat după tată şi sloven după mamă, a acţionat în mod intenţionat

pentru diminuarea rolului şi locului sârbilor în cadrul Iugoslaviei. Victime ale

acestei concepţii şi a acţiunilor pentru revitalizarea rolului sârbilor au fost o

serie de oameni politici sârbi importanţi de după război ca Aleksandar

Rankovici, Kocea Popovici şi alţii, colaboratori apropiaţi ai lui Tito,

dar pe

care acesta i-a înlăturat fără ezitare.

Desigur, nu se poate nega că, din punct de vedere istoric, în aceste

puncte de vedere există cel puţin un sâmbure de adevăr. Serbia şi sârbii nu

au mai reprezentat în cadrul Iugoslaviei postbelice ceea ce erau în timpul

Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, în special după instaurarea dictaturii

regale. Ceea ce, poate, s-ar putea adăuga este faptul că, probabil, Tito, era

convins de veşnicia comunismului, de trăinicia modelului din URSS în care

s-a încercat şi se spera în reuşita unei diluări a amestecului de naţii în "poporul

sovietic", pe care l-a copiat, creând noţiunea şi categoria juridică de "cetăţean

iugoslav". Adeziunea populaţiei a fost, însă, slabă. Potrivit unui sondaj efectuat

în anul 1969 procentajul celor ce s-au declarat "iugoslavi" ar fi fost de 2,4% în

Serbia, 4,8 % în Voivodina, 1% în Muntenegru, 8,4 % în Bosnia-Herţegovina,

4,5% în Croaţia, 0,2% în Macedonia. Sloganul "Frăţie şi Unitate", căruia i s-a

imprimat în Iugoslavia postbelică o rezonanţă deosebită, exprima tocmai

acest "vis" al lui Tito, dar şi expresia, conştiinţa lipsei acestei unităţi.

Nemulţumirea sârbilor a crescut în special după adoptarea constituţiei

din 1974, când, practic, sistemul federal a fost transformat în unul cu

caracteristici

de natură confederală.

www.geopolitic.ro

Potrivit prevederilor acestei constituţii, practic, toate republicile aveau

un statut egal. În plus faţă de trecut, Constituţia din anul 1974 a acordat un

regim egal cu al republicilor şi celor două regiuni autonome din cadrul

Serbiei - Kosovo şi Voivodina. După anul 1980, în Iugoslavia a fost introdus

mai riguros sistemul rotaţiei în conducerea partidului, guvernului şi a altor

instituţii importante ale statului, menit să asigure respectarea constituţiei

federale şi a intereselor unităţilor componente ale federaţiei. Toate acestea

au diminuat rolul şi autoritatea organelor centrale, au produs consecinţe

deosebit de importante nu numai în privinţa rolului Serbiei, ci şi asupra

evoluţiei ulterioare a evenimentelor în Iugoslavia.

Fenomenele care au apărut şi s-au dezvoltat în această perioadă

puneau serios în cauză nu numai visul statutului Serbiei interbelice, dorinţa

unor cercuri politice locale de a asigura Serbiei un rol preponderent,

corespunzător ponderii geografice, economice şi etnografice a acesteia în

cadrul federaţiei, ci chiar unitatea Serbiei, a sârbilor în ansamblu. Conducătorii

sârbi reproşau sistemului federal descentralizat ineficienţa economică şi

politică, lipsa de stabilitate, dezvoltarea autarhică a republicilor, tendinţele

centrifuge. Mai mult, ei au atribuit politicii anti-sârbe a lui Tito de acordare a

unui asemenea statut provinciei Kosovo, fenomenele de emigrare a sârbilor

din această zonă, care a avut drept consecinţă că "minoritatea" albaneză

să ajungă să reprezinte cca. 90% din totalul populaţiei, cu consecinţele

care decurgeau din această situaţie.

Croaţia şi Slovenia erau, de asemenea, nemulţumite de funcţionarea

sistemului iugoslav şi reproşau acestuia estomparea identităţii lor naţionale,

frânarea dezvoltării lor economice pe măsura resurselor şi potenţialului de

care dispuneau, împiedicarea afirmării culturii naţionale şi, în sfârşit, că

asigura un statut privilegiat sârbilor în cadrul federaţiei. Slovenii şi croaţii,

care, de fapt erau cei mai dezvoltaţi din punct de vedere economic şi se

considerau mai eficienţi, mai muncitori şi mai economi decât sârbii şi

celelalte popoare din cadrul Iugoslaviei, apreciau că, prin mecanismele

economice şi politice existente în cadrul sistemului federal, venitul naţional

croat şi sloven se scurgea în favoarea Serbiei şi a celorlalte republici şi

regiuni autonome "nedezvoltate", în special a provinciilor autonome Kosovo

şi Voivodina, din cadrul Serbiei. Această "scurgere" de venit naţional ar fi

avut loc pe următoarele canale mai importante:

- sistemul "fondului federaţiei", care era prelevat de fiecare republică proporţional

cu principalii indicatori economici şi care, de la centru, era redistribuit

zonelor mai puţin dezvoltate din cadrul Iugoslaviei. în aceasta privinţă,

într-adevăr, nu se poate tăgădui că fondurile cele mai mari erau prelevate

de Serbia, Croaţia şi Slovenia; în Croaţia chiar a circulat sloganul “Zagrebul

munceşte - Belgradul se clădeşte”.

www.geopolitic.ro

- concentrarea veniturilor realizate din turism la nivelul federaţiei, care dispunea

de ele indiferent de provenienţă; în condiţii normale, Iugoslavia realiza

anual din turism un venit de cel puţin 3 miliarde de dolari, iar ponderea

acestuia era la Marea Adriatică, în Croaţia, Slovenia şi Muntenegru;

- întreţinerea forţelor armate, ale ministerului de interne, dotarea acestora

din bugetul federal, în condiţiile când ele erau formate, potrivit aprecierilor

croate şi slovene, în proporţie de cca. 80% din sârbi şi muntenegreni;

drept urmare, Serbia şi Muntenegru îşi rezolvau, în mare parte, problemele

şomajului din resursele altor republici.

În sfârşit, slovenii şi, îndeosebi, croaţii se declarau cu totul nemulţumiţi

de controlul exercitat de Serbia în cadrul propriilor republici prin intermediul

promovării cadrelor de partid, de stat, din miliţie, cultură, presă ş.a. de naţionalitate

sârbă. Potrivit surselor croate, în această republică, în care populaţia de

naţionalitate sârbă reprezenta cca. 11% din totalul locuitorilor, sârbii ocupau

40% din posturile guvernamentale, 75% în miliţie, peste 50% în cadrele ofiţereşti

din armată, iar din cele şapte edituri existente şase erau conduse de sârbi.

În condiţiile concrete locale, ale evenimentelor din Europa Centrală şi

de Est, era evident că în Iugoslavia urmau să aibă loc transformări importante.

Problema care urma să fie rezolvată era natura, profunzimea acestora,

direcţia lor şi, în particular, metodele de realizare. Procesul transformărilor

politice şi juridice la nivel federal s-a desfăşurat paralel şi contradictoriu cu

cel la nivel republican, care a fost mult mai rapid şi mai radical. La începutul

anului 1990 în toate republicile au luat fiinţă partide politice, înainte chiar de

existenţa unei legi federale care să reglementeze crearea şi funcţionarea

lor. Paleta orientărilor politice a acestora a fost foarte diversă, dar aproape

toate aveau un numitor comun: fiind create la nivel republican ele aveau o

orientare naţională, sau, aşa cum erau calificate de către adversarele lor din

alte republici, având ideologii şi programe naţionaliste ori chiar extremiste.

În cursul anului 1990 în Serbia au apărut peste 100 de grupări politice,

dintre care cele mai importante, care s-au afirmat ulterior şi au avut o influenţă

mai mare sau mai mică în viaţa politică, au fost Partidul Socialist din Serbia,

condus de Slobodan Miloşevici, Mişcarea Renaşterii Sârbe, condusă de scriitorul

Vuk Draşkovici, Partidul Democrat, în fruntea căruia s-au aflat doi profesori

universitari - Dragoliub Miciunovici şi Zoran Gingici. În sfârşit, mai poate fi

menţionat Partidul Radical Sârb, condus de scriitorul dizident Voislav Şeşeli,

care şi-a propus reabilitarea mişcării cetnice sârbe şi a generalului Draja

Mihailovici, dar căruia nu i s-a permis înregistrarea partidului sub denumirea

care amintea de această mişcare şi de obiectivele ei.

Programele acestor partide şi, în special, acţiunea lor practică ulterioară,

au demonstrat existenţa unei platforme comune în problema naţională,

diferenţele constând mai mult în probleme de natură tactică şi nu strategică.

www.geopolitic.ro

Mai mult, Vuk Draşkovici, preşedintele Mişcării Renaşterii Sârbe, declara

că o serie de elemente ale strategiei şi tacticii acestui partid au fost preluate,

ulterior şi aplicate de Partidul Socialist din Serbia, de guvernământ, de preşedintele

Serbiei, Slobodan Miloşevici.

În Croaţia noile condiţii interne şi internaţionale au declanşat o efervescenţă

naţională cu totul deosebită. În această mişcare au fost cuprinse nu numai

masele croate din interior, ci şi emigraţia, mai veche sau mai recentă, care

a sprijinit efectiv, moral şi material forţele interne promotoare ale noului curs.

La congresul de constituire a Uniunii Democrate Croate (HDZ), principalul

partid care va prelua, ulterior, puterea au participat personalităţi proeminente

ale emigraţiei croate. Acest element, cât şi unele puncte ale programului partidului,

au dat ocazia analiştilor politici din Serbia să acuze reînvierea în Croaţia a

spiritului mişcării ustaşe din perioada celui de al doilea război mondial.

Conducerea Uniunii Democrate Croate a fost încredinţată lui Franjo

Tudjman, fost partizan, istoric, general al armatei iugoslave, condamnat în

timpul lui Tito la doi ani închisoare pentru naţionalism, dar sub acuzaţia de

spionaj şi eliberat înainte de termen, tot de Tito, la intervenţia scriitorului

Miroslav Krleja, tot croat, dar, din câte s-a afirmat şi datorită unei slăbiciuni

personale pe care Tito o avea pentru Franjo Tudjman.

Alături de partidul Uniunea Democrată Croată, care în noiembrie

1990 avea cca. un milion de membri, au mai luat fiinţă noua Uniune a Comuniştilor

din Croaţia, restructurată, dar fără o influenţă deosebită, condusă de Iviţa Racean,

fost activist comunist de frunte, precum şi alte partide, unele calificate chiar

extremiste, care aveau să fie ulterior acuzate chiar în Croaţia de tendinţe şi acţiuni

dăunătoare scopurilor statului croat.

În sfârşit, trebuie subliniată, pentru situaţia existentă la începutul proceselor

de democratizare în Croaţia şi, îndeosebi pentru evoluţia ulterioară a

evenimentelor, înfiinţarea Partidului Democrat Sârb din Croaţia, ai cărui

lideri, Iovan Raşkovici, medic psihiatru şi Milan Babici, stomatolog de profesie,

aveau să joace un rol important în evenimentele ulterioare din Croaţia.

Primele alegeri democratice în Croaţia au dat câştig de cauză Uniunii

Democratice Croate, căreia i-au revenit 205 mandate în noul parlament,

adică cca. 57% din totalul de 356 de locuri. Au mai câştigat 73 de mandate

Uniunea Comuniştilor din Croaţia, iar restul a revenit altor partide mai mici,

dintre care 8 mandate Partidului Democrat Sârb din Croaţia.

În Slovenia procesele transformatoare s-au desfăşurat mai rapid şi

cu un caracter mai puţin contradictoriu, fapt datorat unei mari omogenizări a

populaţiei, partidelor politice, care au ajuns mai simplu la un consens asupra

direcţiilor principale ale orientării statului în noile condiţii. Principalele grupări

politice, create în anii 1989 şi 1990 au fost Uniunea Democrată

Slovenă, Partidul

Social Democrat, Partidul Democrat Creştin şi Partidul Reformei Democratice.

www.geopolitic.ro

Alegerile din Slovenia, organizate în anul 1990, au fost câştigate de o

coaliţie de partide de orientare democrat-creştină, care a format guvernul condus

de Loize Peterle, membru al Partidului Democrat Creştin. Preşedinte al

Republicii Slovenia a fost ales Milan Kucean, fost comunist de frunte, dar

promotor, în noile condiţii, al independenţei şi democratizării ţării.

În Macedonia condiţiile concrete erau diferite. Evoluţia istorică a acestui

teritoriu şi mai ales implicaţiile care erau deja previzibile au îndemnat oamenii

politici la o anumită prudenţă în abordarea mijloacelor şi metodelor potrivite

pentru asigurarea viitorului statut al Macedoniei. În ansamblu, forţele politice

din Macedonia au urmărit evoluţia evenimentelor în celelalte republici şi s-

au pregătit atent pentru oricare dintre opţiunile posibile.

În aprilie 1990 a fost aprobată legea privind constituirea organizaţiilor

politice şi sociale, în septembrie acelaşi an sunt aprobate amendamentele la

Constituţie prin care se instaurează democraţia şi sistemul pluralist, instituţiile

guvernului şi preşedinţiei ţării. Pe această bază, rapid apare un număr de

16 partide politice cu platformele lor politice, care, în principiu, aveau trei variante:

Macedonia stat independent şi suveran, Macedonia ca parte componentă a

federaţiei iugoslave, Macedonia ca subiect egal într-o uniune cu celelalte

republici. În acea perioadă numai VMRO-DPMNE (Organizaţia Internă

Revoluţionară Macedoneană - Partidul Democrat pentru Unitatea Naţională

Macedoneană), declarat continuator al vechii organizaţii create la Salonic

în anul 1893, se pronunţa categoric şi necondiţionat pentru o Macedonie

suverană şi independentă, precum şi pentru intrarea în confruntare, dacă

va fi nevoie pentru realizarea acestui obiectiv, cu forţele federale şi cu

Serbia. Acest partid se pronunţa pentru "unirea deplină morală, politică,

economică şi etnică a poporului macedonean împărţit într-o viitoare regiune

balcanică unificată, în cadrul unei Europe unificate".

În anul 1990 în Macedonia au luat fiinţă, din fostul partid comunist

macedonean, Partidul Social Democrat - Mişcarea pentru Acţiunea Pan –

Macedoneană, precum şi partidele politice ale comunităţii albaneze.

La 11 noiembrie 1990 au avut loc primele alegeri democratice din

Macedonia soldate cu victoria VMRO-DPMNE care a obţinut 38 de mandate

din totalul de 120 de deputaţi. Parlamentul s-a reunit pentru prima oară la 8

ianuarie 1991, iar la 27 ianuarie Kiro Gligorov a fost ales preşedinte al Republicii.

Aproape imediat după constituirea Parlamentului VMRO-DPMNE a propus

aprobarea Declaraţiei de suveranitate şi independenţă a Macedoniei, dar

aceasta a fost amânată până la 25 ianuarie 1991, când a fost aprobată concomitent

cu platforma Macedoniei pentru convorbirile privind viitorul federaţiei. Deşi

a câştigat alegerile şi preşedintele partidului a devenit vicepreşedinte al

ţării, VMRO-DPMNE a părăsit ulterior puterea şi a intrat în opoziţie.

La 6 august 1991 Parlamentul Macedoniei a adoptat Hotărârea privind

organizarea unui referendum în cadrul căruia cetăţenii Macedoniei trebuiau

să se pronunţe în legătură cu următoarea întrebare: Sunteţi pentru statul

suveran Macedonia cu dreptul de a intra într-o uniune a statelor suverane ale

Iugoslaviei? La referendumul organizat la 8 septembrie 1991 au participat

71,85 % din cetăţenii Macedoniei, dintre care 95,09 % au răspuns pozitiv.

În Muntenegru a fost menţinută Uniunea Comuniştilor, transformată

ulterior în Partidul Socialist din Muntenegru, condus de Momir Bulatovici,

care a câştigat alegerile şi a format guvernul. De asemenea, au luat fiinţă Partidul

Liberal, condus de Zlatko Perovici, care promova o platformă naţională pronunţată,

în spiritul tradiţiilor naţionale şi statale muntenegrene şi Partidul Popular,

condus de Novak Kilibarda, apreciat de orientare pro-sârbă. Această orientare urma

să fie preluată, ulterior, în condiţiile deplasării majorităţii partidelor muntenegrene

spre o orientare naţională, de o fracţiune a Partidului Socialist din Muntenegru.

În sfârşit, în Bosnia-Herţegovina, în condiţiile existenţei celor trei

comunităţi etnice dispersate pe întreg teritoriul republicii, a experienţei

istorice încărcate de încercări tragice, forţele politice au manifestat cea mai

mare prudenţă o lungă perioadă, chiar şi după ascuţirea contradicţiilor şi

declanşarea conflictelor în alte zone ale Iugoslaviei. Totuşi, primele semne

ale unei posibile evoluţii periculoase au ieşit în evidenţă încă în faza iniţială

a noilor evoluţii din Iugoslavia, prin crearea partidelor politice pe baze

etnice, ale musulmanilor, sârbilor şi croaţilor, respectiv a Partidului Acţiunii

Democratice, condus de Alia Izetbegovici, a Partidului Democrat Sârb,

condus de Radovan Karadjici şi a Comunităţii Democrate Croate (HDZ).

www.geopolitic.ro

47

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

ÎNCERCĂRI DE SOLUŢIONARE PAŞNICĂ

Situaţia concretă din Iugoslavia la sfârşitul anului 1989 impunea schimbări

structurale de care erau conştiente toate republicile şi forţele politice. Modificarea

constituţiei din anul 1974 a fost iniţiată de guvernul federal iugoslav încă în

anul 1989 şi consta într-un set de amendamente. Amendamentele propuse

aveau în vedere curăţarea constituţiei existente de tarele ideologice,

dogmatice şi preconizau întărirea prerogativelor executivului, ale organelor

federale. Acest ultim aspect corespundea, în esenţă, punctelor de vedere

ale Serbiei privind viitoarea funcţionare a federaţiei. Primul ministru Ante

Markovici, era convins că va reuşi şi a încercat depăşirea contradicţiilor

dintre republici printr-un program care promitea prosperitatea economică şi

asigurarea liniştii sociale. În această perioadă a început procesul de privatizare

a întreprinderilor, este adevărat prin acţiuni repartizate salariaţilor acestora, au

fost iniţiate măsuri în direcţia extinderii sistemului economiei de piaţă, iar

veniturile şi nivelul de trai al populaţiei au înregistrat o creştere spectaculoasă.

Aprobarea amendamentelor la constituţie ar fi putut permite şi stimula

reforma economică, politică şi socială.

Amendamentele la constituţie propuse de guvern au fost respinse, în

cea mai mare parte, de republici. În plus, după câştigarea alegerilor în Croaţia

şi Slovenia de către partidele locale şi formarea guvernelor naţionale, au

fost aduse modificări de esenţă constituţiilor republicane, care, în bună

măsură, veneau în contradicţie cu unele prevederi ale constituţiei federale

în vigoare. Asemenea măsuri fuseseră întreprinse, de altfel şi de către

Serbia, în special pentru modificarea statutului şi restrângerea competenţelor

provinciilor autonome Kosovo şi Voivodina, care, practic, potrivit constituţiei

federale, aveau atribuţii la nivelul celorlalte republici.

www.geopolitic.ro

În încercarea atenuării contradicţiilor între republici, a neconcordanţelor

dintre constituţia federală şi modificările aduse constituţiilor republicane, dar

şi pentru a abroga o serie de principii depăşite şi a consacra noile realităţi

apărute şi cerute de viaţa politică din Iugoslavia guvernul federal a propus

un nou set de 24 de amendamente, apoi numărul acestora a fost mărit la 33.

Ante Markovici, de origine croată, dar cu convingeri pan-iugoslave,

sau

poate din ambiţii personale, un economist pragmatic de mare valoare, a

încercat calea reformelor economice, dar s-a dovedit lipsit de experienţa

politică necesară. Partidul creat de Ante Markovici la nivelul întregii Iugoslavii

pentru susţinerea programului său, deşi a avut o anumită aderenţă în republici,

nu a putut rezista noilor partide republicane cu programe naţionale clar conturate.

Ante Markovici a încercat şi, fiind principalul obstacol în calea tendinţelor

centraliste, dar şi centrifuge, a pierdut, devenind apoi indezirabil pentru aproape

toate republicile şi statele apărute în spaţiul fostei Iugoslavii.

Preocuparea pentru promovarea noilor amendamente la constituţia

federală a fost reluată după venirea la conducerea Preşedinţiei Iugoslaviei

a lui Boris Iovici, din partea Serbiei. Până la adoptarea acestora, în şedinţa

Preşedinţiei Iugoslaviei din 28 mai 1990 au fost propuse o serie de măsuri

pentru rezolvarea situaţiei politice la nivel federal, printre care, respectarea

prevederilor Constituţiei şi a legilor federale în vigoare, înlăturarea şi împiedicarea

oricăror fenomene de încălcare a ordinii constituţionale, adoptarea amendamentelor

la constituţia federală şi pregătirea unui nou proiect de Constituţie.

Poziţiile republicilor atât faţă de amendamentele propuse, cât şi faţă de

elaborarea unei noi constituţii erau fundamental diferite şi, practic, nu s-a

mai ajuns la finalizarea lor. În special Slovenia şi Croaţia au respins cu hotărâre

tentativele de menţinere, ori chiar de accentuare a tendinţelor centraliste

susţinute de Serbia, concretizate în amendamentele privind competenţa organelor

federale, modul de finanţare a federaţiei, sistemul fiscal, funcţionarea Băncii

Naţionale a Iugoslaviei ş.a. Ele au modificat constituţiile republicane şi au

avansat, printre altele, propunerea ca noua constituţie a Iugoslaviei să fie

elaborată după modelul constituţiilor republicane şi ţinând seama de prevederile

acestora, care consacrau deja elemente accentuate de independenţă, atât

pe plan politic cât şi economic.

La rândul ei, Serbia condiţiona acceptarea schimbărilor intervenite în

domeniul sistemului politic din republici, legalitatea acestora, de acordul cu

întărirea funcţiilor, în special cele economice ale organelor federale.

Insuccesul promovării amendamentelor la constituţia în vigoare şi al

elaborării unei noi constituţii federale a fost urmat de seria de şedinţe în

cadrul Preşedinţiei Iugoslaviei şi de întâlniri ale liderilor politici din republici

pentru ajungerea la un numitor comun asupra organizării şi funcţionării

Iugoslaviei. Platformele partenerilor erau clare şi ferme şi aveau la bază

măsuri deja întreprinse pe plan intern de fiecare republică: Slovenia şi

Croaţia se pronunţau pentru crearea unor state suverane, independente, în

cadrul unei confederaţii iugoslave sau al unei uniuni de state pe modelul

Pieţei Comune (UE). În argumentarea poziţiilor lor invocau vechile reproşuri

aduse sistemului federal iugoslav şi necesitatea unor raporturi viitoare având la

bază "socoteli curate", ceea ce însemna, în esenţă, raporturi economice bilaterale

libere, renunţarea la mecanismele care, potrivit aprecierii lor, conduceau la

scurgerea de venit naţional creat în propriile republici în alte zone ale Iugoslaviei,

în mod nejustificat.

Serbia s-a situat, încă de la început, pe o poziţie clară şi hotărâtă: crearea

unei "federaţii eficiente" sau, dacă celelalte republici nu sunt de acord şi

doresc desprinderea de Iugoslavia, modificarea graniţelor existente, pe care

le considera "administrative", stabilite în mod artificial de Tito şi care dezavantajau

Serbia şi poporul sârb. Desigur, era vorba de Bosnia şi Herţegovina, Croaţia şi,

parţial, Macedonia, unde trăia de veacuri o numeroasă populaţie de naţionalitate

sârbă. Răspunsul Croaţiei a fost dat, printre altele, încă de la început, într-

un interviu acordat de preşedintele Croaţiei ziarului "Der Spiegel", la 19 iunie

1990: "Problema Bosniei a fost abordată de noi când au devenit cunoscute

planurile Belgradului de creare a Serbiei Mari. Nu este vorba de graniţe, ci

de faptul că în Bosnia trăiesc şi croaţi. Ne pronunţăm ca populaţia Bosniei

şi Herţegovinei să hotărască cui aparţine. Dacă se încearcă crearea

Serbiei Mari sau dacă se ajunge la destrămarea Iugoslaviei, vom insista

pentru restabilirea graniţelor istorice ale Croaţiei şi nu ne vom mulţumi cu

aceste graniţe absurde şi nenaturale. Numai confederaţia poate fi centura de

salvare." După 1918 Croaţia se întindea în interiorul Serbiei până la Zemun, la

periferia Belgradului, iar prin înţelegerea Ţvetkovici-Macek şi crearea banovinei,

cu o autonomie echivalentă celei anterioare anului 1918, Croaţia cuprindea şi

regiunile Travnik şi Brciko din Bosnia şi Herţegovina locuite de croaţi.

În ansamblu, reprezentanţii celorlalte republici, în special Bosnia şi

Herţegovina şi Macedonia urmăreau cu îngrijorare evoluţia evenimentelor,

încercând să-şi aducă contribuţia la ajungerea la un compromis acceptabil

tuturor republicilor, care să împiedice amplificarea contradicţiilor şi degradarea

situaţiei interne din Iugoslavia.

Cel puţin din declaraţiile şi poziţiile exprimate în cadrul convorbirilor

interrepublicane, în cursul anului 1990, se putea constata interesul tuturor

reprezentanţilor republicilor pentru continuarea în ritm accelerat a proceselor de

democratizare pe plan intern, menţinerea, deşi într-o structură de stat diferită,

a unităţii şi integrităţii teritoriale a Iugoslaviei, integrarea în scurt timp, în

structurile europene, pentru care, fără nici o îndoială, Iugoslavia avea şanse

reale, mai mari decât toate celelalte state central şi est-europene.

www.geopolitic.ro

STRATEGIA SÂRBĂ

"Acolo unde trăieşte poporul sârb, unde există casa şi glia sârbă,

unde se vorbeşte limba sârbă, acolo este şi statul sârb".

Dobriţa Ciosici, scriitor şi fost preşedinte al Republicii Federale

Iugoslavia, în cuvântarea de la Pale - Bosnia-Herţegovina, la

6 mai 1993.

Evoluţia evenimentelor interne în republici în cursul anilor 1989 - 1990 şi

poziţia reprezentanţilor acestora în organele federale anunţau iminenţa unor

modificări esenţiale în viitoarea structură de stat a Iugoslaviei. Ceea ce nu

se putea anticipa era numai cât de profunde vor fi aceste modificări, care vor fi

urmările lor pentru fiecare republică, pentru popoarele care au convieţuit în

fosta Iugoslavie şi, mai ales, modalităţile, căile care vor fi urmate pentru

realizarea acestor modificări.

Totuşi, unii lideri iugoslavi au văzut şi au avertizat asupra pericolelor

care se prefigurau în Iugoslavia. Borisav Iovici, candidat la funcţia de prim

ministru, declara încă în anul 1989 că "astăzi, probabil, este ultimul moment ca

Iugoslavia să întreprindă ceva pentru a supravieţui"8, iar profesorul Dejan

Popovici, semnala unele tendinţe din Croaţia şi Slovenia "de cochetare cu

opţiunea exclusivistă europeană"9. La rândul său, croatul Tomislav Badovinaţ,

referindu-se la tendinţele care se manifestau în Serbia, afirma că, dacă se va

continua în această direcţie, "vom fi împinşi în conflicte sângeroase între naţiuni"10.

Pe tema evenimentelor din Iugoslavia au apărut, pe plan intern şi

internaţional, numeroase studii ale unor cercetători şi oameni politici de

prestigiu, buni cunoscători ai situaţiei din zonă, care au căutat, şi, în bună

parte au reuşit, să sesizeze şi evidenţieze unele dintre cauzele nemijlocite

ale crizei şi războiului care s-a declanşat în acest spaţiu. Totuşi, au apărut

şi multe aprecieri care, de cele mai multe ori, nu au ţinut seama de

complexitatea situaţiei din Iugoslavia, de condiţiile istorice, politice, etnice,

economice şi sociale de ansamblu şi din fiecare republică. Astfel, cauzele

8 Revista "Nin", Belgrad, nr.1985 din 15 ianuarie 1989

9 Revista "Nin", Belgrad, nr.1985 din 15 ianuarie 1989

10 Revista "Nin", Belgrad, nr.1987 din 29 ianuarie 1989

crizei iugoslave au fost puse total fie pe seama Serbiei, care ar fi urmărit

înfăptuirea "Serbiei Mari", fie pe seama Croaţiei şi Sloveniei, ca urmare a

acţiunilor lor "secesioniste", ori chiar a unor state străine, care ar fi avut

interesul destrămării Iugoslaviei şi ar fi acţionat în acest scop. Patriarhul

Bisericii Ortodoxe, Pavle, combinând religiile cu naţiunile, aprecia, intr-o

predică ţinută la Budapesta în august 1997, că pentru războiul din

Iugoslavia sunt vinovaţi atât sârbii cât şi musulmanii şi catolicii11. Un scriitor

sârb, aprecia că "propaganda naţionalistă care a provocat războiul a fost

creată de intelectuali, mai întâi în Serbia, apoi în celelalte republici. Politicienii

au trebuit numai să accepte acest program si să-l aplice. Intelectualii au fost

primii criminali de război"12. Un alt intelectual sârb afirma că, "responsabilitatea

istorică şi morală ar putea fi clar gradualizată, dar diferenţele privesc, în

fond, extinderea şi gradul acesteia, ci nu natura ei intrinsecă. O distincţie a

fost făcută deseori între “naţionalismul conservator, agresiv si benign şi cel

liberal, defensiv, dar tot atât de benign”13.

Credem că o expunere a evoluţiei evenimentelor, a acţiunilor factorilor

politici din Iugoslavia şi a principalilor factori internaţionali poate oferi posibilitatea

ca însuşi cititorul să poată aprecia forma şi gradul de implicare a acestora

în declanşarea şi desfăşurarea crizei iugoslave.

În Serbia, aceste perspective au fost percepute, cel puţin în faza iniţială,

ca un mare pericol, ceea ce nu era departe de adevăr. Pentru Serbia nu se

punea numai problema dezintegrării Iugoslaviei ca stat federal, constituirea

Croaţiei şi Sloveniei ca state independente, ci până unde va merge procesul

care, odată declanşat, va conduce, dacă nu era controlat, la proclamarea

independenţei, de către Macedonia, considerată de mulţi sârbi "Serbia de

Sud", de către Bosnia-Herţegovina, în care comunitatea sârbă reprezintă

cca. 32% din totalul populaţiei şi chiar de către Muntenegru, considerat ca

reprezentând, împreună cu Serbia "doi ochi ai aceluiaşi cap". Mai mult,

bucurându-se de aceleaşi drepturi, potrivit Constituţiei federale din anul 1974,

cu celelalte republici, cereri similare a formulat şi provincia Kosovo şi Metohia,

populată preponderent de persoane de naţionalitate albaneză şi avea să

pretindă Voivodina, în care trăiesc mai multe minorităţi, dintre care, cea ungară,

destul de numeroasă care reclama deja obţinerea autonomiei. Un pericol mai

reprezenta şi zona Sandjak, din sudul Serbiei, situată în fosta provincie istorică

sârbă Raşka, cu o structură a populaţiei majoritar musulmană (albanezi, turci).

11 Ziarul Dnevnik nr.438 din 2 septembrie 1997, Macedonia

12 Vidosav Stevanovici, scri tor, fost director al Edituri Prosveta, autor al cărţi "Preludii ale războiului", într-un interviu acordat ziarului Le Monde, februarie 1997

13 Srdjan Vrcan, Războiul din Bosnia - Herţegovina, pag. 95, în revista Balkan Forum nr.2 (15)/1996,

Skopje, Macedonia

Consecinţele acestei perspective nu erau şi nu puteau fi liniştitoare

pentru Serbia, pentru elita intelectuală şi conducerea sârbă. Putea deveni

un fapt iminent ca Serbia, statul dominant în cadrul Regatului Sârbilor, Croaţilor

şi Slovenilor din perioada interbelică, sârbii, naţiunea cu ponderea cea mai

mare în cadrul Iugoslaviei postbelice, să rămână practic, în cadrul vechiului

"paşalâc de Belgrad" din perioada stăpânirii turceşti, izolată, fără ieşire la

mare, cu un procent mare al populaţiei în alte state, devenite independente.

Toate aceste perspective nu au găsit "nepregătită" conducerea Serbiei.

Această "pregătire", din punct de vedere doctrinar, strategic şi tactic a determinat

şi afirmaţiile potrivit cărora Serbia avea cu mult înainte stabilit drept obiectiv

refacerea hegemoniei în cadrul întregii Iugoslavii, ori, dacă nu va fi posibil, crearea

"Serbiei Mari", care să cuprindă, în etapa dată, alături de Muntenegru, şi

Macedonia, teritorii însemnate din Bosnia-Herţegovina şi Croaţia.

Intr-adevăr, după cum s-a dovedit mai târziu, încă în anul 1986, Academia

de Ştiinţe şi Arte a Serbiei, elaborase, sub conducerea academicianului Antonie

Isakovici, cu contribuţia importantă a academicianului Kosta Mihailovici, a

altor oameni de ştiinţă şi cultură, printre care şi scriitorul Dobriţa Ciosici,

viitorul preşedinte al R.F. Iugoslavia, celebrul Memorandum, cu caracter intern,

în care au fost încorporate nemulţumirile la adresa federaţiei existente, precum şi

programul teoretic al unităţii naţiunii sârbe. Acest Memorandum a fost apreciat,

inclusiv de către o categorie importantă a intelectualităţii şi a oamenilor politici

sârbi, dar şi de celelalte republici, în străinătate, ca o actualizare a programului

naţional de unire a tuturor sârbilor într-un singur stat, a proiectului elaborat în anul

1844 de fostul ministru de interne Ilia Garaşanin de creare a "Serbiei Mari".

Documentul Academiei de Ştiinţe şi Arte a Serbiei reproşează federaţiei

iugoslave postbelice, printre altele, următoarele neajunsuri, care au provocat

daune Serbiei:

- politica economică discriminatorie care avantaja celelalte republici, în

special Croaţia şi Slovenia;

- divizarea Serbiei, potrivit Constituţiei federale din anul 1974, care acorda,

practic, Provinciilor Autonome Kosovo-Metohia şi Voivodina competenţe

la nivelul republicilor, în trei părţi componente;

- politica anti-sârbă, iredentistă, promovată în baza statutului Regiunii Autonome

Kosovo-Metohia, de etnicii albanezi, sprijiniţi de celelalte republici, care

au determinat exodul sârbilor din zonă şi, în consecinţă, creşterea

ponderii populaţiei de etnie albaneză în totalul locuitorilor.

Autorii documentului, şi nu numai aceştia, apreciau că Tito, croat după

tată şi sloven după mamă, se conducea după principiul "Iugoslavia puternică -

Serbia slabă", nedreptăţind pe sârbi, cea mai numeroasă naţiune din cadrul

federaţiei, cu o pondere de cca. 36% din totalul populaţiei, supuşi în celelalte

teritorii ale Iugoslaviei "discriminării şi genocidului".

În consecinţă, potrivit Memorandum-ului, “sârbii trebuie să-şi îndeplinească

misiunea lor istorică şi o pot face numai dacă vor fi uniţi într-o Serbie omogenă

în cadrul Iugoslaviei, în care se vor exprima spiritul şi amprenta ei. Sârbii

trebuie să deţină hegemonia în Balcani şi, ca să deţină această hegemonie

în Balcani trebuie să aibă înainte hegemonia în Iugoslavia. De aceea, sârbilor li

se impune astăzi prima şi fundamentala datorie: să creeze şi să organizeze

Serbia omogenă care trebuie să cuprindă întreaga regiune etnică unde trăiesc

sârbii…, chiar dacă în unele părţi nu ar constitui în prezent o majoritate sârbă…”14

"Programul naţional sârb" îşi propunea drept obiectiv înlăturarea situaţiei

nefavorabile existente, crearea unui stat care să corespundă nevoilor şi

aspiraţiilor naţiunii sârbe, potrivit formulei "toţi sârbii intr-un singur stat".

Formula nu era nici necunoscută şi nici izolată. Ea era asemănătoare celei a

lui Giuseppe Mazzini "o naţiune, un stat; numai un stat pentru fiecare naţiune",

sau celei germane "fiecare naţiune un stat, întreaga naţiune intr-un singur stat".

Ca şi anterior, această teză urma să se confrunte cu situaţia existenţei

în

zonele revendicate a unei populaţii mixte, a altor naţiuni majoritare, care ele

însele năzuiau spre formarea unui stat naţional, cu interesele statelor vecine

şi, în final, cu ale marilor puteri şi ale comunităţii internaţionale.

Un rol important în atingerea acestor obiective a avut şi biserica ortodoxă

sârbă. Lansând sloganul "nimeni nu poate despărţi biserica de cer, dar nici

nu o poate îndepărta de pământ", biserica a avut o prezenţă activă, spirituală şi

politică, pe toată durata crizei iugoslave, deşi, deseori, o parte a clerului s-a

alăturat forţelor adepte ale democratizării ţării şi integrării în procesele europene.

Odată creată baza teoretică, nu mai trebuia decât mobilizarea şi punerea

în mişcare a forţelor motrice, găsirea liderilor politici capabili care să transpună

în practică acest program. Unul şi cel mai proeminent dintre aceştia a fost

Slobodan Miloşevici, un specialist bancar, ajuns în anul 1986, în condiţiile

unor puternice dispute interne specifice perioadei respective, în vârful piramidei

de partid din Serbia. Politician dotat, Slobodan Miloşevici a sesizat nemulţumirile,

năzuinţele sârbilor şi a folosit cu o deosebită abilitate condiţiile concrete

interne şi internaţionale pentru trecerea la realizarea obiectivelor

propuse.

Scriitorul şi fostul preşedinte al Iugoslaviei, Dobriţa Ciosici, îl caracteriza

într-un interviu astfel: "Miloşevici are numai o idee precisă despre stat: prin

natura lui este un autocrat. De asemenea, este un om foarte inteligent, valoros,

energic, domină fără dificultăţi adversarii inferiori".

Campania declanşată de Slobodan Miloşevici a început în momentul

şi locul cele mai potrivite - în Kosovo, considerată leagănul creării statului

feudal sârb, faţă de care sârbii încearcă o deosebită sensibilitate emoţională,

14 Stipe Mesici - Cum a fost distrusă Iugoslavia, Ed. Mislavpres, Zagreb 1994, Introducere, pag. XIII.

într-o perioadă când acţiunile protestatare ale populaţiei de naţionalitate

albaneză împotriva guvernului Serbiei înregistrau o intensitate deosebită.

Cuvântarea lui Slobodan Miloşevici la adunarea populară de la Gazimestan

(Kosovo şi Metohia) cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la bătălia de la

Kosovo Polie (Câmpia Mierlei) în faţa a aproape două milioane de persoane

şi, îndeosebi, la întâlnirea de la Belgrad cu unii lideri sârbi au produs multe

comentarii, au făcut o deosebită impresie şi au fost considerate prevestitoare

pentru viitoarele evenimente, pentru sârbi şi nesârbi. Revista "Nin" nr. 2102

din 12 aprilie 1991 a publicat extrase din stenograma acestei ultime şedinţe

din 16 martie, din care reproducem un pasaj:

Preşedintele Adunării obştinei (regiunii) Zvetozarevo: "Tovarăşe preşedinte,

Dumneavoastră aţi vorbit destul despre relaţiile în Iugoslavia, despre strategia

de reîmpărţire a Europei. Totuşi, nu aţi spus nimic despre strategia noastră,

ce va fi dacă se destramă Iugoslavia, iar această posibilitate este foarte posibilă".

Slobodan Miloşevici a răspuns: "Să comunicăm prin radio tot ce vom

face?

Cred că nu putem să facem aceasta. Iar dacă trebuie să ne batem, Dumnezeule,

ne vom bate. şi sper că nu vor fi aşa de nebuni să se bată cu noi. Deoarece

dacă nu ştim să muncim bine, cel puţin vom şti să ne batem bine (aplauze). Iar

în ceea ce priveşte armata, iată, aici este un general, armata, după cum ştiţi, are

întotdeauna un comandant, armata are întotdeauna şi trebuie să aibă comandă".

www.geopolitic.ro

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

PROIECTE DE RESTRUCTURARE A IUGOSLAVIEI

Încă de la începutul crizei iugoslave formulele prezentate de liderii

politici pentru deznodământul acesteia au fost relativ clare: federaţie sau

confederaţie şi, în acest ultim caz, modificarea frontierelor, care nu sunt între

state suverane, ci au fost stabilite ca graniţe administrative, în mod mai mult

sau mai puţin arbitrar (Serbia); confederaţie (celelalte republici, în special Croaţia

şi Slovenia); modificarea graniţelor interne - echivalent cu război (opinie relativ

generală în Iugoslavia).

Apariţia partidelor politice în Serbia a determinat şi soluţii diferite în

legătură cu criza iugoslavă care se prefigura. În această etapă, până la apariţia

Partidului Radical Sârb condus de Voislav Şeşeli, cea mai tranşantă poziţie

era cea a Mişcării Renaşterii Sârbe, condusă de scriitorul Vuk Draşkovici,

devenit după încheierea războiului din Iugoslavia ministru al afacerilor externe

al Uniunii dintre Serbia şi Muntenegru, iar ulterior al Serbiei. Regalist în acea

perioadă, adept al reîntoarcerii în Iugoslavia a prinţului Aleksandar Karageorgevici,

un adevărat tribun capabil să mobilizeze mase mari de oameni, unul

dintre

fruntaşii evenimentelor de la Belgrad din primăvara anului 1991, incomod

pentru putere, dar mai puţin experimentat ca om politic, acesta a declarat la

congresul de constituire a partidului că, în vederea rezolvării crizei, "este

gata să discute şi cu diavolul, dar dacă nu va reuşi este gata ca în fruntea

unei cete să ajungă la Zagreb".

În situaţia strategică şi militară concretă a anului 1990 era clar că riscul

pentru conflicte deschise era mai mare în "republicile secesioniste", datorită

prezenţei unei comunităţi sârbe pe cale de radicalizare, dar şi structurii armatei

iugoslave, poziţiei acesteia, apropiată ideologic şi programatic, în ceea ce

priveşte structura de stat a Iugoslaviei, tezelor şi obiectivelor Serbiei.

www.geopolitic.ro

Aceasta şi explică încercările acestor republici de a propune formule

considerate de ele drept compromis, care să asigure realizarea atât a propriilor

obiective, cât şi să dea o anumită satisfacţie cererilor sârbe.

Astfel, la 12 noiembrie 1990, Croaţia şi Slovenia au propus un "Proiect de

acord privind confederaţia iugoslavă - Uniunea Republicilor Iugoslave", inspirat,

după cum afirmau, în mare parte, după modelul Uniunii Europene. Proiectul

cuprindea un preambul şi opt capitole:

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

I - Principii şi garanţii reciproce, în care se proclama dreptul statelor

membre la existenţă, independenţă, egalitate, securitate colectivă, drepturile

omului şi ale grupurilor naţionale, libertatea de circulaţie a persoanelor şi a

forţei de muncă, apărarea mediului înconjurător.

Actele şi hotărârile adoptate în fiecare republică trebuiau aplicate în

toate statele membre pe bază de reciprocitate în baza acordurilor stabilite

în acest scop.

II - Membri Uniuni urmau să fie statele fondatoare, semnatare ale Acordului,

precum şi alte state democratice care acceptau obligaţiile prevăzute de Acord,

pe baza consimţământului statelor membre ale Uniunii.

Articolul 4 al proiectului prevedea condiţiile suspendării ori excluderii

unui stat din Uniune.

III - Competenţele Uniunii vizau existenţa forţelor armate, proprii ale

fiecărui stat membru, cât şi comune, sub comanda unor structuri ale Uniunii.

În cadrul Uniunii urma să funcţioneze circulaţia liberă a mărfurilor, serviciilor

şi capitalului, piaţă liberă, sisteme monetare şi vamale unice.

IV - Organele Uniunii erau Parlamentul, Consiliul Miniştrilor, Comisia

Executivă şi Tribunalul Confederal, cu structură şi competenţe care să

asigure

o deplină egalitate a statelor membre.

V - Apărarea comună avea la bază principiul dreptului la securitatea

individuală şi colectivă prevăzut de articolul 51 al Cartei ONU prin întrebuinţarea

forţelor armate comune, iar pe cele sub comanda proprie numai pe baza hotărârii

individuale a fiecărui stat membru.

Statele membre ale Uniunii urmau să se angajeze ca, prin propria

comportare, să nu abuzeze de forţele armate comune şi nici să pună la îndoială

rolul acestora strict defensiv; acţiunea de luptă a forţelor armate comune va

fi oprită imediat ce Consiliul de Securitate al ONU întreprinde măsuri necesare

şi suficiente pentru restabilirea păcii şi securităţii.

VI - Finanţarea Uniunii: fiecare stat membru era obligat să suporte

cheltuielile organismului unional şi ale aparatului acestuia care funcţionau

pe teritoriul propriu.

Cheltuielile comune reprezentând reprezentanţele diplomatice şi consulare

în străinătate, comandamentul militar comun, cele care nu puteau fi localizate,

ori asupra cărora se ajungea la un consens să fie considerate comune urmau să

fie suportate pe bază de cotizaţie de către toate statele membre, stabilită

proporţional în funcţie de produsul social pe locuitor (40%), suprafaţa

teritoriului (30%) şi numărul locuitorilor fiecărui stat (30%). De asemenea,

fiecare stat membru trebuia să finanţeze întreţinerea şi angajarea militară a

forţelor sale armate puse sub comanda comună a Uniunii.

VII - Politica externă, respectiv relaţiile cu alte state şi cu organizaţiile

internaţionale erau date în competenţa Uniunii în baza împuternicirilor acordate

prin acest Acord; Uniunea avea competenţa de a încheia acorduri internaţionale

care trebuiau aprobate de Consiliul Miniştrilor şi ratificate de organul competent

al fiecărui stat membru al Uniunii; statele membre puteau să aibă reprezentanţe

diplomatice, consulare sau comercial-turistice comune sau proprii în străinătate.

VIII - Dispoziţii finale şi tranzitorii, prevedeau rezolvarea problemelor

succesiunii în urma transformării fostei federaţii, printr-un acord separat, la

intrarea, individual sau în comun, în Uniunea Europeană şi alte aspecte specifice.

În baza acestei iniţiative, la 19 mai 1991, cetăţenii Croaţiei, inclusiv

cei de naţionalitate sârbă, au fost chemaţi să se pronunţe în cadrul unui

referendum răspunzând la întrebarea - “Sunteţi pentru ca Republica Croaţia,

stat suveran şi independent, care garantează autonomia culturală şi toate

drepturile cetăţeneşti sârbilor şi apartenenţilor altor naţionalităţi din Croaţia,

poate să intre într-o uniune a republicilor suverane cu alte republici potrivit

propunerii Republicii Croaţia şi Republicii Slovenia privind rezolvarea crizei

statale din R.S.F. Iugoslavia?” Au participat la vot 85% din cetăţenii Croaţiei,

dintre care la întrebare au răspuns pozitiv 93,2%. Pozitiv au răspuns şi 70%

din sârbii din Croaţia.

Pentru conducerea sârbă proiectul croato-sloven de organizare a viitorului

stat, ca şi referendumul organizat în Croaţia nu erau satisfăcătoare şi credibile,

fiind considerate ca etape ale unor viitoare noi acţiuni care să conducă la

proclamarea independenţei depline şi la destrămarea Iugoslaviei. În consecinţă,

proiectul a fost respins. Cinci săptămâni mai târziu, la 25 iunie 1991, Saborul

Croaţiei vota Declaraţia de independenţă. În aceeaşi zi a fost aprobată o

declaraţie similară de parlamentul sloven.

Un proiect similar, dar cu mai multe amendamente, îndeosebi în privinţa

obiectivelor şi, mai ales, a mecanismelor de funcţionare a Uniunii în sensul

creşterii rolului, locului şi competenţelor organelor centrale unionale, cerute

cu insistenţă de Serbia, a fost propus ulterior de preşedinţii Bosniei-Herţegovina

şi Macedoniei, respectiv Alia Izetbegovici şi Kiro Gligorov. Preocuparea

acestora pentru găsirea unei soluţii politice a crizei iugoslave inclusiv prin

constituirea unei noi uniuni avea la bază realităţile concrete din aceste republici

cu o structură etnică complexă, iminenţa unor conflicte deschise a

căror

experienţă istorică era bine cunoscută din războaiele anterioare, semnalele

tot mai clare că ar putea constitui obiect de dispută între statele din zonă etc.

www.geopolitic.ro

Propunerile croato - slovene şi macedoneano - bosniace au fost respinse

categoric de conducerea Serbiei, care manifesta încrederea în menţinerea,

inclusiv pe calea forţei, dacă era nevoie, a sistemului federal centralizat.

Argumentele sârbe erau clare: propunerile avansate constituiau numai o

primă etapă, o formă care trebuia să mascheze intenţiile reale de continuare a

procesului de dezmembrare a Iugoslaviei, de transformare a republicilor

existente în state independente şi suverane în graniţele administrative trasate

artificial de Tito, în cadrul cărora trebuiau să rămână cca. trei milioane de sârbi.

La 19 mai 1991 în Croaţia a fost organizat un referendum privind

independenţa statului în favoarea căreia s-a pronunţat majoritatea zdrobitoare

a populaţiei, iar la 25 iunie 1991 Croaţia şi-a proclamat oficial independenţa. La

aceeaşi dată şi-a proclamat independenţa şi Slovenia, după ce, în decembrie

1990 organizase referendumul privind independenţa şi suveranitatea statului,

iar la 23 decembrie 1991 parlamentul Sloveniei a proclamat noua constituţie.

Un proiect de uniune, sub denumirea "Acord pentru soluţionare generală"

a fost propus şi de Conferinţa pentru Iugoslavia, la 1 noiembrie 1991. În

acest proiect erau reglementate, de asemenea, raporturile dintre autorităţile

centrale şi cele republicane, colaborarea în domeniul politicii externe şi securităţii,

relaţiile economice, drepturile omului ş.a. Proiectul nu a fost a fost acceptat.

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

FORŢELE MOTRICE ALE CONFLICTELOR

Problema grupurilor etnice a constituit unul dintre instrumentele cele mai

nefaste ale evoluţiei crizei iugoslave nu numai datorită existenţei lor în sine

în diverse republici, ci mai ales abordării diferenţiate a acestora atât din punct

de vedere teoretic, cât şi pe plan juridic. Astfel, preluându-se doctrina sovietică

în materie, în Iugoslavia naţiunile şi grupurile naţionale au fost împărţite în

"narod" (popor, naţiune) şi "narodnost" (echivalent cu minoritate). Potrivit acestei

categorisiri, erau considerate "popoare" sârbii, croaţii, slovenii, macedonenii,

muntenegrenii şi bosniacii nu numai din propriile republici, ci si cei aflaţi în

alte state ale federaţiei iugoslave. Astfel, sârbii din Croaţia şi Bosnia-Herţegovina,

croaţii din Bosnia-Herţegovina, fiind consideraţi "popor", erau "parte constitutivă",

"creatoare de stat", cu dreptul la autodeterrminare, cu consecinţele care decurgeau

din aceasta. Ulterior, după izbucnirea conflictelor, categoria de bosniac a

fost negată, fiind considerată o creaţie artificială a lui Tito şi a fost introdusă

noţiunea de "musulman", transformându-se o categorie religioasă în

una etnică.

Drept urmare, în Bosnia - Herţegovina trăiau trei comunităţi: musulmanii

(43%), sârbii (31,3%) şi croaţii (17,3%) cu drepturi egale creatoare de stat.

Astfel, cca. 31,3 % sârbi şi 17,3 % croaţi din populaţia Bosniei Herţegovinei

constituiau "popoare", în cadrul aceluiaşi stat, dar cca. 90 % albanezi din

locuitorii din Kosovo constituiau "minoritate" în cadrul Serbiei.

Chiar şi fără a pune la îndoială această clasificare, consacrată în legislaţia

iugoslavă, trebuie constatat că ea a avut consecinţe foarte serioase în

desfăşurarea evenimentelor tragice din Iugoslavia. Practic, cu excepţia

Sloveniei, unde minoritatea sârbă, puţin numeroasă, deşi a încercat, nu a

reuşit să organizeze o mişcare capabilă să stăvilească procesul declanşat spre

independenţă, fiind folosită în acest scop armata iugoslavă, în celelalte

republici conflictele au fost declanşate de către sau prin instrumentalizarea

comunităţilor etnice. Mişcările acestora au început în Kosovo, au continuat,

sub formele extreme ale luptelor înarmate, în Croaţia şi Bosnia - Herţegovina şi

s-au manifestat, sub o formă sau alta, spre separatism, în Serbia, respectiv în

Sandjak, de către musulmani şi în Voivodina, spre autonomie, în forme mai

rafinate, în special de către comunitatea maghiară

Mişcările populaţiei minoritare au fost declanşate în urma evoluţiilor

politice şi legislative din republici. Aceste mişcări, deşi se poate spune că erau

pregătite, cel puţin din punct de vedere strategic, material şi psihologic, s-au

declanşat numai după un proces de negocieri la nivelul organelor federale şi

inter-republicane, care a avut loc în cursul anilor 1990-1991, fără rezultate

concrete. Desigur, lipsa rezultatelor decurgea din opţiunile diferite asupra

problemelor de fond privind funcţionarea viitoarei uniuni, dar şi absenţei

unor reglementări în materie la nivelul federaţiei iugoslave. Serbia accepta,

principial, dreptul republicilor la autodeterminare, prevăzut chiar de Constituţia

din anul 1974, dar cerea ca acest drept să fie exercitat în anumite condiţii

(în principal legate de considerarea graniţelor existente ca administrative,

deci supuse modificărilor) şi în conformitate cu procedurile legale. Ori, asemenea

proceduri nu existau şi nici nu s-a manifestat intenţia ca ele să fie elaborate

în cursul negocierilor purtate la nivelul Preşedinţiei Iugoslaviei ori al liderilor

din republici.

Eşecul tratativelor purtate la nivelul structurilor federale, între conducerile

republicane lăsa să se întrevadă o agravare a situaţiei, ori chiar declanşarea

unor evenimente conflictuale. Totuşi, se poate afirma fără rezerve că, poate, în

afară de unii factori de decizie din Iugoslavia, din republici, puţini au fost

observatorii care au putut prevedea amploarea, gravitatea şi consecinţele

evenimentelor care aveau să urmeze. Avea să se întâmple ceea ce un

ziarist prevedea cu amărăciune: "Vom lupta pentru pace cu toate mijloacele.

Dacă va fi nevoie şi cu armele". Aşa s-a şi întâmplat, un rol important în

cadrul conflictelor jucându-l armata iugoslavă.

www.geopolitic.ro

61

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

ROLUL ARMATEI IUGOSLAVE

Armata iugoslavă, care a constituit una dintre preocupările importante

ale mareşalului Tito, era considerată, în prejma evenimentelor, drept a 5-a

sau chiar a 4-a forţă militară din Europa ca efective şi dotare tehnică.

Succesoare a Armatei Naţionale de Eliberare din timpul războiului antifascist,

ea se bucura de un prestigiu de necontestat în rândurile populaţiei, iar

cadrele ofiţereşti de un statut relativ privilegiat în cadrul societăţii. Ca unul

dintre factorii importanţi ai realizării şi garantării federaţiei iugoslave,

armata, sau cel puţin structurile de comanda ale acesteia, interesate şi în

menţinerea statutului lor, au sesizat încă de la început pericolul pe care îl

reprezintă tendinţele centrifuge din republici pentru unitatea Iugoslaviei.

Potrivit afirmaţiilor lui Veliko Kadievici, fost ministru al apărării în

acea perioadă, armata aprecia că "schimbarea sistemului politic actual în

direcţia construirii unei societăţi democratice şi pluraliste trebuie să se

dezvolte astfel încât să nu ameninţe existenţa statului iugoslav. Aceasta cu

atât mai mult cu cât destrămarea statului iugoslav în condiţiile situaţiei reale

interne şi puternicelor influenţe negative externe nu va avea loc fără

un

război civil sângeros"15. Veliko Kadievici afirmă că "după aprecierile Marelui

Stat Major, de la sfârşitul anului 1989, dirijarea evenimentelor din Iugoslavia

este preluată de factorul străin"16

În condiţiile concrete apărute în cursul anilor 1990-1991, armata s-a

raliat forţelor politice şi sociale care se situau cel mai ferm pe aceeaşi platformă,

respectiv a Serbiei şi a Uniunii Comuniştilor - Mişcarea pentru Iugoslavia,

formaţiune politică nou creată la nivel federal, în cadrul căreia un rol important

jucau Miriana Markovici, soţia preşedintelui Republicii Serbia, Slobodan

Miloşevici şi un fost cadru militar.

www.geopolitic.ro

Dacă aceste forţe politice se pronunţau pentru soluţionarea problemelor

apărute şi menţinerea federaţiei în cadrul tratativelor inter-republicane, conducerea

armatei iugoslave, mai radicală, a declarat încă de la început că nu va permite

destrămarea Iugoslaviei şi va folosi toate mijloacele disponibile în acest scop.

15 Veliko Kadievici-Aprecierile mele privind destrămarea, Belgrad, ziarul "Politika", 24 -31 mai 1993

16 Veliko Kadievici-Aprecierile mele privind destrămarea, op. cit.

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

Potrivit aprecierilor de mai târziu ale conducerii militare iugoslave obiectivul

păstrării unităţii Iugoslaviei nu a putut fi pus în practică cu eficienţă datorită

sistemului de organizare şi structurii multietnice a forţelor armate. Astfel, comanda

supremă a forţelor armate era, potrivit prevederilor Constituţiei, de competenţa

Consiliului Federaţiei, format din preşedinţii republicilor şi regiunilor autonome,

care, în condiţiile concrete de criză, nu putea ajunge la consens în legătură

cu iniţiativele Marelui Stat Major. Armata iugoslavă "se găsea între un stat

federal complet paralizat, pe cale de dispariţie şi republicile - state în curs

de apariţie, cu interese diferite şi cu concepţii complet contrare privind posibilităţile

conservării statului comun iugoslav şi, în cadrul acestuia, a armatei comune"17,

afirma mai târziu Veliko Kadievici.

Printre principalele iniţiative ale Marelui Stat Major al Armatei Iugoslave,

neacceptate ori neaplicate în practică, s-au numărat propunerile formulate

în şedinţa Preşedinţiei Iugoslaviei din 12 -15 martie 1991, de introducere a

stării excepţionale în ţară şi de folosire a armatei pentru dezarmarea şi

desfiinţarea formaţiunilor apărării teritoriale (care constituiau, practic, armata

republicilor şi regiunilor autonome, cu un efectiv total mai numeros chiar decât

armata federală), de respingere a prezenţei forţelor străine pe teritoriul Iugoslaviei,

precum şi a planurilor ulterioare, din octombrie şi noiembrie 1991, de folosire

efectivă a forţelor armate

Acestor planuri, care aveau drept obiectiv crearea unei noi Iugoslavii,

prevedeau posibilitatea declarării stării de război şi a mobilizării generale,

folosirea armatei în întregul spaţiu iugoslav, cu obiectivul principal "înfrângerea

totală a armatei croate dacă situaţia permite, obligatoriu în măsura care să

facă posibile realizarea obiectivelor propuse".

După mărturisirile ulterioare ale lui Veliko Kadievici, această operaţie

şi obiectivele propuse nu au putut fi realizate decât parţial, datorită destrămării

treptate a armatei iugoslave, a slabei reacţii la mobilizări, a părăsirii câmpului

de luptă şi dezertărilor.

Caracterul complex al crizei iugoslave, tragediile umane şi dilemele

morale ale cetăţenilor sunt ilustrate şi de un episod relatat de presa iugoslavă,

despre un rezervist care, la insistenţa comandantului său de a se decide

dacă trece în formaţia "sârbilor adevăraţi" sau a "trădătorilor", după ce a trecut

de mai multe ori de la o formaţie la alta, în final s-a oprit între acestea şi s-a

sinucis cu propria armă.

Un motiv important invocat de conducerea armatei, dar nu determinant

al insuccesului acestor planuri a fost acela că armata iugoslavă era pregătită

pentru apărarea graniţelor împotriva unei agresiuni externe şi nu pentru

acţiuni specifice "doctrinei intensităţii scăzute", din interior, în faţa căreia se

17 Veliko Kadievici, op. cit.

găsea. Astfel că în condiţiile concrete armata iugoslavă era pusă în situaţia

de a ocroti nu numai ordinea constituţională, ci şi de a-şi conserva propria

existenţă ameninţată, de a-şi apăra propria integritate.

Evoluţia evenimentelor a dovedit că, în condiţiile Iugoslaviei, destrămarea

federaţiei nu putea să nu fie urmată de destrămarea armatei, fenomen dealtfel

preconizat foarte clar în special de croaţi, care au declarat că armata va

împărtăşi, în mod obiectiv, soarta societăţii din care este formată. După cum

aprecia Veliko Kadievici, în prima etapă a crizei iugoslave "armata iugoslavă

nu mai a avea ţară", ca ulterior, pe măsură ce fenomenele separatiste se

accentuau, să înceapă şi dizolvarea acesteia. Mai întâi, slovenii şi-au retras

efectivele ce proveneau din această republică din Regiunea Autonomă

Kosovo şi au refuzat trimiterea recruţilor în armata iugoslavă. Ulterior, după

acţiunea armatei iugoslave în Slovenia şi blocarea garnizoanelor militare în

Croaţia, această destrămare s-a finalizat. Foştii ofiţeri şi soldaţi proveniţi

din Slovenia şi Croaţia şi ulterior din Macedonia, împreună cu forţele de

apărare teritorială, au format armatele acestor republici. Astfel, fosta armată

iugoslavă a devenit, practic, armata noii Republici Federale Iugoslavia (Serbia

şi Muntenegru), formata în covârşitoarea majoritate din sârbi şi muntenegreni.

În condiţiile retragerii din Croaţia şi ale noii situaţii create, comandamentul

militar şi-a adaptat strategia folosirii forţelor armate în vederea realizării

următoarelor obiective:

1) apărarea poporului sârb în Croaţia şi a existenţei lui naţionale;

2) controlul deplin al Bosniei-Herţegovina cu ţelul final de a apăra poporul

sârb şi drepturile lui naţionale când aceasta va fi pe ordinea de zi;

3) crearea şi apărarea noului stat iugoslav al popoarelor iugoslave care

doresc, în această fază, a popoarelor sârb şi muntenegrean18.

Deşi în condiţii grele marcate de neprezentări la mobilizare, dezertări

ş.a. aceste obiective au fost, în ansamblu, într-o anumită fază a războiului,

temporar, realizate. Ele au fost, ulterior, infirmate de evoluţia evenimentelor,

fiind anacronice, atât conceptual cât şi prin metodele de realizare.

18 Veliko Kadievici, op.cit.

DECLANŞAREA CONFLICTELOR

- INTERVENŢIA ÎN SLOVENIA -

"Demult, dragul Dumnezeu a pogorât pe pământ să-i ajute pe

nevoiaşi. Pe drum a întâlnit un ţăran care plângea amarnic.

Dumnezeu a vrut să-l ajute pe sărman şi l-a întrebat de ce

plânge. Ţăranul i-a răspuns: Eu sunt sloven. Când a auzit,

Dumnezeu a început şi el să plângă şi a plecat mai departe".

Cankar - scriitor clasic sloven

Practic, starea conflictuală deschisă a început în Slovenia, care a fost

cea mai radicală şi operativă în luarea măsurilor legislative şi practice pentru

limitarea aplicării pe propriul teritoriu a Constituţiei şi legislaţiei federale,

pentru declararea independenţei şi suveranităţii naţionale. Punctul critic în

această direcţie l-a constituit preluarea controlului la graniţa cu Italia şi Austria,

a punctelor vamale, inclusiv încasarea taxelor, precum şi înlocuirea simbolurilor

federale cu cele naţionale.

Intervenţia la 2 iulie 1991 a unui corp expediţionar al armatei iugoslave,

compus din cca. 1900 de militari cu tehnica de luptă corespunzătoare în Slovenia

a fost un adevărat dezastru, poate nu atât uman şi material, cât mai

ales

psihologic pentru comandamentul armatei. Efectivele militare şi tehnica de

luptă trimise în Slovenia au fost, practic, blocate şi, cu pierderi importante,

au trebuit să fie retrase. Pe marginea acestei acţiuni au avut loc dispute

serioase, mergând de la imputarea lipsei pregătirii ei corespunzătoare până

la a fi considerată o acţiune de sabotare, de discreditare şi neutralizare a

armatei iugoslave. Este greu de stabilit cine a luat decizia privind intervenţia şi

organizarea acesteia, care, în mod normal, era de competenţa Consiliului

Federaţiei, organ colectiv, dar cel mai mult a fost adresate criticile la adresa

primului ministru federal din acea perioadă, croatul Ante Markovici.

Acest eveniment era de natură să demonstreze nu numai confuzia

existentă la nivelul organelor federale, ci mai ales necesitatea reexaminării

locului şi rolului armatei iugoslave în rezolvarea crizei. Eşecul intervenţiei în

Slovenia a marcat profund moralul armatei iugoslave, care se bucura de un

prestigiu de necontestat în rândul populaţiei, în special în Serbia, prestigiu

care trebuia refăcut.

Riscul unei noi intervenţii, de această dată decisive, care părea iminent,

a fost înlăturat prin adoptarea, la Brioni, la 7 iulie 1991, a Declaraţiei Comunităţii

Europene (UE) ca platformă de tratative privind viitorul Iugoslaviei, inclusiv

a rezolvării problemei conflictului din Slovenia. De altfel, concomitent, începuseră

confruntările şi în Croaţia şi desfăşurarea luptelor pe două fronturi era riscantă.

Retragerea armatei iugoslave din Slovenia a însemnat, practic, potrivit unor

aprecieri, sfârşitul Iugoslaviei.

Intervenţia în Slovenia şi retragerea armatei iugoslave din această

republică a marcat şi primul semn al diferenţei, cel puţin de natură tactică, în

condiţiile concrete din acea perioadă, a modului de abordare de către Croaţia

a soluţionării crizei. Nu puţini sloveni au fost dezamăgiţi de atitudinea pasivă

a Croaţiei în timpul intervenţiei armatei iugoslave, precum şi de retragerea

nestânjenită, cu foarte mici excepţii, prin Croaţia, a formaţiunilor militare şi a

tehnicii de luptă, care, toate au fost reamplasate în Serbia, Muntenegru şi chiar

în Bosnia-Herţegovina. Unele nemulţumiri au fost şi în Croaţia, îndeosebi în

rândurile unor forţe extremiste. Pentru conducerea croată era însă clar că,

în acea fază a crizei, chiar dacă fuseseră întărite propriile forţe de apărare

teritorială, o provocare a armatei iugoslave ar fi avut consecinţe grave pentru

obiectivele de perspectivă ale Croaţiei. Totuşi, lecţia slovenă a fost bine

învăţată în Croaţia. Evitându-se riscul unor confruntări directe de amploare,

în scurt timp, în Croaţia s-a extins mişcarea de blocare, de către populaţia

civilă, a garnizoanelor armatei iugoslave, care, practic, era imobilizată şi făcută

inofensivă. Incidentele înregistrate până la retragerea totală din Croaţia a

armatei iugoslave, practic, cu aproape întreaga tehnică de luptă, au fost

nesemnificative faţă de confruntările ulterioare.

Intervenţia în Slovenia şi deznodământul acesteia au marcat, practic

şi ieşirea Sloveniei din dinamica confruntărilor din Iugoslavia, mergând, ulterior,

până la refuzul acesteia de a fi considerată implicată, sub orice formă, în criza

iugoslavă, cu excepţia drepturilor şi obligaţiilor care îi vor reveni ca succesoare

egală cu celelalte foste republici.

Atacul armatei iugoslave împotriva Sloveniei a ocazionat pentru prima

oară, abordarea în cadrul convorbirilor avute de Stjepan Mesici (croat), preşedintele

în funcţie al Preşedinţiei Iugoslaviei, cu ministrul afacerilor externe ale Germaniei,

Gensher, a ideii recurgerii la ONU şi a recunoaşterii internaţionale a Sloveniei

şi Croaţiei.

EVOLUŢIA EVENIMENTELOR DIN CROAŢIA

Ne pronunţăm ca populaţia Bosniei şi Herţegovinei să hotărască

cui aparţine...Daca se încearcă crearea Serbiei Mari sau dacă

se ajunge la destrămarea Iugoslaviei, vom insista pentru restabilirea

graniţelor istorice ale Croaţiei şi nu ne vom mulţumi cu aceste

graniţe absurde şi nenaturale.

Franjo Tudjman

Retragerea armatei iugoslave din Slovenia şi Croaţia a marcat sfârşitul

implicării, cel puţin oficiale, deschise, a acesteia în confruntările care au

urmat, deşi comandamentul militar, care, într-o anumită măsură, manifesta,

la un moment dat, aparenţa unei ieşiri de sub controlul autorităţilor federale,

declara, în continuare, că va apăra unitatea Iugoslaviei cu orice preţ şi prin

toate mijloacele.

Ideea menţinerii unităţii Iugoslaviei, ori a cuprinderii tuturor sârbilor într-un

singur stat nu era, însă, complet abandonată. Ea urma să fie asigurată, în

concepţia autorităţilor federale şi a Serbiei prin intermediul comunităţilor

etnice din alte republici, practic, al comunităţilor sârbe din Croaţia, Bosnia-

Herţegovina şi Macedonia.

Începutul procesului de reafirmare a identităţii naţionale şi statale croate,

crearea partidelor politice, a organelor statale, trecerea, în general la un

sistem democratic, au fost însoţite şi de apariţia unor partide de nuanţă

naţionalistă, de reabilitarea, cel puţin parţială, a Statului Independent Croat,

din preajma celui de al II-lea război mondial, al lui Ante Pavelici, de

reîntoarcerea în ţară şi activizarea unora dintre refugiaţii croaţi, inclusiv din

mişcarea ustaşă, de repunerea în drepturi şi a unor simboluri (steag, stemă

ş.a.) din tradiţia şi istoria croată, dar care fuseseră folosite de Statul

Independent Croat. Toate acestea au reamintit evenimentele tragice din timpul

celui de al doilea război mondial şi au trezit nemulţumirea sârbilor din Croaţia.

Cu toate acestea, sau tocmai din aceste motive, ei s-au implicat în noile

procese care se desfăşurau, şi-au creat propriul partid politic, au participat

la alegerile democratice, au câştigat un număr important de locuri în

Parlamentul Croaţiei şi au participat activ la lucrările acestuia, inclusiv la

elaborarea noii Constituţii.

Desigur, elementele de divergenţă între parlamentarii sârbi şi cei croaţi

privind locul şi rolul comunităţii sârbe în societatea croată, ca de altfel şi

între diferite grupuri parlamentare, au fost prezente, dar în limitele vieţii specific

parlamentare. Lucrurile aveau să se complice treptat, pe măsură ce

devenea tot mai clar că şansele de soluţionare politică a crizei iugoslave la

nivelul conducerii federaţiei şi a republicilor erau epuizate.

Pentru un observator avizat al crizei iugoslave nu era foarte greu să

tragă o concluzie asupra forţelor motrice, obiectivelor strategice şi mijloacelor

folosite în confruntarea care se pregătea în Croaţia, considerată, alături de

Slovenia, principalul protagonist al tendinţelor autonomiste.

Croaţii au susţinut cu fermitate că sârbii din Croaţia aveau asigurate

toate condiţiile pentru o integrare normală în noua societatea democratică,

dar ei au fost incitaţi, radicalizaţi şi instrumentalizaţi de Belgrad, pentru realizarea

obiectivelor strategice de menţinere a sistemului federal centralizat, sau,

dacă nu este posibil, pentru crearea Serbiei Mari, prin alipirea unor teritorii

din Croaţia şi Bosnia-Herţegovina.

La rândul lor, autorităţile din Serbia au susţinut că radicalizarea sârbilor

din Croaţia are drept cauză discriminarea acestora, inclusiv prin prevederile

Constituţiei croate, tratarea lor ca cetăţeni de mâna a doua, epurările din

funcţiile ocupate şi înlocuirea lor cu cetăţeni de naţionalitate croată, ş.a.

Rezultatul a fost retragerea deputaţilor sârbi din parlamentul croat şi

radicalizarea raporturilor dintre sârbii din Croaţia şi conducerea croată. Într-o

convorbire particulară cu preşedintele Franjo Tudjman, liderul de atunci al

sârbilor din Croaţia, Ivan Raşkovici, nemulţumit de cursul pe care îl luau

evenimentele, l-ar fi atenţionat pe acesta că "sârbii sunt nebuni" şi l-ar fi

avertizat asupra riscurilor iminente cu care se poate confrunta. Nu se cunosc

exact raţiunile care au stat la baza hotărârii preşedintelui Tudjman, dar

conţinutul acestei convorbiri, inclusiv exprimarea mai libera a liderului sârb,

a fost dată publicităţii, ceea ce a produs anumite nemulţumiri, dar si consecinţe,

inclusiv privind locul şi rolul lui Ivan Raşkovici ca lider al sârbilor din Croaţia.

Desigur, această sintagmă a fost reluată şi mai târziu, dar în accepţiunea

de "popor nesupus", "rebel", "cu spirit de sacrificiu dezvoltat", ceea ce credem că a fost şi sensul înţeles de Ivan Raşkovici. Medic neuro-psihiatru, profesor la

facultăţile de medicină din Zagreb şi Liubliana, Ivan Raşkovici, explica, prin

prisma profesiei sale, fenomenele care aveau loc în Iugoslavia, prin aceea că

"noi suntem o societate narcisoidă…ani de-a rândul am trăit peste posibilităţile

noastre. Am avut un sistem în care ni s-a permis să gândim peste cunoştinţele

noastre. Când am eşuat complet, în toate, când am văzut că narcisismul

nostru este fără bază reală, societatea noastră narcisoidă nu a putut suporta

nu numai un obişnuit crah economic şi politic, ci şi unul ontologic"19

Este greu de spus dacă, în condiţiile concrete date, Ivan Raşkovici ar

fi putut da evenimentelor un alt curs, mai moderat. S-ar părea că zarurile

fuseseră aruncate şi evenimentele trebuiau să-si urmeze cursul după scenariile

pregătite. Acuzând autorităţile croate de naţionalism, de reapariţia unor fenomene

şi manifestări care ar fi reabilitat sau chiar ar fi reînviat Statul Independent

Croat al lui Ante Pavelici, sârbii din Kraina au declanşat o acţiune bine organizată

şi coordonată de preluare a autorităţii în zonele în care constituiau majoritatea.

Scenariul s-a conturat repede şi clar: ei preluau sub control conducerea

locală, autorităţile croate interveneau, urmau ciocniri de mai mica sau de mai mare

amploare, după care armata iugoslavă intervenea pentru "prevenirea confruntărilor

interetnice", aşa cum stabilise Preşedinţia Iugoslaviei, care era şi Comandatul

Suprem al armatei federale. Zona, însă, rămânea sub controlul sârbilor.

O excepţie poate fi considerată ultima etapă, respectiv luptele pentru

oraşul Vukovar şi zona adiacentă. Vukovarul, oraş fortificat încă din timpul

stăpânirii austro-ungare, în condiţiile în care croaţii deveniseră mai organizaţi şi

mai bine înarmaţi, a fost transformat într-o adevărată cazemată şi nu a putut fi

cucerit decât cu participarea activă a armatei iugoslave formate din sârbi şi

muntenegreni. Până la declanşarea luptelor în Bosnia-Herţegovina, Vukovarul

a constituit unul dintre simbolurile cele mai semnificative ale dramei care se

desfăşura în spaţiul fostei Iugoslavii. Un umorist, referindu-se la vara secetoasă

din zonă a anului 1992, scria că "în unele regiuni au căzut mai multe grenade

decât ploaie pe metru pătrat".

Acest scenariu s-a desfăşurat cu succes şi a condus la trecerea sub

controlul populaţiei sârbe a aproape o treime din teritoriul Croaţiei. Potrivit

unor aprecieri, care puteau fi credibile în contextul în care conducerea armatei

iugoslave declara că va împiedica destrămarea Iugoslaviei "prin toate

mijloacele", iar Serbia se opunea formării noilor state în graniţele existente,

se urmărea, de fapt, zdrobirea rezistenţei croate sau crearea unei situaţii în

care, îndeosebi Croaţia, principala protagonistă a formării unui stat independent,

alături de Slovenia, să renunţe la acest obiectiv. Intr-adevăr, deşi datorită

"scăderii şi mobilizării încete a forţelor operaţia nu a putut avea ritmul şi anvergura

programate de la început", după cum mărturisea mai târziu fostul ministru

al apărării al Iugoslaviei, prin asigurarea de către sârbii din Kraina a controlului

până la Marea Adriatică, Croaţia a fost, practic, tăiată în două, fiind nevoită,

o anumită perioadă să asigure legătura între nord şi sud numai pe mare.

În fapt, acceptarea prezenţei trupelor ONU în zonele de conflict şi

retragerea forţelor armatei iugoslave din Croaţia a fost un compromis reciproc,

19 Revista "Nin", Belgrad din 26 martie 1989

dar a intervenit numai după trecerea sub controlul autorităţilor comunităţii

sârbe a circa o treime din teritoriul Croaţiei. în condiţiile în care Croaţia nu a

putut fi determinată să renunţe la calea pe care pornise, chiar şi în situaţia

grea în care se afla, s-a optat pentru menţinerea status-quo-ului teritorial

existent, care avea să amâne rezolvarea definitivă a situaţiei. În aceste

condiţii s-a creat "Republica Kraina" şi s-a admis, şi la insistenţa factorului

internaţional, amplasarea trupelor ONU în zonele controlate de sârbii din

Croaţia (Planul Vance), care, desigur, aveau misiunea să împiedice noi lupte, ceea

ce era important pentru Croaţia, dar care, practic, asigurau şi anumită protecţie

zonei controlate de sârbi, ceea ce era important pentru Serbia.

Potrivit Planului Vance, teritoriile controlate de sârbi în Croaţia erau

declarate "Regiune sub protecţia Naţiunilor Unite" şi erau împărţite în patru

zone: Slavonia Orientală, Slavonia Occidentală, Kraina de Nord şi Kraina de

Sud. Planul prevedea retragerea armatei iugoslave şi a celei croate, instalarea

forţelor ONU, demilitarizarea regiunii - prin predarea armamentului spre

supraveghere forţelor ONU şi dizolvarea sau evacuarea formaţiunilor paramilitare,

înfiinţarea unor forţe de poliţie compuse pe bază etnică paritară, libera circulaţie

a populaţiei etc. Prevederile Planului Vance au fost aplicate numai parţial.

Practic, dezarmarea completă a formaţiunilor paramilitare şi formarea poliţiei

locale pe baze paritar - etnice s-au efectuat cu greu, iar libera circulaţie, respectiv

întoarcerea refugiaţilor nu a mai fost realizată, ceea ce a determinat prelungirea

staţionării trupelor ONU în zonă. De asemenea, Planul Vance nu conţinea

prevederi referitoare la viaţa economică, la sistemul administrativ, astfel că,

neputând rămâne complet izolate, aceste zone tindeau să se încadreze în

circuitul economic iugoslav. Această situaţie a persistat până la 4 august

1995, când, armata croată, într-un timp record, aproape fără rezistenţă,

deşi forţele sârbe dispuneau de 50.000 de oameni, de mai mult de 200 de

tancuri, de un mare număr de rachete şi piese de artilerie, a reuşit să

recupereze cea mai mare parte din teritoriul controlat de sârbii din Croaţia.

Comandantul forţelor sârbe din Kraina, fostul şef al unităţilor speciale ale

armatei iugoslave, trimis în zonă numai cu câteva luni înaintea ofensivei

croate, a trebuit să suporte consecinţele.

În legătură cu această operaţie, cu rezultatele ei, au fost avansate

multe speculaţii. S-a vorbit de o nouă înţelegere Tudjman - Miloşevici, de

trădarea ofiţerilor armatei sârbilor din Kraina, de logistica şi informaţiile de care ar

fi beneficiat Croaţia din partea SUA ş.a. Realitatea este că situaţia

internaţională evoluase între timp în defavoarea Serbiei, a noii Iugoslaviei,

sancţiunile impuse îşi făcuseră efectul scontat în mare măsură, inclusiv în

privinţa posibilităţilor de sprijin economic pentru Kraina, iar situaţia din

această zonă, în mod normal, după o perioadă lungă de izolare şi inactivitate

economică se degradase considerabil. În acelaşi timp, Croaţia reuşise o

remarcabilă redresare economică, îşi întărise considerabil forţele militare

şi, practic, avea acordul tacit al ONU, al majorităţii marilor puteri pentru

recuperarea acestor teritorii. De altfel, Kraina şi zonele controlate de sârbi

în Croaţia nu au fost recunoscute drept entităţi separate, iar în rezoluţiile

ONU, la insistenţa Croaţiei, au fost considerate în permanenţă ca parte

integrantă a acestui nou stat.

După operaţiunea "Fulgerul", în Slavonia occidentală, la 1 mai 1995

şi "Furtuna", în Kraina, la 4 august 1995, sub controlul sârbilor din Croaţia a

rămas numai zona Slavonia Orientală, Barania şi Sremul de Vest, adică

cca. 4% din teritoriul fostei Republici Socialiste Croaţia. Într-adevăr, Croaţia

nu renunţă la acest teritoriu, situat în imediata graniţă cu Serbia, după cum

Serbia părea să nu mai admită repetarea unor noi operaţiuni militare croate

de genul celor care au dus la reintegrarea Krainei. Paralel cu negocierile

dintre reprezentanţii croaţi şi cei ai sârbilor din această zonă, preşedintele

Franjo Tudjman declara la 22 octombrie 1995, la sesiunea jubiliară a ONU,

că Zagrebul este pregătit să ia "măsurile necesare" pentru "reintegrarea

rapidă a Slavoniei Orientale", dacă această problemă nu va fi inclusă în

planul final de pace pentru spaţiul fostei Iugoslavii, iar Serbia efectuase

deja manevre ale armatei iugoslave în imediata apropiere a frontierei.

Această zonă a fost reintegrată, ulterior, prin hotărâri succesive ale Consiliului

de Securitate, astfel că, la sfârşitul anului 1997, Croaţia a reuşit să controleze

toate teritoriile cuprinse în graniţele anterioare înaintea declanşării conflictelor.

www.geopolitic.ro

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

EVENIMENTELE DIN BOSNIA-HERŢEGOVINA

Pericolul declanşării crizei în Bosnia-Herţegovina era evident pentru

comunitatea internaţională, pentru conducerile noilor entităţi apărute în

fostul spaţiu al Iugoslaviei şi, în special, pentru liderii celor trei comunităţi

etnice din această republică. Istoria Bosniei-Herţegovina era puternic marcată

de evenimente tragice determinate de interferenţa de interese europene,

de declanşarea primului război mondial, de distrugerile şi masacrele interetnice

din timpul celui de al doilea război mondial. Bosnia - Herţegovina era

considerată, datorită structurii populaţiei, "o mică Iugoslavie", şi, judecând

după evenimentele care se desfăşurau în cadrul federaţiei, trebuia, logic,

să urmeze aceeaşi cale. Se poate afirma că acest lucru au căutat să îl

evite, atât cât a fost posibil, populaţia bosniacă-musulmani, sârbi, croaţi,

mulţi dintre liderii acestora. Aceste eforturi au început să se reflecte în

dezbaterile din parlament, prin avertismentele liderilor sârbi asupra consecinţelor

declarării independenţei şi despărţirii de Iugoslavia a Bosniei - Herţegovinei,

continuând cu eforturile preşedintelui Alia Izetbegovici pentru a imprima un

curs constructiv dezbaterilor îndelungate cu prilejul întâlnirilor sistematice

ale conducătorilor republicilor, pentru construirea unei structuri de stat care

să asigure păstrarea unităţii Iugoslaviei, concretizate în propunerea formală,

prezentată împreună cu preşedintele Macedoniei, Kiro Gligorov, în anul 1991.

Poziţiile sârbilor bosniaci erau categorice: Bosnia-Herţegovina trebuie

să rămână în cadrul federaţiei iugoslave, în caz contrar comunitatea sârbă

va forma o entitate independentă, desigur, în perspectiva unirii cu Iugoslavia.

Temerile sârbilor din Bosnia-Herţegovina erau aceleaşi ca ale altor comunităţi

sârbe existente în alte republici, îndeosebi din Croaţia, respectiv despărţirea de

naţiunea sârbă, un viitor statut de minoritate naţională în cadrul viitorului

stat bosniac în care musulmanii constituiau majoritatea relativă etc.

La fel de fermă era poziţia liderilor populaţiei musulmane: păstrarea

unităţii Iugoslaviei, într-o structură de stat care să fie convenită de toate

republicile. În documentul adoptat de parlamentul Bosniei-Herţegovina din

24 octombrie 1991 privind "Platforma" viitoarei organizări a comunităţii iugoslave

se declara voinţa integrării republicii în cadrul unei uniuni cu două condiţii:

- din această uniune să facă parte cel puţin Serbia şi Croaţia;

- semnarea simultană a unei convenţii privind recunoaşterea suveranităţii

Bosniei-Herţegovina în graniţele existente.

Condiţia prezenţei în uniune a Serbiei şi Croaţiei era legată tocmai

de faptul că în Bosnia-Herţegovina trăiau puternice comunităţi sârbe şi

croate. În cazul în care nu se putea ajunge la crearea unei uniuni, Bosnia-

Herţegovina reclama acelaşi statut pe care îl vor avea celelalte republici,

respectiv proclamarea independenţei.

Formulele prezentate de unii oameni politici şi teoreticieni iugoslavi şi

străini pentru o soluţie politică în Bosnia-Herţegovina nu au avut succes. Una

dintre variantele care la un moment dat era prezentată ca o posibilă soluţie

a fost cantonizarea după modelul elveţian. Intr-adevăr, Bosnia-Herţegovina nu

era numai o republică în care convieţuiau trei comunităţi principale, ci, mai

mult, o zonă în care, practic, aceste comunităţi erau amplasate în colectivităţi,

mai mari sau mai mici, pe întreg teritoriul, încât harta demografică era

comparată cu o "blană de tigru".

Astfel, poate pentru a nu îşi contrazice istoria tragică, Bosnia-Herţegovina

a devenit încă odată teatrul unor evenimente caracterizate chiar de umanişti din

fostul spaţiu iugoslav fără precedent, inclusiv comparativ cu cele din timpul

celui de al doilea război mondial.

Aceste evenimente s-au desfăşurat cu o relativă rapiditate şi au fost

pregătite minuţios. La 31 iulie 1991 Parlamentul Bosniei-Herţegovina a

adoptat un amendament la constituţia republicană care stipula că Republica

Bosnia-Herţegovina "este stat democratic suveran al cetăţenilor cu drepturi

egale, popoarele Bosniei-Herţegovina - musulmani, sârbi şi croaţi şi membri ai

altor naţionalităţi care trăiesc pe teritoriul acesteia", iar la 14 octombrie

1991 a adoptat o "Rezoluţie de suveranitate", contestată de comunitatea

sârbă. La 9-10 decembrie 1991, la iniţiativa Partidului Democrat sârb,

condus de Radovan Karadzici, a fost organizat un referendum al populaţiei

sârbe din Bosnia-Herţegovina prin care se hotăra rămânerea în cadrul

Iugoslaviei, împreună cu Serbia, Muntenegru, Kraina, Slavonia şi alte entităţi

teritoriale care doresc aceasta. La 9 ianuarie 1992 a fost declarată independenţa

Republicii Sârbe Bosnia-Herţegovina. După anunţarea referendumului privind

suveranitatea Bosniei-Herţegovina, care a avut loc la 27 februarie 1992,

sârbii bosniaci au adoptat, la 15 februarie 1992, proiectul Constituţiei Republicii

poporului sârb. A urmat, curând, la 1 martie, provocarea din Piaţa Başciarşia

din Saraievo, când s-a tras cu arma într-o coloană de nuntaşi, fiind ucisă o

persoană şi rănit un preot, tragedia din strada Vase Mişkin, unde s-a

produs explozia unei grenade ucigând civili aflaţi la coadă pentru pâine ş.a.

Aceste "incidente", ca şi cele de mai târziu, din Piaţa Merkale din Saraievo

nu aveau să fie asumate de nici una din părţi.

Odată terenul pregătit politic, incidentele trebuiau să incite spiritele şi

să conducă la declanşarea războiului, ceea ce s-a şi întâmplat. Cu aceasta,

calea evenimentelor sângeroase din Bosnia-Herţegovina, a războiului, era

deschisă şi avea să-şi urmeze cursul devastator mai mult de trei ani.

Războiul din Bosnia-Herţegovina, dar parţial şi din Croaţia, au cunoscut

fenomene grave, unele specifice cum au fost uciderile în grupuri, purificarea

etnică, violuri, distrugerea unor localităţi ş.a. toate puse în slujba obiectivului

urmărit, potrivit tezei mai vechi că "moderaţia în război este o absurditate si

un dezavantaj evident pentru partea beligerantă care o practică"20.

Lucrarea de faţă nu are însă ca obiect prezentarea luptelor propriu - zise

din Bosnia şi Herţegovina dintre cele trei comunităţi - musulmană, sârbă şi croată,

ci, mai ales, a forţelor motrice, obiectivelor părţilor, precum şi a consecinţelor,

implicaţiilor acestora pentru modul de soluţionare finală a crizei.

Evident, fiecare dintre părţile implicate a admis posibilitatea unor asemenea

evenimente şi s-a pregătit pentru ele. Începutul propriu - zis al luptelor a dovedit

că fiecare dintre cele trei comunităţi dispunea de o anumită strategie,

organizare

şi, mai ales, într-o măsură mai mare sau mai mică, de forţe de şoc şi de

armament. S-a dovedit, însă, practic, prin rezultatele primelor confruntări,

faptul că sârbii bosniaci deţineau o superioritate netă, în special în dotarea

cu armament, concretizată în asigurarea, în scurt timp, a controlului asupra

unor zone importante din Bosnia-Herţegovina. Pentru o mai clară evidenţiere a

raportului de forţe din zonă credem că nu este lipsit de interes să fie prezentate

resursele umane, materiale, financiare şi de armament ale acestor forţe.

Din câte se cunoaşte, Bosnia-Herţegovina a fost, înainte de evenimente,

republica cu cea mai mare concentrare de obiective militare - uzine de armament,

aeroporturi, depozite etc. Toate, sau majoritatea acestora, au fost evacuate

sau făcute inutilizabile, la retragerea armatei iugoslave din Bosnia-Herţegovina,

ceea ce a condus la lipsirea părţilor în conflict, în special a bosniacilor

musulmani şi croaţilor, de posibilitatea de a intra în posesia unor mijloace de

luptă care, coroborate cu superioritatea resurselor umane, ar fi putut constitui un

pericol pentru armata comunităţii sârbe. Totuşi, încă în acea perioadă, a

mai rămas suficient armament, în special uşor, pentru înarmarea

acestora,

precum şi obiective, care, repuse în funcţiune, au asigurat, într-o anumită

măsură, aprovizionarea cu mijloace de luptă. O perioadă mare de timp

musulmanii nu au dispus de armament greu - tunuri, tancuri, avioane etc. O

anumită cantitate de armament greu a fost procurată, în condiţiile introducerii

embargoului asupra armamentului în fosta Iugoslavie, treptat, prin recondiţionarea

unor tancuri şi tunuri abandonate, precum şi prin achiziţionarea - după cum

confirmau anumite surse - de pe piaţa neagră internaţională. Cantitatea acestui

20 Windass,S .- Creştinismul si violenta, Paris 1966, pag.106

armament nu a putut egala, însă, resursele în armament greu ale sârbilor

bosniaci. Un episod relatat din zona luptelor este, credem, edificator în

această privinţă, dar şi privind natura raporturilor dintre părţile combatante:

în cadrul unei lupte între croaţi şi musulmani în vestul Bosniei-Herţegovina,

comandantul forţelor sârbe, care urmărea desfăşurarea acesteia a observat că

tirurile de partea musulmană au încetat şi l-a întrebat prin radio pe comandant ce

s-a întâmplat. Acesta i-a răspuns că nu mai are mine pentru aruncătoare, la

care, comandantul sârb i-a promis şi chiar i-a trimis un camion cu muniţie.

Se înţelege, în condiţiile de criză existente, musulmanii din Bosnia-

Herţegovina nu puteau, singuri, să îşi asigure nici resursele financiare necesare,

care au fost procurate de la emigraţia din străinătate şi, în special, din donaţii

ale diferitelor organizaţii sau chiar ale unor state musulmane.

În privinţa resurselor umane, acestea au fost asigurate aproape în

exclusivitate pe plan local, începând cu foştii ofiţeri de origine musulmană

ai armatei iugoslave, deşi s-a dovedit mai târziu şi participarea unor "voluntari",

musulmani fundamentalişti din unele state islamice.

Pentru sârbii bosniaci resursele necesare susţinerii luptelor nu au

constituit o problemă deosebită o perioadă lungă de timp. În afară de

mijloacele avute la dispoziţie înainte de declanşarea conflictelor, retragerea

armatei iugoslave şi a armamentului corespunzător a coincis, practic, cu

formarea unei adevărate armate profesioniste, bine pregătite şi înarmate a

sârbilor bosniaci. Practic, din Bosnia-Herţegovina s-au retras cadrele militare şi

efectivele originare din Serbia şi Muntenegru. Militarii originari din Bosnia-

Herţegovina au rămas pe loc şi, completaţi cu alte cadre militare şi luptători

originari din Bosnia Herţegovina veniţi din Iugoslavia, au reconstituit practic,

structurile militare anterioare declanşării conflictelor. Dotate cu armamentul

necesar, din care, potrivit unor date publicate 21 de avioane, 30 de helicoptere,

300 de tancuri, 200 de transportoare blindate, 500-1000 de piese de

artilerie grea, sârbii din Bosnia-Herţegovina au constituit o forţă căreia nu i

se puteau opune cu succes cea a bosniacilor musulmani, aflată în formare

şi slab dotată. În acelaşi timp, în sprijinul sârbilor din Bosnia-Herţegovina

au venit grupuri de "voluntari" din Serbia - bine instruite şi conduse - dintre care

unele acţionaseră în Croaţia şi care constituiau o importantă forţă de şoc.

În scurt timp sârbii bosniaci au reuşit să controleze o parte importantă a

Bosniei-Herţegovina şi să îşi asigure resurse proprii pentru menţinerea

capacităţii de luptă. În acelaşi timp, trebuie, desigur, luate în considerare

mijloacele materiale procurate de la puternica emigraţie din străinătate şi, în

special, provenite din Iugoslavia. După cum declara Gojko Djoko, preşedintele

Uniunii Sârbilor din Bosnia-Herţegovina, "aproape jumătate din venitul ei naţional

(al Serbiei n.n.) pleacă drept ajutor pentru conaţionalii de peste Drina şi Una"21.

Implicată în prima fază a crizei mai ales politic, comunitatea croaţilor

din Bosnia-Herţegovina şi-a deplasat ponderea de acţiune, treptat, pe

măsura percepţiei tot mai evidente a unor departajări etnice, pe plan militar.

Aflată, în cea mai mare parte în zone la graniţa cu Croaţia, aceasta a fost

susţinută, evident, de noul stat croat.

Indiferent de poziţiile de conjunctură ale celor trei comunităţi din Bosnia-

Herţegovina, ale Serbiei şi Croaţiei, evoluţia conflictelor din Bosnia-Herţegovina

a urmat în permanenţă obiectivele strategice ale părţilor: pentru sârbi Bosnia şi

Herţegovina trebuia să rămână o republică multietnică în cadrul federaţiei

iugoslave, ori să aibă posibilitatea să formeze propria entitate distinctă pe teritoriul

fostei republici care, eventual, să facă parte din federaţia iugoslavă. Acest teritoriu

trebuia să fie cât mai întins, nu proporţional cu ponderea în totalul populaţiei

Bosniei-Herţegovina, ci în funcţie de originea etnică a populaţiei în acest teritoriu,

rămasă după desfăşurarea operaţiunilor militare.

De asemenea, ei urmăreau asigurarea unei perspective, care să asigure

viabilitatea noii entităţi, în care scop au militat - pe plan militar şi politic - pentru

înglobarea unor zone mai bogate în resurse, a altora care să le asigure

ieşirea la Marea Adriatică, legătura directă cu "Republica Sârbă Kraina" din

Croaţia, şi, în special, legătura nemijlocită cu Iugoslavia. În afară de poziţia

lor strategică, în atingerea acestor obiective şi-au avut explicaţia luptele

repetate pentru anumite localităţi, pentru anumite "coridoare", care în timpul

crizei au trecut de mai multe ori sub controlul uneia sau alteia dintre forţele

în conflict, cu urmări catastrofale pentru populaţia civilă, indiferent de originea

etnică. Un corespondent de război, descriind luptele din Bosnia-Herţegovina,

relata că, în prima zi a vizitei sale într-o localitate, a văzut scris pe zidul poştei

locale "Aici este Serbia", a doua zi, "Aici este Croaţia", a treia zi, "Aici este

Bosnia-Herţegovina", iar a patra zi clădirea nu mai exista.

În condiţiile în care s-a ajuns la concluzia că destrămarea Iugoslaviei

este iminentă comunitatea musulmană, liderii acesteia, au urmărit cu consecvenţă

un singur obiectiv, respectiv păstrarea integrităţii teritoriale a Bosniei-Herţegovina.

Desigur, în legătură cu acest obiective, cu realismul şi consecinţele lor,

înainte de declanşarea conflictelor şi în timpul acestora au apărut multe puncte

de vedere, teorii, unele, poate, cu o anumită bază reală, altele evident speculative.

Croaţii şi, îndeosebi, sârbii din Bosnia-Herţegovina şi-au declarat

deschis temerile că prin crearea unui stat bosniac independent, vor deveni

din "naţiuni constitutive" simple minorităţi, "cetăţeni de mâna a doua", dominaţi

de musulmani. Intr-adevăr, bosniacii musulmani constituiau majoritatea

21 Revista "Republika", nr.57, Belgrad, 1 -15 decembrie 1992

relativă a populaţiei în Bosnia-Herţegovina şi, în condiţiile unei rate a natalităţii

evident mai mari faţă de a celorlalte comunităţi etnice, a unui posibil fenomen

de emigrare a sârbilor şi croaţilor, ar fi putut deveni, în timp, naţiunea dominantă

în noul stat. Problema care se pune în legătură cu această posibilitate este

dacă şi în ce măsură rata natalităţii s-ar fi menţinut la nivele diferite în rândul

celor trei etnii principale, iar în caz afirmativ, dacă ponderea mai mare a unei

comunităţi etnice ar fi condus la un statut inferior pentru alte comunităţi în

condiţiile fenomenelor actuale ale integrării europene, afirmării drepturilor omului.

O a doua teorie lansată a fost aceea privind pericolul formării în Europa

a unui stat musulman, poartă a pătrunderii sau a revenirii unor state

musulmane şi a fundamentalismului islamic în zonă.

În realitate, în Bosnia-Herţegovina, în pofida existenţei geamiilor, a

unui număr însemnat, dar nu predominant de credincioşi musulmani moderaţi,

a unor obiceiuri specifice ale acestora, populaţia, în marea ei majoritate,

întrunea trăsăturile unui popor european, multietnic şi multicultural, fără ca relaţiile

interetnice sau interreligioase să îmbrace aspecte contradictorii acute. Geamiile

au coexistat cu bisericile ortodoxe şi catolice fără probleme. Majoritatea

intelectualităţii bosniace musulmane, ca şi a celei sârbe şi croate, avea o

orientare europeană. iar cea legată de cultura şi credinţa orientală era adepta

unui islamism liberal, al separării statului de credinţă, fără legătură cu

fundamentalismul. În nici un caz nu se poate afirma că raporturile interetnice şi

interconfesionale din Bosnia-Herţegovina ar fi fost mai încordate decât cele

din cadrul altor republici foste componente ale Iugoslaviei şi ar fi avut un rol

foarte important în destabilizarea situaţiei din republică.

Referindu-se la evenimentele din Bosnia-Herţegovina, un specialist

în această problema afirma că "războiul a fost de la început unul politic şi

nu religios, în pofida faptului că trei mari religii ale lumii au fost adânc implicate şi

deliberat angajate în acesta. Războiul a început datorită obiectivelor politice

contradictorii şi ireconciliabile privind programele diferite şi conflictuale în

rezolvarea crizei iugoslave şi pentru reconstrucţia politică a întregii zone; a

fost un război în concordanţă cu faimoasa teză a lui von Clausewitz potrivit

căreia războiul este continuarea politicii prin alte mijloace şi metode"22.

Odată cu terminarea, în linii generale, a procesului de divizare de facto

a teritoriului, a purificării etnice, obiective sau provocate în urma luptelor

care au avut loc, s-au accentuat tot mai mult intenţiile, sârbe şi croate, de

divizare de jure a Bosniei-Herţegovina, de constituire a unor entităţi independente,

pe criterii etnice, cu posibilitatea alipirii lor, mai devreme sau mai târziu, la

Serbia, respectiv la Croaţia.

22 Srdjan Vrcan, op.cit.pag.89

Formarea unui stat musulman, care abia în aceste condiţii ar fi putut

fi creat în enclavele rămase necontrolate de sârbi şi de croaţi, în condiţiile

concentrării în cadrul acestuia a unei populaţii exclusiv musulmane, frustrate

după un război dureros, radicalizate, cu perspectiva împingerii ei efective

sub control islamic, a alunecării spre fundamentalism, nu a fost considerată

un pericol. Odată atins un anumit prag al asigurării intereselor sârbe şi

croate în Bosnia-Herţegovina, în condiţiile în care forţa armată musulmană,

în pofida unei anumite consolidări, nu putea fi considerată un pericol serios,

trecerea la fixarea politico-juridică a situaţiei concrete din teren era numai o

problemă de timp, de conjunctură internaţională favorabilă.

Această conjunctură a fost, într-o anumită măsură, creată de SUA

care, în vederea atingerii scopului imediat, instaurarea păcii, lăsând impresia

coordonării acţiunilor cu statele europene, cu Rusia, pentru satisfacerea

orgoliilor acestora, au trecut la acţiuni combinate, politice şi de forţă, care au

condus la întâlnirea de la o bază militară din Dayton - Ohio, soldată cu încheierea

acordului privind reglementarea raporturilor viitoare în Bosnia-Herţegovina.

www.geopolitic.ro

Dayton Agreement

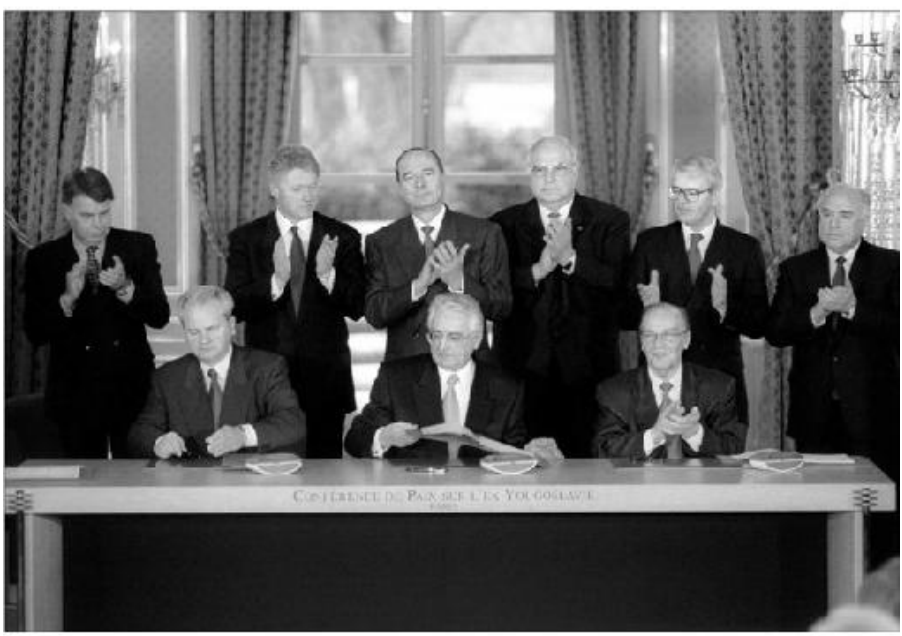

Conferința de Pace de la Paris

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

ACORDURILE DE PACE ÎN BOSNIA - HERŢEGOVINA

Acordurile de pace privind Iugoslavia parafate la Dayton-Ohio la 21

noiembrie 1995 şi semnate festiv la Paris la 14 decembrie 1995 reprezintă

rezultatul unei acţiuni politico-militare hotărâte a SUA, prin intermediul NATO şi

cu consensul, mai mult sau mai puţin reticent, al statelor membre ale Uniunii

Europene. Rusia a parafat acordurile de la Dayton cu rezerve asupra *Anexei 1*

(Aspecte militare ale Acordurilor de pace).

După cum mărturiseşte diplomatul american Richard Hoolbroke, unul

dintre adepţii intervenţiei militare în Bosnia-Herţegovina şi participant activ

la tratativele de la baza aeriană de la Wright-Patterson, tratativele au fost

deosebit de dificile, iar liderii bosniac, croat şi sârb au fost supuşi unor

puternice presiuni pentru încheierea acordurilor Este, dealtfel, simbolică şi

"sechestrarea" acestora în baza militară menţionată, în care au trebuit să

negocieze timp de 20 de zile (1-21 noiembrie 1995), sub supravegherea

diplomaţilor americani, până la definitivarea şi semnarea documentelor23.

Evident, americanii şi europenii, comunitatea internaţională în

ansamblu,

după aproape patru ani de lupte sângeroase în fosta Iugoslavie, erau puşi

în faţa dilemei dacă părţile în conflict să fie lăsate să se lupte până la anihilarea

uneia dintre ele, ceea ce, în condiţiile concrete, ar fi însemnat prelungirea

conflictului fără o limită previzibilă în timp, a riscului extinderii acestuia cu

consecinţe tragice pentru populaţia civilă, ori să intervină de o manieră hotărâtă,

caracterizată de unii politologi în stilul "Pax americana", pentru a pune capăt

luptelor, ajungerea la un compromis şi antamarea procesului de pace.

Javier Solana, în cuvântarea de la Palatul Elisee în calitate de secretar

general al NATO a dat asigurări că Acordul de la Dayton "se va aplica". El

a declarat că, "din partea noastră, vom face tot ce este posibil pentru îndeplinirea

lui, atât pe plan militar, cât şi pe plan civil". În acest context, a amintit că

Republica Federală Iugoslavia, prin preşedintele Slobodan Miloşevici, şi-a

asumat "responsabilitatea respectării acordurilor şi va trebui să onoreze

acest angajament".

23 Richard Holbrooke, Calea către Dayton (To end a War), Belgrad, 1998, Dan Graf d.o.o

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

Acordurile semnate de părţile în conflict şi angajarea ONU, a comunităţii

internaţionale şi a NATO constituiau premize pentru hotărârea de a se pune

capăt celui mai ucigător şi distrugător conflict pe care l-a cunoscut Europa

după cel de al doilea război mondial, pentru consolidarea păcii în zonă, pentru

convieţuirea paşnică a foştilor adversari. Totuşi, o serie de prevederi ale

Acordului de Pace, interpretarea lor nuanţată de către părţile foste în conflict,

precum şi o serie de fenomene concrete din zonă ridicau încă atunci unele

probleme privind soluţionarea practică şi eventuali factori de risc.

După cum s-a văzut, compromisul a fost realizat şi, ca orice compromis,

presupune, pentru fiecare parte, realizarea unor obiective şi renunţarea la

altele, mai mult sau mai puţin importante. Un aspect deosebit l-a constituit

şi faptul că aceste acorduri au fixat realităţi noi, modificate faţă de situaţia

concretă din ajunul declanşării conflictelor. Războiul a adus modificări substanţiale

în structura populaţiei în teritoriul Bosniei-Herţegovina, greu de restabilit

ceea ce, într-o măsură importantă au fost luate în considerare de

acordurile

de pace. Chiar promotorii soluţiilor de la Dayton au fost conştienţi de faptul

că soluţiile preconizate nu erau ideale, dar trebuia să prevaleze obiectivul

fundamental-restabilirea păcii. Rezultatul a fost crearea “entităţilor” Republica

Sârbă din Bosnia-Herţegovina şi Federaţiei Bosnia-Herţegovina din care

prima nu face parte.

Astfel, deşi în documentul "Cadrul general al acordului de pace în

Bosnia-Herţegovina" se vorbeşte de "integritatea teritorială şi independenţa

politică a Bosniei-Herţegovina", se menţionează şi că "Părţile salută şi sprijină

aranjamentele stabilite privind demarcarea frontierei între cele două "entităţi",

Federaţia Bosnia-Herţegovina şi Republica Sârbă". Dacă se au în vedere şi

declaraţiile nuanţate, chiar contradictorii, ale participanţilor la tratativele de

la Dayton şi la Conferinţa de la Paris se putea concluziona că prin semnarea

documentelor s-a încheiat războiul, dar urma implementarea păcii, proces

dificil şi încă purtător de riscuri. Preţul acestui compromis va fi plătit mai târziu

prin barierele create pentru reîntoarcerea refugiaţilor în locurile natale şi prin

dificultăţile în funcţionarea organelor statului, în asigurarea stabilităţii în

Bosnia-Herţegovina, în Balcani.

Acest document şi Acordul pentru implementarea Federaţiei Bosnia-

Herţegovina din 10 noiembrie 1995 au intrat sub autoritatea ONU prin Rezoluţia

nr. 1031 a Consiliului de Securitate din 15 decembrie 1995. Prin aceeaşi

rezoluţie a fost creată Forţa Internaţională de Implementare (IFOR), sub

comandă NATO, care va acţiona în conformitate cu Capitolul VII al Cartei

ONU, nu numai pentru menţinerea păcii, ci şi pentru impunerea acesteia. În

consecinţă, aceste forţe, formate din trupe ale statelor membre ale NATO

şi din alte state, sunt autorizate "să întreprindă măsurile corespunzătoare,

inclusiv folosirea forţei necesare pentru asigurarea îndeplinirii Anexei I a

Acordului de Pace" (Acord privind aspectele militare pentru stabilirea păcii).

Drept urmare, la 20 decembrie 1995 a avut loc ceremonia oficială a transferului de

autoritate a fostului UNPROFOR către Forţa Internaţională de Implementare

(IFOR) în Bosnia-Herţegovina. O parte a efectivelor UNPROFOR şi-au schimbat

emblemele, şi-au revopsit tehnica de luptă şi au trecut sub comanda NATO.

Acordurile de la Dayton şi Conferinţa de la Paris au asigurat, într-adevăr,

pacea în zonă şi trecerea la eliminarea unora dintre consecinţele războiului:

refacerea infrastructurii, reconstrucţia locuinţelor distruse, întoarcerea unor

refugiaţi, depistarea şi judecarea unora dintre criminalii de război etc.

Aceste rezultate nu erau însă posibile fără o asistenţa internaţională strictă,

chiar autoritară - în special prin atribuţiile discreţionare aflate la dispoziţia

Înaltului reprezentant al ONU şi prezenţa forţelor internaţionale - capabile

să împiedice declanşarea unor noi conflicte interetnice, să stopeze

tendinţele separatiste şi să încurajeze promovarea elementelor de interes

comun pentru toate entităţile şi pentru cele trei comunităţi etnice dominante.

EVENIMENTELE DIN MACEDONIA

Evoluţia evenimentelor din Macedonia a fost puternic marcată de specificul

istoric al teritoriului şi populaţiei acestei republici. Teritoriul Republicii Macedonia

din cadrul Iugoslaviei postbelice reprezintă aşa-zisa Macedonie Vardară,

parte a fostului paşalâc turcesc, cu o istorie zbuciumată şi contestată de statele

vecine mai puternice care au stăpânit-o de-a lungul timpului sau care o

revendică. De aici decurge şi structura diversă a populaţiei - macedoneni

de origine slavă, albanezi, bulgari, sârbi, turci, romi, aromâni ş.a. - fiecare

cu o pondere importantă. Ocupaţia străină cvasi-permanentă nu a permis

consolidarea la populaţia din zonă a unei conştiinţe naţionale. Este adevărat că

şi conştiinţa naţională a altor grupuri etnice importante odinioară pe teritoriul

Macedoniei a fost estompată cu timpul, inclusiv de politica de iugoslavizare,

prin căsătorii mixte etc. Multe persoane tinere sau relativ tinere declară

direct, aproape fără să-şi dea seama ce s-a întâmplat-ştiţi, şi bunicii mei au

fost aromâni !. Mai în glumă mai în serios, un cetăţean macedonean

afirma

cu o anumită amărăciune că în Macedonia aproape fiecare familie deţine în

sertare trei rânduri de acte care pot proba identităţi diferite, în funcţie de

situaţie, de nevoi, de ex. Stefanov, Stefanovici sau Stefanopoulos. Kiro

Gligorov, primul preşedinte al Macedoniei, mărturiseşte că, fiind născut în

timpul bulgarilor, a fost botezat şi a purtat numele Kiril Grigorov, în familie i

se spunea Kirce, iar la şcoală, în timpul sârbilor, a fost înscris cu numele Kiril

Gligorovici, după cum era cunoscut bunicul său în mahala, find abandonate

vechile nume purtate de familie - Apostolov, Filipov, Pancev, Boiadjiev.24

Pentru cetăţenii Macedoniei existenţa Iugoslaviei însemna recunoaşterea

juridică a statului macedonean, a naţiunii şi a limbii macedonene, contestate

de alţii, sprijin economic important de la centru având în vedere că era o

republică relativ slab dezvoltată. Trecerea la acţiuni hotărâte pe linia obţinerii

independenţei după exemplul Sloveniei şi Croaţiei ar fi însemnat riscuri

majore ale unor confruntări cu Serbia, cu populaţia sârbă existentă în Macedonia

şi incertitudine asupra însăşi existenţei republicii. Toate acestea au condus

24 Kiro Gligorov, Macedonia este tot ceea ce avem,pag.149, Ed.TRI, Skopje, 2001

la existenţa unor dileme privind opţiunile Macedoniei, iar mai târziu au determinat

o anumită prudenţă în acţiunile concrete ale procesului declarării independenţei.

Totuşi, încă din anul 1990, în cadrul Comitetului Central al Uniunii

Comuniştilor din Macedonia a fost constituită o comisie de experţi care a

examinat o serie de aspecte politice şi sociale în funcţie de care a fost abordată

strategia naţională macedoneană. Această comisie şi-a încheiat prematur

activitatea, dar ideile lansate în acest cadru au fost preluate de partidele

naţionale nou create, în special de Partidul Social-Democrat din Macedonia

apărut prin transformarea fostei Uniuni a Comuniştilor din Macedonia. De

asemenea, un grup de intelectuali au constituit aşa-numitul Forum Macedonean,

care a dezbătut evenimentele apărute în Iugoslavia şi perspectivele Macedoniei

în situaţia dată. Aici au apărut diverse idei, printre care şi posibilitatea constituirii

unui stat macedonean suveran şi independent, dar şi eventualitatea realizării

unei confederaţii cu Grecia1).

Ideea statului independent Macedonia a fost iniţiată şi susţinută consecvent

de Organizaţia Revoluţionară Internă Macedoneană - Partidul Democrat al

Unităţii Naţionale Macedonene (VMRO - DPMNE), condus de tânărul militant

Liupcio Georgievski.

Chiar dacă a reuşit să evite confruntările militare calea Macedoniei spre

independenţă urma să fie una anevoioasă. Prezenţa în ţară a trupelor armatei

iugoslave şi insistenţele Serbiei ca Macedonia să rămână în cadrul unei

viitoare federaţii cu Muntenegru şi eventual alte zone din Iugoslavia au

cerut o anumită prudenţă. Încă în anul 1991 Grecia ar fi iniţiat organizarea unei

conferinţe balcanice la care să participe Grecia, Serbia, Bulgaria şi România.

Ideea a fost respinsă de România şi Bulgaria, dar nu a fost abandonată şi a

continuat să figureze pe agenda sârbo-greacă.25

Potrivit unor autori, "politicienii sârbi de orice culoare nu au renunţat

niciodată la Macedonia ca parte integrantă a Serbiei, la "Serbia de sud". În

anul 1993 preşedintele Serbiei, Slobodan Miloşevici şi primul ministru al Greciei,

Andreas Papandreu ar fi negociat împărţirea Macedoniei26. De asemenea,

Macedonia a resimţit puternic efectele planului „ Cleştele lui Samaras”27 (după

numele primului ministru grec Samaras), potrivit căruia Grecia şi Serbia

trebuiau să exercite presiuni economice şi militare asupra Macedoniei

pentru a fi destabilizată atât înainte cât şi după proclamarea independenţei.

www.geopolitic.ro

Cu toate că Bulgaria a recunoscut prima statul macedonean independent,

Macedonia a resimţit unele presiuni şi din partea acesteia prin nerecunoaşterea

naţiunii şi limbii macedonene.

25 Kiro Gligorov, op.cit.pag.402-404

26 Sirin Tufan, in “Macedonia şi vecini ”, în Balkan Forum, vol.5, nr.2 (19)1997, pag.290

27 Tom Gallagher, Balcanii în noul mileniu, pa.g.31, Bucureşti,ed. Humanitas, pag.31

În aceste condiţii, în mod hotărât, Macedonia nu putea să reziste

presiunilor exercitate fără prezenţa în ţară a factorului extern. Incă din anul

1992 în Macedonia erau prezente forţele ONU (UNPREDEP), cu „mandat

preventiv de observare şi informare", amplasate pe înălţimile din sudul capitalei

Skopje, la graniţa cu Serbia şi în vest, la graniţa cu Kosovo şi Albania. Aceasta a

fost prima misiune cu mandat preventiv din istoria forţelor ONU. Aceste forţe şi-

au încheiat misiunea după aventura iniţiată de fostul membru al Preşedinţiei

Iugoslaviei, Vasil Tupurkovski de stabilire de către Macedonia a relaţiilor

diplomatice cu Taivanul, situaţie în care China s-a opus prelungirii mandatului

acestor forţe în Macedonia. Securitatea Macedoniei era într-o oarecare măsură

asigurată şi de echilibrul de interese şi de forţe din zonă. Practic, orice pas

revendicativ întreprins de un vecin în direcţia Macedoniei era contracarat până

la posibilitatea declanşării unui conflict de un alt vecin. Aşa a fost cazul ofertei de

sprijin militar al Bulgariei, precum şi asigurările acordate de Turcia privind

securitatea Macedoniei. De altfel, Turcia a fost primul stat care a

încheiat

cu Macedonia un Tratat de prietenie şi colaborare.

Cu prudenţa apreciată ca necesară procesele spre dobândirea

independenţei au continuat. În confruntările militare din Croaţia primul soldat

mort a fost un macedonean şi a fost urmat de alte victime aproape zilnic. Aceasta

a determinat organizarea unui amplu protest al femeilor din Macedonia, iar

În noaptea de 21-22 august 1991 ministerul de interne macedonean a

preluat toate evidenţele comisariatelor militare, în special privind recruţii,

pentru a nu mai putea fi mobilizaţi. La 27 martie 1992 armata iugoslavă şi-a

încheiat retragerea din Macedonia fără a fi înregistrate incidente majore.

Prudenţa liderilor macedoneni s-a manifestat chiar şi la organizarea,

la 8 septembrie 1991, a referendumului privind independenţa Macedoniei,

prin formularea atentă, care să lase deschisă varianta rămânerii în cadrul

unei federaţii de state. Întrebarea adresată cetăţenilor a fost “Sunteţi pentru

statul suveran Macedonia cu dreptul de a intra într-o uniune a statelor suverane

ale Iugoslaviei?”. Referendumul a fost urmat de aprobarea de către parlament,

la 25 ianuarie 1991, a Declaraţiei de independenţă a Macedoniei.

Un rol important în acest procesul dobândirii independenţei l-a avut

Kiro Gligorov, fost înalt funcţionar federal pe linie de partid şi de stat, care,

solicitat de lideri politici de la Skopje, s-a retras în Macedonia şi a preluat

conducerea paşilor concreţi spre realizarea statutului independent macedonean.

Rolul deosebit al lui Kiro Gligorov, considerat părinte al noului stat

macedonean a intervenit, în special, în iniţiativa retragerii paşnice a unităţilor

armatei iugoslave din Macedonia, în calmarea presiunilor sistematice din

partea Serbiei, în confruntările în ulterioare cu Grecia şi Bulgaria, în moderarea

unor iniţiative conflictuale între forţele politice locale nou apărute.

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

O problemă complexă pentru Macedonia a constituit-o minorităţile, în

special cea albaneză, destul de numeroasă, masată din vestul Macedoniei,

de la graniţa cu Kosovo şi cu Albania, până la periferia capitalei macedonene.

Cu toate că unul dintre partidele albaneze a participat constant, alternativ,

la coaliţia de guvernare, cererile comunităţii albaneze nu au putut fi soluţionate

la nivelul care să o satisfacă. Drept urmare au fost înregistrate sistematic

tensiuni interetnice seriose şi chiar confruntări armate care, în contextul

evenimentelor din Kosovo vecin, puteau conduce la destabilizarea situaţiei

din întreaga zonă. Aceste tensiuni, monitorizate sistematic de organizaţiile

europene şi internaţionale-OSCE, UE, NATO etc. au condus la realizarea

Acordului de la Ohrid din 13 august 2001, urmat de modificări constituţionale

menite să satisfacă mai bine exigenţele comunităţii albaneze din Macedonia.

CRIZA IUGOSLAVĂ ŞI CONDIŢIILE INTERNAŢIONALE

Destrămarea Iugoslaviei s-a desfăşurat în condiţiile prăbuşirii sistemului

comunist mondial, care a favorizat trezirea şi dezvoltarea mai accentuată a

sentimentului naţional, a naţionalismului, a conştientizării dreptului legitim şi

a posibilităţii constituirii unor state suverane şi independente de către

naţiuni recunoscute. A fost cazul fostei zone sovietice, al Cehoslovaciei şi al

Iugoslaviei, foste state federale având în componenţă două sau mai multe

naţiuni, dar fără un stat suveran propriu. Identificarea în cadrul unor grupuri

etnice, naţionale şi religioase în Europa şi, în general în lume, a fost şi este

adânc înrădăcinată în conştiinţa indivizilor. Identitatea naţională, apartenenţa la

un stat, solidaritatea creată pe aceste baze sunt sentimente tot atât de

puternice în Franţa, în Germania, în America şi în Balcani. Aceste sentimente

se pot exprima însă diferit în funcţie de condiţiile istorice, de situaţia politică,

economică, socială, culturală, de alte elemente specifice dintr-o zonă sau

alta. Aşa ar putea fi explicate diferenţele înregistrate în procesul dezintegrării şi

constituirii statelor naţionale în fosta Uniune Sovietică, în Iugoslavia şi în

Cehoslovacia. În Federaţia Rusă procesul nu s-a încheiat, în Iugoslavia a degenerat

într-un război crud, iar în Cehoslovacia a luat forma “revoluţiei de catifea”.

Unii analişti apărători ai păstrării fostului sistemul federal sovietic, ori

al reconstituirii unei noi comunităţi de state în jurul Rusiei, sau al fostului

sistem federal iugoslav invocă exemplul sistemului federal american, ori a

celui german, ignorând conştient sau nu elementele fundamentale specifice

acestora. Pe de o parte, sistemul federal american nu este constituit din

grupuri compacte de popoare, de naţiuni pe un anumit teritoriu, ci pe baze

administrative care cuprind un conglomerat de indivizi de diverse

naţionalităţi, stabiliţi în America de mai multe generaţii sau mai recent.

www.geopolitic.ro

Americanii, mai vechi sau mai noi, sunt solidari, urmăresc interesul comun

şi personal de asigurare a prosperităţii, sunt patrioţi şi pot deveni

naţionalişti înfocaţi dacă este necesar. Totuşi, şi în SUA anumite stări

conflictuale ale negrilor şi altor comunităţi etnice au existat, pe motive ale

discriminării rasiale ori economice, dar nu au evoluat şi nu puteau să

reclame separarea.

Mulţi analişti politici, alături de întrebarea cum a fost posibilă declanşarea

unei crize de asemenea proporţii în inima Europei, încearcă să elucideze şi

faptul real că Europa, în plin proces de creare a unui sistem de securitate şi

colaborare, de integrare, SUA şi Rusia, mari puteri cu influenţă în zonă,

ONU, comunitatea internaţională în ansamblu, nu au reuşit, dacă nu să

prevină o asemenea criză, să o gestioneze eficient, sau cel puţin să-i limiteze

proporţiile şi consecinţele.

Răspunsul la aceste întrebări este diferit datorită, de cele mai multe

ori, abordărilor subiective, de o parte sau de alta a părţilor în conflict, ori a

unuia sau altui grup de interese. În funcţie de aceste interese, concluziile

converg fie spre acuzarea factorului internaţional ca singurul vinovat de

declanşarea şi prelungirea crizei iugoslave, fie spre disculparea totală a

acestuia şi atribuirea tuturor cauzelor crizei şi războiului pe seama factorului

intern-al Serbiei şi al liderilor ei ori al slovenilor şi croaţilor şi al liderilor acestora -, al

situaţiei concrete din fosta Iugoslavie, care a dat câmp liber de acţiune

doctrinelor naţionaliste şi extremiste.

Astfel, Veliko Kadievici, fostul ministru al apărării al Iugoslaviei în prima

perioadă a crizei iugoslave, afirma tranşant că "toate deciziile importante

luate de principalii actori ai noii ordini internaţionale - politica SUA a administraţiei

Bush şi Germania - au avut drept scop destrămarea Iugoslaviei"28, prima în

vederea stăpânirii Balcanilor, iar a doua în scopuri expansioniste şi ca revanşă

pentru contribuţia Iugoslaviei la înfrângerea în cel de al doilea război mondial.

De asemenea, potrivit unor analişti iugoslavi, o importantă contribuţie la

destrămarea Iugoslaviei a avut-o Vaticanul anti-ortodox, unele state islamice,

precum şi unii vecini, care au pretenţii deschise sau ascunse asupra unor

părţi ale teritoriului Iugoslaviei.

Analiza succintă a situaţiei concrete la declanşarea crizei şi pe parcursul

acesteia ne va conduce la concluzia că, deşi nu a fost cauza principală,

factorul internaţional a avut o contribuţie importantă la prelungirea şi acutizarea

acesteia, mai ales prin ineficienţa mijloacelor folosite, dar şi a contradicţiilor,

intereselor şi, uneori, chiar a orgoliilor unor state.

Poate trebuie subliniate şi pierderea rolului politic şi strategic al

Iugoslaviei şi interesului pentru ea după căderea comunismului, lipsa

de

disponibilitate pentru o implicare în forţă pentru rezolvarea unor probleme

interne ale unui anumit stat, ş.a.

Transformările rapide care aveau loc în Europa Centrală şi de Est

găseau Iugoslavia, în pofida unor probleme interne reale de natură economică,

politică, a relaţiilor interepublicane, într-o situaţie privilegiată, care crea premize

reale pentru o tranziţie relativ facilă spre integrarea în procesele europene.

28 Veliko Kadievici-Ib.

În ansamblu, poziţia Uniunii Europene, a statelor membre ale acesteia a fost

de încurajare a Iugoslaviei pentru integrarea în cadrul acestor procese, pentru

care era cel mai bine pregătită dintre fostele state socialiste din Europa.

Această încurajare, ori chiar sprijin deschis, de natură economică, financiară

şi chiar politică s-au accentuat pe măsură ce percepţia apariţiei unor dificultăţi

interne devenea mai evidentă. Cel puţin aşa cum erau percepute de majoritatea

observatorilor politici, demersurile Uniunii Europene, ale statelor membre ale

acesteia, ale SUA, erau îndreptate spre sprijinirea curentelor politice iugoslave

care preconizau păstrarea, într-o structură de stat care va fi convenită, de

comun acord, de republicile constitutive, a unităţii Iugoslaviei, a transformării

acesteia pe baze democratice, pluraliste. Acest sprijin a fost evident, în special,

pentru fostul prim ministru al Iugoslaviei, Ante Markovici, care era convins că

reformele antamate, prosperitatea economică vor învinge interesele particulare,

tendinţele naţionaliste şi a încercat să pună în practică o serie de măsuri care,

la un moment dat, au avut o destul de largă adeziune la nivelul întregii Iugoslavii.

Speranţa pentru o soluţionare politică a crizei s-a păstrat încă în

cursul anului 199o şi chiar al primei părţi a anului 1991, în timpul întâlnirilor

şi convorbirilor liderilor republicilor iugoslave asupra viitorului raporturilor

reciproce, sprijinite şi încurajate de comunitatea internaţională, de Uniunea

Europeană, de statele membre, de SUA.

La începutul anului 1990, când contradicţiile inter-republicane ameninţau

tot mai evident sistemul federal iugoslav a sosit la Belgrad o delegaţie la cel

mai înalt nivel a Comunităţii (Uniunii) Europene. În cadrul unei întâlniri cu

conducerea federală, cu participarea preşedinţilor republicilor componente,

delegaţia Comunităţii Europene a insistat pentru găsirea soluţiilor necesare

pentru păstrarea integrităţii Iugoslaviei. În sprijinul acestei opţiuni, conducerea

Comunităţii Europene a oferit un credit favorabil imediat de 5,5 miliarde

dolari, calitatea de membru asociat al Iugoslaviei la Comunitatea Europeană,

precum şi alte avantaje, care, automat, puteau face din Iugoslavia, într-un

timp relativ scurt, primul membru al Comunităţii Europene din rândul statelor

Europei Centrale şi de Est. Ulterior, la 9 aprilie 1991, delegaţia troicii

Uniunii

Europene, a transmis autorităţilor centrale federale şi republicane că Uniunea

Europeană poate colabora cu Iugoslavia şi nu separat cu fiecare din cele

şase republici, Iugoslavia nu poate să conteze în integrarea în Europa dacă

nu îşi păstrează unitatea şi integritatea sa teritorială.

Uniunea Europeană, prin troica ministerială din acea perioadă, a exprimat

dorinţa păstrării Iugoslaviei unite şi rezolvarea problemelor apărute în

interior prin mijloace paşnice. În acest sens, Uniunea Europeană a adoptat

şi o Declaraţie privind Iugoslavia în mai 1991, susţinută şi de OSCE, la

întâlnirea de la Berlin, la 19 iunie 1991.Lipsa unor rezultate concrete a creat

concluzia generală că „şi dacă doreşte Europa nu poate să stea deoparte de

criza iugoslavă" a determinat lansarea în luna august 1991 iniţiativa pentru

organizarea unei Conferinţei de pace privind Iugoslavia, care şi-a început

lucrările la Haga, la 7 septembrie 1991.

Sprijinul pentru păstrarea unităţii şi integrităţii teritoriale a Iugoslaviei a

fost exprimat şi de SUA, printre altele, cu ocazia vizitei secretarului Departamentului

de stat James Baker în iunie 1991. Acesta a declarat liderilor iugoslavi că SUA

nu doresc despărţirea republicilor iugoslave şi ca Iugoslavia să se menţină.

Potrivit fostului preşedinte al Macedoniei Kiro Gligorov, ministrul afacerilor

externe german Gensher a insistat pentru păstrarea Iugoslaviei până la 23

februarie 1992, după o lună de la concluziile Comisiei Badinter - care a constatat

disoluţia Iugoslaviei - când a declarat că pentru ţările care şi-au declarat

independenţa se deschide drumul pentru intrarea în Uniunea Europeană29.

Desigur, expunerea acestor poziţii ale principalilor actori ai scenei

internaţionale faţă de evoluţiile din Iugoslavia, nu înseamnă nici pe departe

ignorarea existenţei unor interese specifice în zonă ale acestora şi, în consecinţă,

a unor acţiuni, mai mult sau mai puţin perceptibile, care să influenţeze în

sensul dorit de ele evoluţia evenimentelor. De asemenea, este greu să fie

negate persistenţa luptei pentru menţinerea sau modificarea sferelor de

influenţă, interesele SUA şi Rusiei în Europa şi în Balcani, asperităţile în

raporturile americano - europene, afinitatea Franţei, Marii Britanii şi, îndeosebi,

a Rusiei pentru Serbia, a Germaniei pentru Croaţia şi Slovenia ş.a. Problema

este dacă şi în ce măsură aceste elemente reale au inspirat, au influenţat sau

au determinat declanşarea şi, în special, evoluţia tragică a crizei iugoslave.

Un răspuns tranşant la aceste întrebări nu este simplu şi, probabil,

nu va putea fi dat în curând. Câteva elemente, totuşi, invocate în special de

Serbia, care ar fi contribuit la declanşarea crizei şi destrămarea Iugoslaviei

pot fi amintite. Ele se referă la încurajarea politică, în special a Croaţiei şi

Sloveniei, pentru desprinderea de Iugoslavia, sprijinirea acestora pentru întărirea

capacităţii de luptă, recunoaşterea independenţei şi primirea lor în ONU, deci

a secesiunii, nerespectarea Actului Final de la Helsinki privind respectarea

integrităţii teritoriale a statelor semnatare ş.a.

În primul rând autorităţile sârbe apreciază, printre altele, rolul nefast

al

Germaniei, care a dorit să-şi ia revanşa pentru rolul Iugoslaviei în cel de al

doilea război mondial, al Ungariei, care a livrat prima armament Croaţiei şi

chiar al SUA. Mulţi îşi reamintesc faptul că fostul preşedinte Nixon, ar fi exclamat,

cu ocazia unei vizite în Iugoslavia, la un miting la Kumroveţ, locul de naştere al

lui Tito, "trăiască Croaţia liberă", încurajând naţionalismul croat încă în acea

perioadă, iar în momentul declanşării crizei nu au luat imediat o poziţie

fermă împotriva dezmembrării Iugoslaviei şi pentru împiedicarea secesiunii.

29 Kiro Gligorov, Macedonia este tot ceea ce avem, Skopje, TRI, 2001, pag..141

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

Este real faptul că statele europene, SUA, deşi au încurajat constant,

o anumită perioadă după declanşarea crizei, prin diferite forme, păstrarea

unităţii şi integrităţii teritoriale a Iugoslaviei, într-o structură de stat care să

fie convenită de republicile componente, nu au acţionat, ori nu au putut să

acţioneze cu fermitate pentru stoparea proceselor de dezintegrare. Tot atât

de adevărat este că o bună perioadă, când liderii iugoslavi căutau ei înşişi

soluţii, iniţiativele de rezolvare politică a crizei au fost încurajate, inclusiv

prin stimulente politice şi economice considerabile Toate acestea, inclusiv

proiectul propus pentru organizarea viitoare a Iugoslaviei nu au întrunit consensul

liderilor politici iugoslavi. Ulterior, după declanşarea războiului acţiunea factorului

internaţional a continuat, reuşind încheierea războiului din Slovenia, pacificarea

zonei Kraina, trimiterea unor misiuni în Bosnia-Herţegovina, Macedonia ş.a. O

intervenţie militară masivă şi impunerea reconstituiri Iugoslaviei nu era

posibilă în condiţiile concrete din fostul spaţiu iugoslav şi nici nu putea întruni

consensul la ONU. Intervenţiile militare în Bosnia şi Herţegovina şi în

legătură

cu Kosovo, în condiţiile existenţei unor dezastre umanitare au fost, după cum

se cunoaşte, intens controversate şi puse sub semnul îndoielii din punct de

vedere al dreptului internaţional.

Una dintre problemele cele mai controversate în legătură cu

dezmembrarea Iugoslaviei a fost recunoaşterea fostelor republici componente

de către statele europene, de către Uniunea Europeană, ca state independente,

suverane şi primirea lor în ONU şi în alte organizaţii internaţionale şi europene.

Aceste acte au fost interpretate, în special de autorităţile de la Belgrad, drept o

încurajare a secesiunii. Acuzaţiile au fost adresate, îndeosebi Germaniei, care

s-a manifestat mai activ în această direcţie, al cărei gest a fost interpretat ca o

dorinţă de recâştigare a influenţei în vestul fostei Iugoslavii, respectiv în Slovenia şi

Croaţia. Este interesant faptul că această teză s-a încercat să fie susţinută,

mai târziu, chiar şi de oficialităţi ale altor state care, chipurile, şi-ar fi dat acordul

în cadrul Uniunii Europene şi ar fi recunoscut noile state sub presiune germană.

Fără a putea nega afirmaţi le privind presiunile Germaniei trebuie, credem,

menţionat faptul că aceste demersuri au intervenit după publicarea concluziilor

Comisiei Banditer care stabileau criteriile şi condiţiile recunoaşterii noilor

state care şi-au declarat independenţa.

Potrivit observatorilor politici, în acea perioadă dilema recunoaşterii

sau nu a fostelor republici ca state independente îmbrăca, în principal două

aspecte. În primul rând, chiar în interiorul Iugoslaviei, nimeni nu punea la îndoială

dreptul acestora de a ieşi din federaţie, care, după cum s-a arătat, era prevăzut

de Constituţie. Poziţiile republicilor privind viitorul Iugoslaviei erau net diferite,

iar Constituţia iugoslavă din 1974 prevedea dreptul acestora la desprindere

din cadrul federaţiei, dar nu şi mecanismele concrete de disociere. În acelaşi

timp, era clar că liderii politici iugoslavi nu puteau găsi calea de compromis,

republicile îşi declaraseră independenţa după organizarea unor referendum-uri,

iar armata federală, după atacarea Sloveniei, divizată pe criteri etnice, transformată

practic în armată a R.F. Iugoslavia (Serbia şi Muntenegru), îşi declara în

continuare dreptul, de altfel prevăzut de Constituţie, de a apăra graniţele,

integritatea teritorială a fostei Iugoslavii, respectiv hotărârea de a readuce,

prin forţă, în cadrul federaţiei republicile denumite "secesioniste". Pericolul

de generalizare a războiului era mare şi, aşa cum s-a dovedit mai târziu,

extinderea conflictelor nu a putut fi evitată. Actul recunoaşterii noilor state

apărute şi primirea lor în ONU avea, la timpul respectiv, explicaţia ei,

respectiv consolidarea statutului acestor ţări, plasarea lor în sistemul de securitate

european şi mondial, descurajarea armatei iugoslave de a întreprinde acţiuni

de intervenţie care, după operaţia improvizată, nereuşită în Slovenia, se declara

hotărâtă să întreprindă acţiuni de amploare. Ori, voinţa noilor entităţi statale

create era fermă în ceea ce priveşte apărarea lor şi, cu toate că nu se putea

pune în discuţie reuşita armatei federale, urmările erau dezastruoase.

În

consecinţă, problema influenţei factorului internaţional în evoluţia crizei iugoslave,

daca recunoaşterea ca state independente a republicilor deja desprinse de

Iugoslavia a fost sau nu şi în ce măsură un act premeditat, intenţionat care

să conducă la destrămarea Iugoslaviei şi la evenimentele tragice care au

urmat merită să fie, în continuare aprofundate.

Un respectat om de ştiinţă iugoslav apreciază că poziţia comunităţii

internaţionale faţă de criza iugoslavă a evoluat în mai multe faze :

În prima etapă, până în anul 1991, CSCE (devenită OSCE), Comunitatea

Europeană (devenită Uniunea Europeană), SUA, ONU, NATO s-au pronunţat

pentru păstrarea integrităţii Iugoslaviei si transformarea ei, ca şi alte state

din Europa centrală şi de est, intr-o ţară democratică.

A doua etapă a fost marcată, în condiţiile evoluţiilor concrete din Iugoslavia,

de încercările de încurajare pentru păstrarea Iugoslaviei într-un sistem federal,

cu o largă autonomie pentru republicile componente, ori într-un sistem confederal.

Aceste opţiuni au fost cuprinse în Declaraţia privind Iugoslavia a Uniunii Europene

din 3 septembrie 1991, precum şi a Conferinţei de la Haga privind Iugoslavia.

În a treia etapă, în special SUA au accentuat necesitatea organizării

de alegeri libere, care, în condiţiile date, au fost posibile numai la nivel republican,

ceea ce a pus în valoare şi a dat câştig de cauză opţiunilor, partidelor naţionale şi

liderilor locali. Rezultatele alegerilor republicane au condus la înlocuirea cadrului

de negociere existent până atunci (Preşedinţia R.F. Iugoslavia, controlată de Serbia),

prin recunoaşterea legitimităţii noilor lideri republicani în negocierile ulterioare.30

30 Vojin Dimitrievici, Comunitatea internaţională şi criza iugoslavă, în Balcan Forum vol.4, nr.2 (15),

1996, pag.55-5

Autorul cronologiei menţionate considera că "această atmosferă în

favoarea recunoaşterii "republicilor secesioniste" a fost accelerată de comportarea

Armatei Populare Iugoslave şi a unităţilor paramilitare sârbe, sub supravegherea

şi cu sprijinul neoficial al acesteia, în timpul războiului din Croaţia"31

Prin recunoaşterea Croaţiei ca stat independent, armata federală iugoslavă

pierdea orice legitimitate pentru intervenţie în alte republici, respectiv în

Croaţia şi putea fi calificată ca agresor.

Dacă în ceea ce priveşte problema favorizării sau nu de către factorul

extern a proceselor care au creat condiţii pentru declanşarea crizei iugoslave

trebuie, probabil, aşteptat încă o perioadă bună de timp pentru apariţia

unor elemente care în prezent rămân bine păstrate în cancelarii, în legătură

cu lipsa de eficienţă a acţiunilor organizaţiilor europene şi mondiale în

vederea rezolvării crizei nu credem că există dubii. Pe tot parcursul crizei

iugoslave a fost mai mult decât evident că în cadrul ONU, al organizaţiilor

europene, al Conferinţei pentru Iugoslavia şi chiar al Grupului de Contact

format din reprezentanţi ai SUA, Rusiei, Franţei, Marii Britanii şi

Uniunii

Europene s-au evidenţiat interese deosebite, poziţii deseori diferite al căror

rezultat a fost lipsa unei unităţi de acţiune, care a încurajat o parte sau alta

în conflict, prelungirea şi agravarea crizei. Cele mai evidente au fost

contradicţiile, s-ar putea spune de natură strategică, dintre statele occidentale şi

Rusia, dintre Rusia şi SUA, precum şi cele dintre SUA şi Europa, dintre

Franţa şi Germania ş.a. Nu au lipsit nici manifestările de orgoliu, care şi ele au

avut, la momentul respectiv, efecte pentru procesul de soluţionare a crizei.

Nu dorim aici să abordăm raţiunile iniţiativei americane soldate cu semnarea

la Washington a acordului privind crearea Federaţiei croato-musulmane şi a

Confederaţiei dintre Republica Bosnia-Herţegovina şi Republica Croaţia. Se

putea presupune că iniţiativa avea în vedere cel puţin un început de pacificare şi

posibila atragere ulterioară şi a sârbilor bosniaci în cadrul acestei uniuni.

O poziţie specifică, cu o anumită influenţă asupra evoluţiei crizei

iugoslave a avut Rusia.

Într-o aproape continuă dispută cu Moscova după anul 1948, în perioada

crizei iugoslave Serbia şi-a amintit de prietenia istorică ruso-sârbă, a

stimulat amorul propriu al Rusiei prezentând evenimentele din Iugoslavia

ca un scenariu care se pregăteşte pentru destrămarea Rusiei, pentru pierderea

statutului ei de putere mondială.

Desigur, din o serie de considerente, îndeosebi a proceselor centrifuge

care se desfăşurau pe plan intern în perioada respectivă, liderii ruşi erau

interesaţi şi s-au pronunţat, ca dealtfel şi alte state, pentru păstrarea unităţii

şi integrităţii teritoriale a Iugoslaviei. Chiar dacă existau unii factori de care

31 Vojn Dimitrievici, op. cit. pag.61

liderii ruşi trebuiau să ţină seama (comunitatea slavă cu aproape toate

popoarele din fosta Iugoslavie, pe de o parte, existenţa în Rusia a unei puternice

comunităţi musulmane, pe de alta parte, ş.a.), practic, pe toată perioada

crizei iugoslave, Rusia a adoptat, cel puţin în măsura în care să nu ajungă

la deteriorarea relaţiilor cu SUA, o poziţie pro-sârbă. În politica Rusiei faţă

de criză a prevalat presiunea internă, care punea în prim plan tradiţiile

relaţiilor ruso-sârbe, comunitatea religiei ortodoxe sau chiar faptul că destrămarea

Iugoslaviei putea constitui un precedent periculos pentru Federaţia Rusă.

Desigur, în abordarea acestei atitudini nu au lipsit aprecierile analiştilor

politici legate de interesele strategice ale Rusiei de a câştiga, cu această

ocazie, competiţia cu SUA în privinţa influenţei în zonă, de a realiza, ceea

ce şi-a dorit întotdeauna, pătrunderea până la Marea Adriatică.

Criza iugoslavă şi situaţia din Rusia au relansat teza revigorării pan -

slavismului sub diverse formule, precum "renaşterea naţiunilor slave", "slavii

- naţiunea viitorului", "unificarea naţiunilor slave", "epoca regeneratoare a

naţiunilor slave" ş.a., dificilă de imaginat în condiţiile diversităţilor de natură

politică, economică, lingvistică şi confesională caracteristice evoluţiei

istorice a popoarelor slave şi tendinţelor accentuate actuale de integrare

europeană şi intercondiţionare mondială.

Poziţia în general pro-sârbă a Rusiei nu a putut fi influenţată nici de

orientarea contraproductivă a Serbiei spre forţele conservatoare ruse, exprimată prin

declaraţiile unor lideri ai partidului de guvernământ din Serbia în favoarea puciului

din 19 august 1991 împotriva lui Mihail Gorbaciov, iar mai târziu prin încurajarea

Parlamentului Rusiei, care se găsea într-o puternică dispută cu preşedintele

Elţin. În Serbia erau invitate numeroase delegaţii ale opoziţiei ruse conservatoare,

care făceau presiuni pentru a se acorda sprijin necondiţionat Serbiei.

Se poate afirma că Serbia, deşi s-a opus aproape toată perioada

postbelică sistemului totalitar rus, prefera, pentru a-şi atrage sprijinul total al

Rusiei şi a-şi atinge interesele, o reîntoarcere a structurilor vechi, comunisto-

conservatoare în Rusia. Unul din generalii armatei iugoslave, în timpul luptelor

din Croaţia, a recomandat ziariştilor occidentali să plece acasă, deoarece

în Slavonia armata iugoslavă apără graniţele de sud ale Rusiei.32

Deşi aceste acţiuni au avut drept rezultat prezenţa, în special în Bosnia-

Herţegovina, alături de sârbii bosniaci, a unor formaţiuni de voluntari ruşi,

şi, probabil, după cum au fost făcute unele speculaţii, prin livrarea, nedovedită,

a unor cantităţi de armament, adevăratul sprijin al Rusiei pentru Serbia în

criza iugoslavă a rămas de natură diplomatică. Acest sprijin, declarat deschis

de liderii ruşi, dar şi speranţa amplificării şi diversificării lui în caz de nevoie,

sau a schimbărilor interne din Rusia ori a deteriorării raporturilor Rusiei cu

32 Vojin Dimitrievici, op.cit.pag.52

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

SUA a constituit unul dintre factorii importanţi care au stat mult timp la baza

strategiei liderului sârb Slobodan Miloşevici pe parcursul crizei iugoslave.

Se putea crea chiar impresia că, în concepţia acestuia, cu cât situaţia

internaţională s-ar complica cu atât va fi mai bine, în final, pentru Serbia.

Este greu de spus dacă această atitudine ţine de o anumită strategie elaborată

ori de unul din miturile tradiţionale cultivate de intelectualitatea sârbă potrivit

căruia, în final, Serbia a câştigat toate războaiele. S-a putut însă constata

că din diferite considerente - situaţia internă, pierderea în mare măsură, cel

puţin o perioadă, a influenţei pe plan internaţional, dorinţa menajării raporturilor

cu SUA şi cu statele occidentale în general, a evitării reîntoarcerii la războiul rece

sau, în anumite condiţii, la o confruntare militară chiar şi indirectă - Rusia nu a

fost pregătită să acorde un sprijin nelimitat şi necondiţionat Serbiei.

O anumită răbufnire a orgoliilor ruse lezate a avut loc ceva mai târziu,

în Kosovo, când, se pare la iniţiativa factorului militar de la Moscova, trupe

ruse au ocupat aeroportul din Priştina, fără consultare cu “aliaţii”. Incidentul,

care, potrivit dezvăluirilor de mai târziu, era gata să provoace o confruntare

directă cu forţele NATO, a fost reparat ulterior prin retragerea, după o

anumită perioadă a acestor trupe de pe aeroport.

Potrivit unui jurnal personal al preşedintelui Boris Eltin, publicat mai

târziu, pentru conducerea rusă a apărut o situaţie mai dificilă în primăvara

anului 1999, perioada declanşării bombardamentelor NATO împotriva Serbiei.

Declanşarea bombardamentelor începuse să aibă influenţă asupra stabilităţii

interne din Rusia, prin alianţa comuniştilor cu naţionaliştii şi alte forţe care

generau o stare de isterie. Erau organizate demonstraţii, inclusiv în faţa

ambasadei americane la Moscova sub lozinca “Astăzi Iugoslavia, mâine

Rusia”, poliţia lua apărarea demonstranţilor, Duma de stat adopta diverse

rezoluţii în sprijinul Iugoslaviei, a dezbătut cererea Iugoslaviei de a se alătura

uniunii Rusia - Belarus, comuniştii ruşi discutau cu Slobodan Miloşevici despre

formarea unei alianţe militare ş.a. Elţin aprecia atunci că, dacă atacurile împotriva

Iugoslaviei se prelungeau mai mult de două luni, probabil că Rusia era obligată

să se implice, într-o formă sau alta, în acest conflict. El a înţeles, însă, că

Miloşevici vrea să-l folosească, sau chiar să spere în escaladarea nemulţumirii

ruşilor la adresa politicii sale, la divizarea societăţii ruse şi la un conflict

major al Rusiei cu SUA şi NATO. În aceste condiţii, partea rusă a trebuit să

accentueze criticile la adresa acţiunilor NATO, a anunţat întreruperea

colaborării cu NATO în cadrul Parteneriatului pentru Pace şi s-a implicat în

demersurile pentru soluţionarea politică a conflictului, inclusiv prin acţiuni

de descurajare a lui Slobodan Miloşevici. Acesta încă mai spera într-un

sprijin al Rusiei, în trecerea de către NATO la acţiuni de luptă terestre, care

le-ar fi produs americanilor pierderi insuportabile menite să influenţeze opinia

publică din SUA şi politica americană. Victor Cernomârdin, fost prim ministru

al Rusiei, împuternicit al lui Boris Elţin pentru convorbirile de pace i-a

clarificat lui Slobodan Miloşevici că Rusia nu se va implica în conflict.

În sfârşit, credem că, având în vedere poziţia pe care o ocupă după

încheierea războiului rece pe plan mondial, o atenţie particulară trebuie

acordată atitudinii şi rolului SUA în criza iugoslavă.

Trebuie subliniat de la început că evenimentele din Iugoslavia s-au

desfăşurat în timpul a două administraţii americane, sau mai exact, s-au

agravat într-o perioadă de tranziţie de la administraţia Bush la administraţia

Clinton, ceea ce s-a reflectat în poziţia SUA. Pe planul general al poziţiei de

principiu, afirmată o perioadă relativ lungă, potrivit căreia criza din spaţiul

Iugoslaviei nu ameninţă direct interesele de securitate ale SUA şi că aceasta trebuie

să constituie, cu preponderenţă, o problemă a statelor europene, administraţia

Bush, aflată la sfârşitul mandatului, a preferat să nu se angajeze hotărât şi să

lase decizia în privinţa implicării americane în sarcina următoarei administraţii.

Este adevărat că, în cadrul campaniei electorale, unul dintre subiectele de

critică ale viitorului preşedinte Clinton la adresa administraţiei Bush a fost

tocmai lipsa de angajare în rezolvarea crizei iugoslave şi angajamentul unei

participări active a SUA potrivit locului şi rolului lor în viaţa internaţională.

Acest angajament a fost respectat numai în parte şi s-a concretizat

în mod indirect, în cadrul ONU şi prin implicarea unor personalităţi americane

(C. Vance, fostul preşedinte Carter ş.a.), cu titlu personal sau ca împuterniciţi

ai secretarului general al ONU.

În ansamblu, dincolo de reticenţele decurgând din complexitatea crizei

iugoslave şi rezervele de a se implica într-un conflict care ar fi putut conduce la

consecinţe de genul celor din Coreea sau Vietnam, în atitudinea americană

analiştii politici au văzut şi o tactică prin care se dorea să se demonstreze

incapacitatea Europei de a-şi rezolva cu propriile mijloace problemele

majore de securitate şi necesitatea prezenţei, în continuare, a SUA în

Europa. Odată acest lucru demonstrat şi în condiţiile prelungirii conflictului,

a agravării şi posibilităţii extinderii acestuia, a unei anumite deprecieri a

popularităţii administraţiei Clinton şi a apropierii alegerilor, SUA au trecut la

ofensivă care a condus la parafarea Acordurilor de la Dayton, la 21 noiembrie

1995. Semnarea acestora, la Paris, la 14 decembrie 1995, conferinţele de

la Londra, cele ulterioare de la Bruxelles sau Bonn privind implementarea

acordurilor realizate au fost, practic, mai mult sau mai puţin, simple formalităţi,

menite şi să satisfacă orgoliile europene rănite. Ce trebuia făcut - pacificarea -

se făcuse. Cum s-a realizat acest obiectiv, în ce măsură soluţiile stabilite

sunt juste, legale şi durabile sau oferă numai o pauză, mai scurtă sau mai

lungă, pentru declanşarea unor noi confruntări în zonă, aceasta este o altă

problemă pe care o va rezolva viitorul.

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

Singura problemă în care ONU, comunitatea internaţională au putut

adopta o poziţie comună, deşi nici în aceasta nu au lipsit puncte de vedere

diferite, a fost introducerea, prin Rezoluţia Consiliului de Securitate nr.713

(1991) a embargoului total asupra armamentelor pentru toate noile state în

conflict şi, începând cu anul 1990 a sancţiunilor împotriva Republicii

Federale Iugoslavia (Serbia şi Muntenegru). Sistemul de sancţiuni a fost

gradual şi, în ansamblu, a cunoscut trei trepte:

- îngheţarea ajutorului economic, respectiv a creditelor Uniunii Europene,

Băncii Mondiale, Fondului Monetar Internaţional, băncilor comerciale ş.a;

- anularea avantajelor vamale, preferenţiale şi ulterior îngheţarea de către

Uniunea Europeană a comerţului;

- embargou total, introdus succesiv prin Rezoluţia nr.757 (1992) şi prin

alte opt rezoluţii succesive ale Consiliului de Securitate al ONU, respectiv

întreruperea relaţiilor economice, comerciale, blocarea fondurilor financiare

iugoslave în străinătate, blocada aprovizionării cu petrol, interzicerea traficului

aerian, excluderea din organizaţiile internaţionale, retragerea şefilor

misiunilor

diplomatice etc.

Deşi structura economiei iugoslave, mijloacele financiare importante

deţinute de stat şi de particulari, inclusiv cele provenite de la emigraţie, au

contribuit o bună perioadă la susţinerea eforturilor de război şi la menţinerea

unui anumit standard de viaţă, sancţiunile împotriva Iugoslaviei, calificate

de mulţi observatori ca cele mai dure cunoscute până în prezent, au devenit

în a doua parte a anului 1995 din ce în ce mai insuportabile pentru economie şi

pentru populaţie, iar ridicarea lor a constituit condiţie, respectiv stimulent

pentru contribuţia Iugoslaviei la procesul de pace. Potrivit unui politolog

croat sancţiunile "s-au dovedit eficace în cazul Iugoslaviei, ceea ce a

confirmat că, atunci când sunt create împrejurările, pot constitui un instrument

puternic de presiune. Dar, s-a dovedit şi faptul că ele afectează cel mai mult

poporul, introducând noţiunea de vină colectivă, care este în contradicţie cu

principiile fundamentale etice, cu întregul corp al principiilor drepturilor omului"33.

Indiferent de punctele de vedere în legătură cu ponderea factorului intern

sau extern în declanşarea şi acutizarea crizei iugoslave, unele concluzii nu

pot fi evitate: sistemele de securitate european şi mondial s-au dovedit deficitare,

nu au putut preveni şi soluţiona o criză care, la un moment se putea extinde şi

genera un război în care puteau fi implicate alte state, chiar şi marile puteri;

pericolul principal pentru statele europene, pentru Europa, în ansamblu pe

plan mondial, nu îl mai constituie războaiele de mai mică sau mai mare

amploare dintre ţări, ci destabilizarea internă, determinată de cauze interne,

reale sau artificiale, ignorate sau stimulate; evenimentele din fosta Iugoslavie

33 Ranko Petkovici- Revista de politică internaţională nr.1038/1995,.

pun, pe bună dreptate, probleme noi statelor mici şi mijlocii, în special din

centrul şi sud-estul Europei în ceea ce priveşte asigurarea includerii lor în

în asemenea structuri care să le ofere perspectiva dezvoltării, stabilităţii şi

securităţii; cu toată contribuţia la reglementarea crizei iugoslave, credibilitatea

ONU a fost serios zdruncinată, fiind folosită, în final, potrivit aprecierilor

unor analişti politici drept "umbrelă" pentru intervenţia decisivă a NATO, a

SUA în cadrul intervenţiei "Efort concertat" în Iugoslavia; ONU, sistemul de

securitate mondial nu pot înlocuite, ci perfecţionate, în continuare, prin

îmbunătăţirea sau crearea unor mecanisme democratice, eficiente.

Negocieri Arthur Clark - Mladic

Negocieri Rugova - Milosevic

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

INTERVENŢIA NATO ÎN IUGOSLAVIA

După “pacificarea” intervenită în spaţiul iugoslav şi crearea noilor state

independente - Bosnia-Herţegovina, Croaţia, Macedonia şi Slovenia, situaţia

din Kosovo rămânea neclară şi încordată. Intr-o anumită măsură urmau să

fie verificate aprecierile unor oameni politici potrivit cărora, început în

Kosovo, criza iugoslav trebuia să se încheie tot în această provincie.

După mai mult de 10 ani de rezistenţă pasivă promovată de Ibrahim

Rugova, numit şi Ghandi din Kosovo, în cadrul căreia, practic, Serbia era

prezentă în zonă prin armată, poliţie şi administraţie, dar de fapt factorul

albanez îşi crease structuri proprii care controlau viaţa economică, culturală

şi socială a albanezilor, în martie 1998 îşi face simţită prezenţa o formaţiune

politico-militară militantă - Armata de Eliberare din Kosovo (AEK). Formată în

special din albanezi emigranţi, foşti condamnaţi de autorităţile sârbe, ofiţeri de

origine albaneză din fosta armată iugoslavă şi tineri nemulţumiţi de politica

promovată de Ibrahim Rugova, dotată cu suficient armament din cazărmile

şi depozitele armatei albaneze după crahul politic şi social din Albania,

această organizaţie declanşează acţiuni de luptă şi după cca. două luni

reuşeşte să controleze aproape 2/3 din teritoriul provinciei. Succesul militar,

deplasarea populaţiei locale în favoarea acestei organizaţii încurajează AEK să

formuleze obiective maximaliste, extremiste-eliberarea totală a provinciei

Kosovo, a “teritoriilor albaneze” din Macedonia şi Muntenegru şi unirea

tuturor albanezilor într-un singur stat. Adică exact ceea ce a preconizat

programul naţional sârb după anul 1990. Aceste obiective, care prezentau

noi pericole pentru întreaga zonă, dar şi structura, modul de acţiune ale

AEK, caracterizată ca organizaţiei teroristă, nu întruneau simpatia SUA şi a

Europei. Opţiunea marilor puteri, precum şi speranţa conducerii sârbe rămânea

Ibrahim Rugova, liderul albanez moderat, cu care se spera o soluţie paşnică

în Kosovo. Această acţiune a fost, în mare măsură, compromisă mai târziu,

prin întâlnirea mediatizată, chiar în timpul intervenţiei NATO în Iugoslavia,

între Slobodan Miloşevici şi Ibrahim Rugova, la Belgrad. A fost vorba de o

acţiune tactică eronată, surprinzătoare şi inexplicabilă, ca multe altele în

timpul crizei iugoslave. Ibrahim Rugova a fost calificat ca trădător al cauzei

albanezilor din Kosovo, şi-a diminuat credibilitatea acestora şi a creat

spaţiu de influenţă AEK şi liderilor militanţi ai acestei organizaţii.

Atitudinea marilor puteri faţă de obiectivele propuse şi acţiunile

întreprinse de AEK în anul 1998, încrederea în posibilitatea unei soluţii politice

cu Ibrahim Rugova au permis conducerii sârbe să deplaseze noi forţe

militare şi de poliţie în Kosovo şi, în scurt timp, să izgonească forţele AEK

din aproape toate zonele din Kosovo. Se creau, astfel, condiţii pentru

trecerea la convorbiri cu liderii albanezi moderaţi , eventual cu participarea

unor reprezentanţi ai AEK, care, lichidată militar, nu mai putea avea o influenţă

politică semnificativă. S-a întâmplat, însă, o nouă eroare. Conducerea sârbă,

determinată de provocările, probabil intenţionate, conştiente ale resturilor

forţelor AEK împotriva forţelor armate şi de poliţie sârbe din zonă, au trecut

la lichidarea acestora. A rămas încă neclarificat faptul dacă aceste acţiuni au

avut ca obiectiv numai eliminarea totală a AEK, ori s-a intenţionat o

complicare, o extindere a conflictelor în zonă cu divizarea şi implicarea

marilor puteri, obiectiv urmărit în permanenţă în timpul crizei iugoslave. La

aceste operaţiuni au participat şi formaţiuni paramilitare, de tipul celor care

au acţionat în timpul conflictelor din Croaţia şi Bosnia, dirijate de forţe

politice extremiste din Serbia. Rezultatul a fost cel probabil prevăzut de AEK,

de forţele extremiste albaneze din zonă - victime în rândurile populaţiei civile,

refugiaţi în interiorul Kosovo, în Macedonia, în alte state, inclusiv în România.

Era vorba nu numai de o catastrofă umanitară care să determine o reacţie în

rândul opiniei publice şi comunităţii internaţionale, ci şi de un pericol de

destabilizare a Macedoniei, în care, pe lângă numeroasa comunitate

albaneză sau mai adăugat mai multe sute de mii de albanezi kosovari, la

rude sau în tabere improvizate.

Încercările unor misiuni ad-hoc ale organizaţiilor internaţionale pentru

găsirea unui compromis nu au reuşit până la vizita la Belgrad, în octombrie

1998, a emisarului american Richard Holbrooke, care, sub ameninţarea

intervenţiei militare, a obţinut consimţământul autorităţilor sârbe pentru retragerea

armatei iugoslave în cazărmi, începerea convorbirilor cu Ibrahim Rugova şi

acceptarea unei misiuni a OSCE în Kosovo.

Continuarea acţiunilor AEK, reocuparea localităţilor părăsite de armata

şi poliţia sârbă anunţau pentru primăvara anului 1999 un conflict de proporţii cu

urmări imprevizibile. În aceste condiţii, potrivit informaţiilor publicate ulterior,

într-o şedinţă la Casa Albă, Madeleine Albright, secretarul Departamentului

de Stat, a avansat propunerea unei intervenţii militare în Kosovo, care nu a

fost acceptată de preşedintele Clinton. Ca şi în stadiul anterior al crizei iugoslave,

poziţiile membrilor administraţiei privind o intervenţie în Iugoslavia era

controversată. Evenimentele trebuiau, însă, întâmplător sau nu, să îşi urmeze

cursul. În aceeaşi zi, în Kosovo, în localitatea Raceak, în urma unei ciocniri între

forţe ale AEK şi armata iugoslavă au fost găsite cadavrele a 45 de albanezi.

Deşi controversat, cu destule elemente de scenariu, evenimentul pare să fi

fost hotărâtor în luarea deciziei, în cadrul NATO, la 19 ianuarie 1999, pentru

intervenţia militară. Această hotărâre a devenit definitivă la sfârşitul lunii

ianuarie iar atacul împotriva Iugoslaviei s-a declanşat la 24 martie 1999.

La 28 mai 1999, partea iugoslavă a comunicat mediatorului rus Victor

Cernomârdin că este gata să accepte principiile stabilite de Grupul G.8 pentru

rezolvarea situaţiei din Kosovo, ceea ce a condus la elaborarea planului de

pace în Kosovo la întâlnirea de la Bon din 1-2 iunie a reprezentanţilor SUA

(Strobe Talbott), UE (Martti Ahtisaari) şi Rusiei (Victor Cernomârdin).

Acordul de la Kumanovo care a încheiat, la 3 iunie 1999, atacul NATO

împotriva Iugoslaviei, cuprindea 10 puncte, printre care întoarcerea tuturor

refugiaţilor, retragerea unităţilor militare şi de poliţie sârbe, staţionarea

trupelor străine în Kosovo, reglementarea statutului Kosovo potrivit acordului

de la Rambouillet. Aceste prevederi, recomandate şi de Grupul de contact, au

fost cuprinse ulterior în rezoluţia nr.1244/1999 a Consiliului de Securitate al ONU.

Intervenţia NATO în Iugoslavia din primăvara anului 1999 a ridicat, la

timpul respectiv şi persistă să menţină actuale o serie de întrebări care nu

au primit încă un răspuns absolut satisfăcător pentru mulţi observatori. Cele mai

mari dileme sunt de natură juridică, respectiv dacă atacul împotriva Iugoslaviei a

avut o bază legală, potrivit dreptului internaţional contemporan.

Argumentele de ordin politic şi moral au o anumită bază reală. Situaţia

din Kosovo în acea perioadă reprezenta o ameninţare la adresa păcii şi

stabilităţii în regiune prin prezenţa şi acţiunile represive ale armatei şi

poliţiei sârbe. Prin aceasta Iugoslavia aducea atingere în special Rezoluţiei

Consiliului de Securitate nr.1118/1998 care exprima îngrijorarea în legătură

cu “folosirii exagerate a forţei” de către poliţia sârbă. Pe de altă parte, urmare

folosirii forţei şi acţiunilor represive, în Kosovo s-a invocat existenţa unor

încălcări flagrante ale drepturilor omului, care puteau avea drept urmare o

catastrofă umanitară. Potrivit datelor organizaţiilor internaţionale umanitare

în perioada respectivă erau deja înregistraţi mai mult de 4oo mii de refugiaţi

din zonă, ceea ce indica existenţa unui program de “purificare etnică” Ori,

asemenea situaţii aduc atingere Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului,

care cere o reacţie adecvată a comunităţii internaţionale pentru evitarea

unei “catastrofe umanitare”.

Oricât de reale ar fi fost argumentele politice şi morale invocate ca

bază a intervenţiei NATO în Kosovo unele dileme rămân. Intr-adevăr, Carta

ONU prevede că orice intervenţie militară împotriva unui stat suveran trebuie

să aibă la baza o hotărâre expresă a Consiliului de Securitate al ONU. Ori,

ca bază juridică pentru intervenţia în Kosovo au fost invocate argumente

indirecte, respectiv alte rezoluţii ale Consiliului de Securitate, care avertizau

asupra înrăutăţirii situaţiei din zonă.

Intervenţia în Kosovo a survenit într-un moment în care marile puteri ale

lumi erau într-un proces de revedere a strategiilor de securitate, erau preocupate

de perfecţionarea activităţii ONU şi a sistemului internaţional de securitate.

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

Intr-un articol publicat după intervenţia NATO în Kosovo secretarul

general al ONU Kofi Anan menţiona că „încet, dar sigur, se naşte o normă

internaţională împotriva reprimării violente a minorităţilor care va avea şi va

trebui să aibă întâietate asupra considerentelor de suveranitate de stat”34

Este, desigur, greu să se descifreze care ar fi fost urmările neintervenţiei

NATO în Kosovo, însă unele stări de fapt au putut fi constatate fără dubii.

Situaţia din zonă era alarmantă, Kosovo reprezenta un focar periculos, cu

posibile consecinţe grave în zonă, pentru stabilitatea în Balcani şi în Europa.

Experienţa ultimilor 10 ani de când începuse criza iugoslavă demonstra că

Slobodan Miloşevici nu a reacţionat pozitiv la acţiunile comunităţii internaţionale

(OSCE, UE, SUA, ONU) pentru aplanarea conflictelor, ci, dimpotrivă, căuta şi,

de cele mai multe ori reuşea, să folosească în favoarea sa slăbiciunile existente

în cadrul comunităţii internaţionale, interesele specifice ale marilor puteri.

Războiul din Iugoslavia s-a încheiat, dar consecinţele acestuia,

procesele declanşate de criza iugoslavă continuă să-şi facă efectele.

34 Kofi Anan, Era drepturilor omului, Roamânia liberă, 16 octombrie 2000, în traducerea lui Bazil Ştefan

103

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

DECLARAREA INDEPENDENŢEI MUNTENEGRULUI

Procesul destrămări fostei Iugoslavi a fost însoţit şi de renaşterea idealurilor

naţionale muntenegrene concretizate cândva în fostul regat al Muntenegrului,

de reactivarea năzuinţelor pentru crearea unui nou stat muntenegrean independent.

Aceste tendinţe s-au manifestat, în general în rândul tineretului şi oamenilor

politici încadraţi în noile partide politice apărute în Muntenegru.

Noul curent politic pentru independenţă s-a exprimat încă de la începutul

crizei iugoslave paralel cu opoziţia faţă de strategia promovată de liderul sârb

Slobodan Miloşevici în soluţionarea crizei iugoslave şi în abordarea acesteia

cu factorii internaţionali implicaţi. Semnale de opoziţie faţă de unele acţiuni

întreprinse de regimul lui Slobodan Miloşevici a manifestat în timpul crizei

iugoslave chiar şi liderul de partid Momir Bulatovici, dar acesta nu şi-a putut depăşi

condiţia şi fidelitatea faţă de Serbia şi a dispărut ulterior din viaţa politică.

Această abordare diferită a crizei iugoslave şi a problemei naţionale

muntenegrene a condus şi la ruptura dintre cei doi tineri lideri muntenegreni,

Momir Bulatovici, rămas constant pe pe poziţii pro-sârbe şi Milo Giukanovici, unul

dintre cei mai fermi exponenţi ai noului curs spre independenţa Muntenegrului.

Cu toate acestea, în perioada dată, în Muntenegru nu a existat masa

critică necesară pentru o desprindere hotărâtă de politica sârbă, având în vedere şi

faptul că Republica Muntenegru era interesată, în special din punct de vedere

economic, de menţinerea existenţei Iugoslaviei în componenţa ei postbelică.

Republica Muntenegru a avut în raporturile cu Serbia o situaţie specifică.

Cele două popoare au convieţuit perioade mai lungi în cadrul aceluiaşi stat,

timp în care a avut loc un proces mai accentuat de amestec al populaţiei. În

general, elita muntenegreană era formată la Belgrad şi mulţi dintre componenţii

acesteia se stabileau, din diferite motive, în Serbia. De asemenea, în

Muntenegru s-au stabilit, de-lungul timpului, numeroşi sârbi. Din aceste

motive a avut loc un proces de apropiere între cele două popoare şi republici

încât, în special în Serbia, a fost lansată şi formula potrivit căreia cele două

republici constituiau “doi ochi ai aceluiaşi cap”. În consecinţă, Serbia a exercitat

tradiţional o mai mare influenţă în Muntenegru care a determinat, în pofida

unor încercări timide de reţinere, să meargă alături de Serbia şi politica lui

Slobodan Miloşevici în cadrul crizei iugoslave, până aproape de finalizarea

acesteia şi să continue uniunea cu Serbia în cadrul Iugoslaviei restrânse.

Mai mult, această situaţie a determinat şi dificultăţile întâmpinate de forţele

politice muntenegrene în procesul declarării independenţei Republicii Muntenegru.

Constituirea Iugoslaviei restrânse împreună cu Serbia, sub presiunea

condiţiilor interne concrete încă nefavorabile şi a unei anumite presiuni

internaţionale, a fost o soluţie tranzitorie pentru o perioadă de trei ani, după

care Muntenegru urma să organizeze un referendum prin care cetăţenii să

hotărască în privinţa viitorului republicii.

Ofensiva unei politici independente, a retragerii din cadrul Iugoslaviei

restrânse, a căpătat contur şi s-a amplificat în condiţiile colapsului regimului

lui Slobodan Miloşevci, a slăbirii Serbiei şi a formării masei critice pentru

constituirea unui stat independent. Acest ultim proces nu a fost simplu având

în vedere riscurile unui insucces al referendumului preconizat pentru declararea

independenţei şi al unei posibile reacţii a Serbiei. Obiectivului proclamării

independenţei republicii se opunea populaţia şi partidele politice ale sârbilor

din Muntenegru, o parte a muntenegrenilor filo-sârbi, partidele politice

muntenegrene adepte ale continuării statului comun şi unele minorităţi din

Muntenegru. În sfârşit, deşi declarau oficial că declararea independenţei

constituie o problemă internă a Muntenegrului, în practică Serbia a efectuat

presiunile posibile în condiţiile interne şi internaţionale existente pentru

descurajarea acestei iniţiative percepute în Muntenegru şi pe plan internaţional

ca posibilitate a unei noi destabilizări în zonă. În aceste condiţii, liderii

muntenegreni au manifestat multă prudenţă şi răbdare în paşii concreţi

pentru realizarea obiectivului propus, iar Uniunea Europeană s-a implicat

direct în acest proces. În acest sens, în prima etapă, a încurajat menţinerea

uniunii, a lansat mesajul că programul aderării la Uniunea Europeană a fost

elaborat pentru statul comun, a fost desemnat un reprezentant al UE să medieze

între organizaţiile adepte şi opozante ale organizării referendumului.

Intre timp, până şi după constituirea Iugoslaviei restrânse - în Muntenegru a

avut loc un proces intern complex - economic, cultural, monetar - care a consolidat

bazele programului politic declanşat pentru obţinerea independenţei. La 25

noiembrie 2005, preşedintele Republicii Muntenegru a inaugurat, la Cetinje,

capitala fostului regat muntenegrean, în prezenţa corpului diplomatic, o nouă

reşedinţă prezidenţială, unde şi-a îndeplinit o parte a atribuţiunilor ce îi

incumbă din această calitate. Aici a fost primit şi Filip Vujanovici, preşedintele

Republicii Serbia, la 25 iunie 2006, cu ocazia primei vizite oficiale efectuate

în Muntenegru după proclamarea independenţei.

Organizarea referendumului nu a fost simplă, având în vedere riscurile

unui insucces şi al urmărilor acestuia.

Fără a se pronunţa împotriva referendumului, programat pentru primăvara

anului 2006 şi a dreptului Muntenegrului de a organiza referendumul reprezentanţi

ai Uniunii Europeane au încercat să tempereze desfăşurarea evenimentelor şi,

indirect, eventual, să descurajeze desfiinţarea statului comun Serbia-

Muntenegru. De această dată s-au invocat, printre altele, necesitatea respectării

riguroase a standardelor europene privind organizarea referendumului,

respectiv obţinerea avizului Comisiei europene pentru democraţie prin drept

(Comisia de la Veneţia), riscul pierderii de către Muntenegru a rezultatelor

realizate de uniunea Serbia-Muntenegru în procesul negocierilor pentru

integrarea europeană, eventuale influenţe negative pe care proclamarea

independenţei Muntenegrului le-ar avea asupra negocierilor privind statutul

Kosovo şi Metohia etc. La întâlnirea Consiliului miniştrilor statelor membre

ale UE din 30 ianuarie 2006, a fost adresată o chemare către autorităţile

muntenegrene să se abţină de la mişcări unilaterale şi să colaboreze, inclusiv

cu reprezentantul UE în cadrul negocierilor putere-opoziţie din Muntenegru

pentru pregătirea referendumului, preconizat iniţial pentru a doua parte a

lunii aprilie 2006. UE a cerut ca referendumul programat să fie

considerat

valabil cu condiţia participării la vot a cel puţin 50% a cetăţenilor cu drept

de vot şi votului favorabil proclamării independenţei a 55% dintre cetăţenii

care se prezintă la vot.

În ansamblu, noii lideri muntenegreni, conştienţi de dificultăţile existente

în atingerea obiectivului propus. au abordat cu prudenţă şi răbdare fiecare

demers în această direcţie, făcând chiar pasul înapoi pentru a evita orice

riscuri care să compromită, potrivit aprecierii lor, şansa istorică existentă.

Aşa se explică amânarea temporară a organizării referendum-ului asupra

viitorului statut al Muntenegrului, disponibilitatea pentru amânarea proclamării

independenţei după referendum, dacă va fi cazul, pentru a nu influenţa

negocierile începute privind viitorul statut al regiunii Kosovo şi Metohia, ori

pentru a nu împiedica realizarea uneori obiective concrete stabilite de Uniunea

Europeană în zona balcanică.

Unul dintre riscurile posibile a fost acela al nerealizării majorităţii cerute

de 55% sau a apariţiei unor probleme reale sau artificiale care puteau genera

tulburări ale sârbilor din Muntenegru şi a muntenegrenilor sârbofili, adepţi ai

menţinerii federaţiei restrânse, pe de o parte şi muntenegrenii care doresc

constituirea statului independent. Pentru orice eventualitate, conducerea politică

muntenegreană şi-a asumat comanda forţelor armate dislocate pe teritoriul

Muntenegrului, măsură contestată de ministerul federal (sârb) al apărării.

La referendumul din 21 mai 2006 participarea populaţiei la vot a

depăşit cu mult procentul minim de 50%, iar voturile în favoarea independenţei

ţării au fost de 55,5%. „Blocul pentru un stat comun" format din Partidul socialist

popular, Partidul popular sârb, Partidul popular şi Partidul democrat sârb nu

a recunoscut valabilitatea referendumului, iar deputaţii acestuia nu au

participat la şedinţa parlamentului muntenegrean din 3 iunie 2006 în care a

fost proclamată oficial independenţa Republicii Muntenegru. Cu aceasta

Republica Muntenegru redevenea stat independent după 88 de ani.

La proclamarea independenţei Muntenegrului nu a dat curs invitaţiei

nici un oficial din Serbia. În mesajul transmis de Vuk Draşkovici, ministrul

afacerilor externe al Serbiei, se menţionează că „nici Constituţia şi nici

referendumul nu pot să hotărască asupra a ceea ce constituie trecut şi mai

important: sentimentele comune ale popoarelor sârb şi muntenegrean, în

Serbia, în Muntenegru şi oriunde în lume".

De comun acord, Serbia a fost declarată şi recunoscută ca succesor

al fostei Iugoslavii restrânse.

Desprinderea Muntenegrului din cadrul uniunii existente a reprezentat,

practic, o continuare a procesului de dezintegrare a fostei Iugoslavii. Aceasta a

avut şi o anumită influenţă, dacă mai era necesară, asupra negocierilor

privind statutul Kosovo şi Metohia. Întâmplător sau nu, în aceeaşi perioadă

lideri din Voivodina insistau pentru consacrarea în noua Constituţie a Republicii

Serbia a unei largi autonomii pentru această provincie. Este de aşteptat ca

cel puţin pretenţii similare să fie solicitate şi de regiunea Sandjak din sudul

Serbiei, populată majoritar de populaţie musulmană, precum şi în zona

Preşevo, Medvedja şi Bujanovac, situată la graniţa cu Kosovo, populată

majoritar de albanezi. La rândul lor, sârbii din Republica Sârbă din Bosnia –

Herţegovina, invocând referendumul muntnegrean, dar şi eventualitatea obţinerii

independenţei de către Kosovo au reclamat deja dreptul de a organiza un

referendum având acelaşi obiectiv. Autorităţile internaţionale din Bosnia-

Herţegovina au reacţionat prompt şi hotărât negând dreptul acestei entităţi de

a recurge la o asemenea acţiune, care ar contraveni Acordurilor de la Dayton.

La 2 iunie 2006, Javier Solana, comisarul european pentru politica

externă şi de securitate, a vizitat Belgradul cu care ocazie, în convorbirile

cu liderii sârbi, a reamintit că Uniunea europeană s-a implicat pentru păstrarea

uniunii, dar după referendum „a optat pentru o despărţire constructivă a

Serbiei şi Muntenegrului". La rândul său, primul ministru sârb Voislav Koştunica

a menţionat că Belgradul şi Podgorica pot să-şi rezolve singure problemele

şi nu este necesar ajutorul Bruxelles-ului.

www.geopolitic.ro

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

RĂSPUNDERE JURIDICĂ POLITICĂ ŞI MORALĂ

După încetarea războiului în fosta Iugoslavie se poate pune, pe bună

dreptate, întrebarea cine şi cât a pierdut şi cine şi cât a câştigat în urma

acestuia dintre fostele republici, respectiv noile state ? Un prim răspuns ar

fi că aproape nici o republică nu era mulţumită de funcţionarea federaţiei şi

toate, care au dorit aceasta, ori care erau satisfăcute în fosta federaţie au

devenit state independente. În acelaşi timp, se poate afirma, fără echivoc,

că bilanţul final al crizei şi al războiului a constituit un dezastru uman şi

material pentru toate statele nou apărute din zonă. Potrivit unui analist politic

"toate regimurile reieşite din fost Iugoslavie au câştigat războiul, toate

popoarele l-au pierdut"35

Iugoslavia, un stat relativ prosper, important pe arena europeană şi

internaţională a dispărut deşi, probabil, putea fi găsit un compromis reciproc

pentru păstrarea, într-o anumită formă, a uniunii în baza proiectelor avansate

în timpul crizei. Chiar şi în condiţiile în care singura soluţie posibilă era

despărţirea şi constituirea unor noi state independente era de preferat ca

aceasta să fie realizată pe cale paşnică.

Pentru Serbia războiul a însemnat aplicarea de către comunitatea

internaţională a embargoului o perioadă îndelungată, la care s-a adăugat

suportul de război pe care a trebuit să îl asigure sârbilor din Bosnia-Herţegovina

şi din Croaţia. În loc de unirea într-un singur stat sârbii sunt şi mai dispersaţi

în aproape toate noile state independente. La pierderile materiale enorme,

suportate de către toate noile state, s-au adăugat milioanele de refugiaţi,

dintre care mulţi nu se vor mai întoarce la locurile lor de baştină, miile de răniţi

în urma conflictelor, fără să mai vorbim de sacrificiile umane, traumele psihice

şi morale care vor lăsa urme adânci în dezvoltarea socială, în raporturile

dintre popoarele fostei Iugoslavii.

Potrivit unor calcule, în timpul conflictelor din Iugoslavia s-au înregistrat

160 mii de morţi, 100 mii de răniţi, cca. 5 milioane de refugiaţi, în special

din Bosnia-Herţegovina, Kosovo şi Croaţia, iar pierderile materiale sunt enorme.36

35 Vidosav Stevanovici, op.cit.

36 Boşko Petkovici, Croaţia şi destrămarea Iugoslaviei, Zagreb, 2006

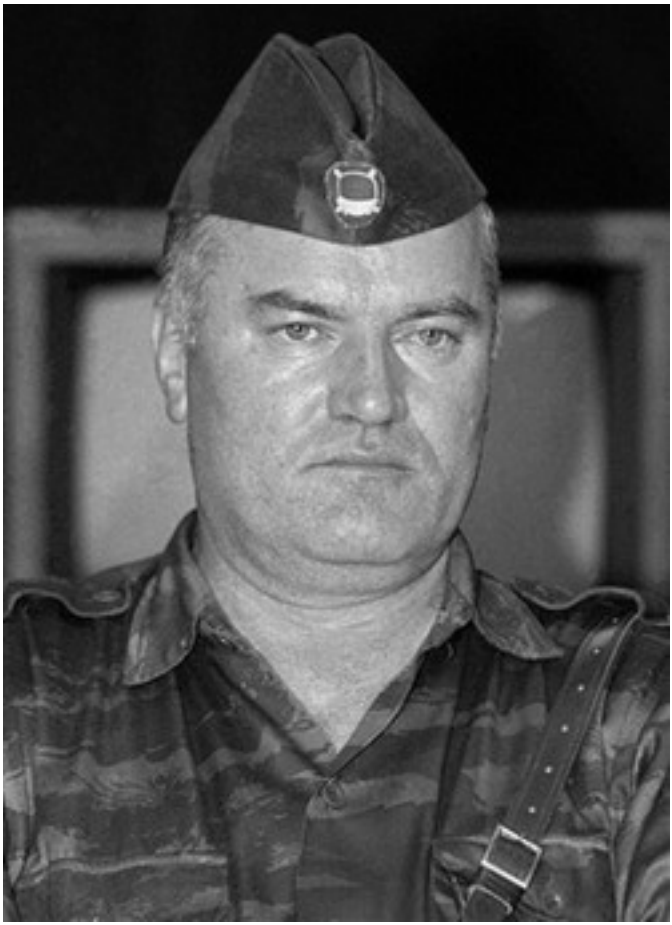

Шпорові

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

www.geopolitic.ro

Mulţi observatori au apreciat că în conflictul din Iugoslavia "purificarea

etnică" a fost ridicată la rangul de politică şi că aceasta este, "în mare

măsură, genocid sub alt nume"37.

Rezumând capitolul pierderi, să vedem, prin prisma prevederilor

esenţiale ale Acordului de pace, a posibilelor evoluţii în zonă, ce a obţinut

fiecare dintre părţile în conflict.

În condiţiile în care nu putea asigura păstrarea unităţii Iugoslaviei**,**

Serbia, în numele protejării sârbilor din alte republici, şi-a propus realizarea

reunirii, pe cât posibil, a tuturor sârbilor în cadrul unui singur stat. Acest

obiectiv strategic a fost completat de o tactică aparent foarte bine calculată.

Evitând riscurile unor confruntări multiple pe plan intern, examinând conjunctura

internă şi internaţională, au fost folosite toate slăbiciunile sistemului european

de securitate, nehotărârea americană, contradicţiile din Uniunea Europeană,

evoluţia situaţiei din Rusia. Mai mult, se poate spune că, pentru a-si atrage

sprijinul, Serbia a stimulat chiar unele dintre aceste contradicţii şi slăbiciuni

prin invocarea tradiţiilor relaţiilor cu Franţa şi Rusia, cu SUA şi Marea Britanie,

pericolul revenirii la dominaţia Germaniei în Europa, a Turciei în Balcani, a

pătrunderii islamismului şi chiar a fundamentalismului în zonă, a invocat

necesitatea solidarităţii pan-slave şi a ortodoxismului. Astfel că, în linii generale,

tactica preconizată a fost materializată prin acţiunile sârbilor din aceste republici şi

ale armatei. Formal, Republica Federală Iugoslavia (Serbia şi Muntenegru)

nu s-a aflat în stare de război în Slovenia, Croaţia şi Bosnia-Herţegovina.

Academicianul Mihailo Markovici, unul dintre ideologii Partidului Socialist de

guvernământ din Serbia afirma, la un moment dat că " toţi ştiu că Croaţia a

pierdut războiul, iar Serbia l-a câştigat, respectiv Serbia nu a fost în război, ci

poporul sârb şi Armata Populară Iugoslavă, care au învins în toate luptele"38

În final s-a dovedit că în realizarea obiectivelor strategice conducerea

sârbă nu a luat în calcul toate elementele raportului de forţe interne şi

internaţionale, în special faptul că evenimentele s-au petrecut într-o perioadă

de trecere de la confruntare la colaborare pe plan mondial, de căutări spre

înţelegerea ruso - americană, de slăbire a rolului Rusiei şi de reevaluare a

intereselor ei majore în conjunctura internaţională respectivă.

Rezultatele iniţiale obţinute în timpul conflictelor au fost anulate de

evoluţia ulterioară a evenimentelor în Croaţia şi sunt puse sub semnul

întrebării în Bosnia-Herţegovina deşi, în funcţie de modul concret de aplicare a

Acordurilor de pace semnate la Dayton, în rândurile sârbilor persistă încă

unele speranţe. Dacă aceste speranţe se materializează, chiar dacă obiectivul

general al Serbiei nu s-a realizat, o unire în perspectivă cu "entitatea" sârbă

37 Ranko Petkovici, op.cit.

38 Revista “Vreme”, Belgrad, 4 ianuarie 1993

din Bosnia-Herţegovina ar reprezenta o victorie parţială a strategiei sârbe.

Perspectivele existenţei Republicii Sârbe din Bosnia-Herţegovina ca “entitate”

distinctă sunt însă, potrivit evoluţiilor actuale, incerte şi, cu atât mai mult,

tendinţele de autonomizare şi de eventuale tentative de alipire la Serbia sunt

considerate, ca şi alte probleme care au rămas să fie soluţionate în zonă,

factori de risc.

Desfăşurarea evenimentelor şi eşecul înregistrat în realizarea obiectivelor

strategice propuse la începutul crizei a constituit una din problemele centrale în

Serbia. Oricum, liderii sârbi din Serbia, din Croaţia şi din Bosnia-Herţegovina

vor rămâne în istoria Serbiei ca cei ce au încercat să realizeze un obiectiv

strategic stabilit cu secole în urmă. Convingerea multor sârbi este că unirea

sârbilor şi constituirea lor într-un stat naţional a fost împiedicată de comunitatea

internaţională, "în numele civilizaţiei occidentale". În aceste condiţii, obiectivul

minim actual a devenit construirea unei "Serbii Mici", dar unită, puternică din

punct de vedere economic, militar, cultural etc.

Principalul obiectiv al **Croaţiei** a fost redobândirea independenţei,

suveranităţii, integrităţii teritoriale şi, dacă este posibil, în condiţiile eventualei

destrămări a Bosniei-Herţegovina, unirea cu croaţii din această republică,

respectiv obţinerea teritoriului populat în majoritate de croaţi în Bosnia-

Herţegovina, a aşa numitei Herţeg-Bosna. Unii analişti croaţi preconizează,

de altfel, ca una din soluţiile pentru Bosnia-Herţegovina "conectarea, în continuare,

a sârbilor şi croaţilor bosniaci la Serbia, respectiv Croaţia, iar a treia naţiune

(musulmanii), să folosească ocazia favorabilă pentru crearea propriului stat"39.

Practic, în Croaţia, nu a existat forţă politică, cu excepţia, desigur, a celei

reprezentate de sârbii din această republică, care să conteste liniile generale

ale strategiei croate în cadrul crizei iugoslave. Rezervele partidelor de opoziţie

s-au referit la unele aspecte ale tacticii adoptate, la unele sacrificii considerate

inutile, la unele obiective încă nerealizate şi, normal, în cadrul unui sistem pluralist,

la maniera autoritară adoptată, în condiţiile date, de partidul de guvernământ -

Uniunea Democratică Croată şi de fostul preşedintele Franjo Tudjman.

Aceste obiective, sau cel puţin cele fundamentale, au fost, practic

realizate. Rămâne, în continuare, de soluţionat, vi torul Federaţiei croato-musulmane

din Bosnia-Herţegovina. În condiţiile recuperării teritoriilor controlate temporar

de comunităţile sârbe, Croaţia, alături de Slovenia cu puternicul lor potenţial

economic, financiar, cultural şi strategic relativ cu dimensiunea teritoriilor şi

numărul populaţiei, pot fi considerate câştigătoare ale crizei iugoslave.

În ceea ce le priveşte, **Slovenia şi Macedonia** au căutat şi au reuşit

să fie cât mai puţin implicate direct în confruntările armate, au devenit state

39 Radovan Vukadinovici, Politica externă croată: de la crearea statului - la putere regională, în

Balcan Forum, vol.5, nr.2 (19)/1997, pag.263-266

independente în graniţele anterioare şi sunt interesate, în cadrul unei evoluţii

normale în zonă, pentru rezolvarea politică a unor probleme relativ minore

de graniţă cu Croaţia (în principal la Marea Adriatică), respectiv cu Serbia (graniţa

cu Kosovo şi, eventual zona Prohor Pcinski). La 26 septembrie 2006, preşedintele

macedonean Stevo Ţrvenkovski a cerut administraţiei internaţionale demarcarea

urgentă a graniţei cu Kosovo, fiind conştient că o asemenea operaţiune

după definitivarea statutului Kosovo va fi mult mai dificilă.

Încă de pe acum se poate afirma că, în cadrul opţiunii iniţiale de constituire

a unui stat independent în graniţele anterioare, cea mai dezavantajată, dar şi

resemnată, este Bosnia-Herţegovina. La pierderile enorme umane şi materiale,

dispersarea nemaiîntâlnită a populaţiei, indiferent de origine etnică, la

traumele adânci lăsate de război, se adaugă faptul că această fostă republică,

populaţia ei, au fost divizate, iar perspectivele sunt incerte, inclusiv în urma

Acordurilor de pace de la Dayton.

Este evident că, după aproape patru ani de război, care a lăsat urme

adânci în aproape toate noile state apărute în spaţiul fostei Iugoslavii, în întreaga

zonă persistă traume psihologice si frustrări profunde determinate de pierderile

umane şi materiale considerabile, de insatisfacţia pentru colapsul atingerii

aspiraţiilor naţionale, de pierderea poziţiilor anterioare care asigurau resurse

materiale şi intelectuale considerabil mai mari, de existenţa unor numeroase,

puternice şi militante minorităţi (sârbi în Bosnia-Herţegovina, Croaţia, Kosovo,

Macedonia şi Muntenegru, croaţi în Bosnia-Herţegovina şi Serbia, albanezi

în Macedonia, Serbia şi Muntenegru) etc. Nu sunt puţini cetăţeni în toate

statele nou apărute care manifestă sentimente de regret, ori chiar resimt o

anumită frustrare pentru dispariţia fostei Iugoslavii („iugo-nostalgici”).

Un scriitor sârb declara că după încheierea conflictelor "în Serbia, în

momentul de fată, domneşte amnezia colectivă. Fiecare încearcă să uite,

nimeni nu îşi aminteşte cum a apărut naţionalismul, cum s-a ajuns la război

şi nici ce s-a întâmplat în acest război. Intelectualitatea nu este suficient de

puternică să îşi regleze conturile cu sine, să scoată la lumină toate visurile

care au prevăzut răzbunarea şi războiul. Aceste visuri sunt istovite, dar ele

numai vor dormita în străfundul conştiinţei, ca ulterior să apară din nou. Aş

dori să nu am dreptate. În ceea ce ne priveşte pe noi, sârbii, întotdeauna

ne trebuie crearea unui nou stat mare, a unei mari naţiuni. Dar Balcanii

sunt prea mici pentru asemenea mari naţiuni"40

40 Vidosav Stevanovici, fost director al Edituri Prosveta din Belgrad, autor al cărţi “Preludi ale războiului”, în interviul acordat ziarului Le Monde, în februarie 1997, citat de ziarul Nova Makedonia, Skopie,

nr.17980/1997

Destrămarea Iugoslaviei

Demonstraţie pro-Milosevici

www.geopolitic.ro

Lupte de stradă

Scriitorul Dobriţa Ciosici, supranumit şi “părintele naţiunii” nu a abandonat,

ci continuă să amâne pentru mai târziu realizarea ideilor Memorandum-ului

Academiei de Ştiinţe şi Arte a Serbiei. Intr-un interviu acordat la 29 decembrie

1999 ziarului Dnevni Telegraf din Belgrad a declarat că “nici o victorie şi

nici o înfrângere nu sunt finale pentru existenţa istorică a popoarelor”. El

afirma că înfrângerile naţionale se vor transforma în secolul următor “în victorii

sârbe şi în avantaj asupra actualilor învingători”.

La rândul său, alt intelectual sârb, referindu-se cu regret la evenimentele

care au avut loc în zonă afirma că "Iugoslavia reprezenta posibilitatea formării

unui nucleu al cooperării în Balcani, reducerea riscurilor "balcanizării".41

O întrebare care a apărut încă în procesul destrămării Iugoslaviei şi

care persistă să fie pusă a fost aceea privind răspunderea pentru declanşarea

războiului, pentru pierderile de vieţi omeneşti şi distrugerile materiale înregistrate.

Nostalgicii după Iugoslavia se întrebă cine poartă vina pentru dispariţia

federaţiei, iar mulţi sârbi se întrebă, pe bună dreptate, cine este vinovat pentru

suferinţele îndurate de poporul sârb, pentru pierderile teritoriale suferite de Serbia.

Petar Stambolici, fost activist de frunte al Uniunii Comuniştilor din

Iugoslavia, protector al lui Slobodan Miloşevici în perioada ascensiunii acestuia

în ierarhia politică, răpit ulterior şi ucis în condiţii de care acesta din urmă

nu ar fi fost străin, declara ziarului "Le Monde" la 2 iunie 2000 următoarele:

Pe Slobodan Miloşevici "sârbii l-au divinizat ca pe Dumnezeu şi, identificându-se

cu el, au crezut că vor deveni popor ceresc… Poporul sârb şi Slobodan

Miloşevici au fost o identitate…Slobodan Miloşevici este expresia desăvârşită

a trăsăturii celei mai rele a personalităţii noastre. De aceea a găsit limbaj

comun cu poporul, accesibil pentru toţi. Aceasta este expresia conştiinţei

noastre despotice. Sârbii nu iubesc omul care să guverneze, ci doresc

stăpân, conducător. Acest popor jumătate din istoria sa a căutat stăpân, iar

cealaltă jumătate a încercat să se elibereze de acesta" şi continuă: "poporul

sârb l-a urmat, în consecinţă, nu poate purta răspunderea pentru dramă

numai Slobodan Miloşevici". Intr-un anumit sens Petar Stambolici exprimă

o realitate. Marea majoritate a poporului sârb a fost de acord şi l-a urmat pe

Slobodan Miloşevici pentru îndeplinirea programului naţional formulat de

elita politică sârbă. Pe de altă parte, este greu de dovedit şi de crezut că

majoritatea poporului sârb a împărtăşit modalităţile, căile şi metodele

realizării în practică a obiectivelor acestui program. În consecinţă, dacă din

punct de vedere politic şi moral s-ar putea pune problema unei anumite

responsabilităţi a liderilor politici iugoslavi pentru conflictele declanşate şi

urmările acestora din punct de vedere juridic nu poate exista o răspundere

colectivă. Pentru aceasta există oameni concreţi şi fapte concrete, judecate

41 Vojin Dimitrievici, op.cit.pag.45.

de Tribunalul Internaţional de la Haga. Este evident că şi în prinderea şi

predarea criminalilor de război, în Serbia, dar nu numai aici, s-a manifestat

o anumită solidaritate cu cei urmăriţi, ceea ce a dus la amânarea predării

unora dintre ei mai mulţi ani după încheierea războiului. Aceasta a fost una

dintre cauzele dificultăţilor întâmpinate de Serbia şi Croaţia în procesul

integrării europene.

Autorităţile de la Belgrad au reacţionat tranşant, inclusiv printr-o Declaraţie

a Parlamentului Republicii Serbia, în legătură cu o apreciere a mediatorului

ONU, Maarti Ahtisaari, în procesul negocierilor privind statutul viitor al Kosovo,

care ar fi afirmat că ”sârbii sunt vinovaţi ca popor”.

În legătură cu precizarea răspunderii pentru războiul din Iugoslavia o

importanţă deosebită îl vor avea hotărârile Tribunalului Internaţional de la

Haga de condamnare a criminalilor de război şi în special sentinţa ce va fi

dată în urma acţiunii intentate de statul Bosnia şi Herţegovina împotriva

Republicii Serbia pentru acte de genocid săvârşite în timpul războiului.

Evident că, după epilogul tragic şi profund defavorabil al conflictelor

însăşi Serbia, poporul sârb doresc să rememoreze evenimentele petrecute, să

clarifice cum a fost posibil un asemenea dezastru pentru o ţară prosperă şi

cu perspective dintre cele mai bune pentru a-şi asigura prosperitatea şi de

a se situa în avangarda proceselor actuale europene, să precizeze vinovaţii

şi să stabilească răspunderile. Aceste încercări au fost declanşate, dar ele

s-au desfăşurat confuz, nehotărât şi prezentau riscuri pentru stabilitatea

politică a ţării. Evident, forţele politice aflate la putere consideră că principalii

vinovaţi pentru dezastrul înregistrat de Serbia în urma războaielor sunt Slobodan

Miloşevici şi regimul acestuia, împreună cu o parte a intelectualităţii. Intr-un

interviu acordat postului de radio B-52 la 18 martie 2006, ziua înmormântării lui

Slobodam Miloşevici, fostul său oponent, scriitorul Vuk Draşkovici declara:

„Aceasta nu este o înmormântare populară, cum s-a spus, ci un miting al

înmormântării poporului. Toate platourile şi pieţele au fost prea strâmte să

primească victimele lui Miloşevici şi ale regimului său, ucise, descreştinate,

strămutate şi risipite în toată lumea". Pe de altă parte, se manifestă o serie

de elemente care atestă că o mare parte a populaţiei Serbiei îl consideră

responsabil şi îl condamnă pe Slobodan Miloşevici pentru faptul că a eşuat,

că nu a reuşit să pună în aplicare şi să realizeze programul naţional sârb.

www.geopolitic.ro

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

www.geopolitic.ro

Viitorul va stabili, desigur, locul lui Slobodan Miloşevici şi al

generaţiei sale în istoria Serbiei. În orice caz, dacă miturile şi legendele sârbe

vor funcţiona cu aceeaşi tărie, istoria sârbă va consemna că el a încercat, a

sacrificat pe alţii şi a făcut propriile sacrificii, personale şi ale poporului său,

pentru realizarea unui obiectiv măreţ, pentru asigurarea unui loc şi a unui rol

de frunte Serbiei în spaţiul slav şi balcanic. Prin această prismă Slobodan

Miloşevici va fi considerat un erou, poate tragic, va deveni o legendă care,

să sperăm, nu va mai putea constitui o inspiraţie în condiţiile viitoarei

Europe Unite.

www.geopolitic.ro

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

EVOLUŢII POSIBILE

Pornind de la litera şi spiritul Acordului de Pace, al documentelor adoptate

de conferinţele de la Londra, Bruxelles, Bonn, al rezoluţiilor Consiliului de

Securitate al ONU şi a politicii europene faţă de statele din Balcanii de

Vest, în mod normal, implementarea acestora ar trebui să conducă, treptat,

la asigurarea unui echilibru militar în noile state din zonă, la reconstrucţia

economică, la convieţuirea paşnică, la restabilirea dialogului şi a încrederii,

la reconciliere, bună vecinătate, colaborare reciprocă şi în cadru regional,

la integrarea noilor state apărute în procesele europene. Acestea au fost,

de altfel şi obiectivele stabilite în Declaraţia de la Paris, adoptată la

Reuniunea ministerială privind stabilitatea şi buna vecinătate în sud-estul

Europei din 13 decembrie 1995 de statele participante la Conferinţa de

Pace. Aceste obiective urmau să fie realizate în cadrul Organizaţiei pentru

Securitate şi Colaborare Europeană, respectiv al Pactului de Stabilitate,

adoptat la Conferinţa finală din 20 - 21 martie 1995.

Aceste obiective presupuneau recunoaşterea reciprocă între toate

statele

nou apărute în spaţiul fostei Iugoslavii în graniţele recunoscute internaţional,

rezolvarea prin tratative a problemelor succesiunii şi reluarea, treptată, în

baza interesului reciproc, a colaborării bilaterale, ceea ce, în cea mai mare

parte, s-a realizat. În condiţiile proceselor actuale de integrare pe plan european

în care aceste state doresc să se includă, o asemenea evoluţie paşnică, a

reconstrucţiei şi reconcilierii este reală şi are cele mai mari şanse de succes.

Toate noile state se află deja, deşi în stadii diferite, în procesul

integrării în Uniunea Europeană, în sistemul de securitate euro-atlantic, au

devenit membre ale ONU şi ale altor organizaţii internaţionale ceea ce

reprezintă premise serioase pentru procesul de stabilitate şi pace în regiune.

www.geopolitic.ro

Cu toate acestea, numeroşi observatori politici, buni cunoscători ai situaţiei

reale şi ai istoriei balcanilor, ai problemelor concrete, apreciază că în Balcani

mai persistă anumite riscuri, care, mai devreme sau mai târziu, pot genera

noi fenomene de destabilizare şi conflicte, care pot complica procesele de

reconciliere şi integrare şi pot provoca reluarea, mai devreme sau mai

târziu, a conflictelor, dacă scapă de sub controlul factorilor politici şi

ai

comunităţii internaţionale.

Prima şi cea mai serioasă este **situaţia din Kosovo şi Metohia,**

locuită în proporţie de cca. 9o% de populaţie de naţionalitate albaneză, de

unde a pornit, practic, criza iugoslavă.

În urma intervenţiei militare Kosovo a trecut, începând din anul 1999,

sub un control internaţional de durată, situaţie avantajoasă pentru populaţia

albaneză dominantă şi pentru organizaţiile politice şi militare ale acesteia.

De facto, orice legătură între Belgrad şi Priştina a fost întreruptă, permiţând

majorităţii albaneze să iniţieze şi să consolideze structuri ale puterii, administraţiei

şi justiţiei de tip statal.

După adoptarea Rezoluţiei Consiliului se Securitate al ONU nr.1244

din 10 iunie 1999 în provincie au fost înregistrate progrese în legătură cu

desfiinţarea formaţiunilor de luptă şi predarea armamentului, pacificarea şi

stabilizarea zonei, reîntoarcerea refugiaţilor, refacerea obiectelor civile şi

cultural-religioase, lupta împotriva forţelor extremiste existente în zonă.

Desigur, aceste rezultate nu puteau fi obţinute fără instituirea în Kosovo a

sistemului de supraveghere al ONU, respectiv prin prezenţa în provinciei a

unei misiuni internaţionale (UNMIK) şi a forţelor ONU (KOSFOR).

Ulterior, pe măsura consolidării poziţiei populaţiei albaneze şi a structurilor

ei politice şi administrative, a îndepărtării practic a oricărei influenţe din

partea Serbiei în zonă, politicienii albanezi au intensificat cererile pentru

trecerea la o nouă etapă, respectiv definitivarea statutului provinciei, câştigarea

independenţei şi crearea unui nou stat în Balcani. Răspunsul comunităţii

internaţionale a fost hotărârea Consiliului de Securitate al ONU în şedinţa

27 mai 2005 în care s-a stabilit lansarea unui procesul de "supraveghere

completă" pentru implementarea în provincie a Planului realizării standardelor în

Kosovo aprobat la 31 martie 2004 (stabilitatea zonei, consolidarea securităţii,

funcţionarea instituţiilor democratice, situaţia minorităţilor, refacerea obiectelor

cultural-religioase, lupta împotriva extremismului) ş.a.

Totuşi, incidentele dintre albanezi şi sârbi în zonele de contact direct

au existat în permanenţă, iar standardele cerute prin rezoluţiile pertinente

ale Consiliului de Securitate şi de comunitatea internaţională au fost relativ

departe de a fi îndeplinite în termenele preconizate.

La insistenţele albanezilor din Kosovo pentru independenţă, iniţial,

răspunsul comunităţii internaţionale a fost sintetizat în formula "mai

întâi

standarde şi apoi statut", dar curând s-a ajuns la concluzia că îndeplinirea

standardelor cerute va fi de durată, iar prelungirea situaţiei actuale generează

incertitudine şi riscuri.

În consecinţă, în baza rapoartelor împuterniciţilor speciali ai ONU în

zonă, a consensului în cadrul Grupei de Contact, secretarul general al ONU a

lansat la 26 octombrie 2005 iniţiativa începerii procesului de negocieri pentru

stabilirea şi definitivarea viitorului statut al fostei Provincii Autonome Kosovo şi

Metohia, parte componentă a Serbiei în cadrul fostei R.S.F. Iugoslavia. Pentru

sprijinirea procesului de negocieri între Belgrad şi Priştina în vederea definitivării

statutului provinciei, secretarul general al ONU l-a însărcinat pe fostul

preşedinte finlandez Martti Ahtisaari.

Deşi după adoptarea Revoluţiei ONU 1244 / 1999 situaţia din Kosovo şi

Metohia a fost, practic, "îngheţată", ţinută sub control, aceasta va deveni,

fără îndoială, actuală în condiţiile trecerii la definitivarea de jure a statutului

provinciei. Exigenţele liderilor politici albanezi din această provincie, ale

populaţiei albaneze din Kosovo au variat în funcţie de evoluţia de ansamblu

a crizei iugoslave, de la obţinerea unui statut egal cu cel al republicilor

componente ale federaţiei iugoslave până la obţinerea autonomiei şi crearea

unui stat independent, cu posibilitatea unirii, probabil, în perspectivă cu Albania.

Excluderea oricărei prezenţe sârbe, în special militare şi poliţieneşti în

Kosovo, structurile constituite de populaţia de naţionalitate albaneză majoritară,

controlul acesteia asupra pârghiilor economice, condiţiile puse Iugoslaviei

în cadrul procesului de pace pentru soluţionarea situaţiei din această parte

constitutivă a Serbiei par să fi creat o situaţie ireversibilă. În consecinţă,

cererile populaţiei albaneze şi ale liderilor acesteia au devenit intransigente,

respectiv obţinerea cât mai curând a independenţei. La rândul ei, Republica

Serbia continuă să considere Kosovo ca parte integrantă a teritoriului ei,

fapt recunoscut, de altfel şi de Rezoluţia 1244/1999 a Consiliului de Securitate

al ONU. Această situaţie tensionată, soldată sistematic cu incidente de

natură inter-etnică, potenţial periculoasă a trebuit să fie ţinută în continuare

sub control prin continuarea sistemului de supraveghere al ONU, respectiv

prin administrarea provinciei de către misiunea internaţională (UNMIK) şi

de menţinere a ordinii prin forţele ONU (KOSFOR),cu un efectiv de 16.000

de soldaţi, cărora se preconizează să le fie prelungit mandatul şi după

definitivarea viitorului statut.

O recrudescenţă a crizei în Kosovo şi Metohia ar genera o nouă criză

de proporţii în regiune. Ea ar putea antrena, probabil, Albania, s-ar extinde,

fără îndoială, în Macedonia, în care trăieşte, de asemenea, o importantă

minoritate albaneză, fapt ce nu ar lăsa indiferente Grecia şi Bulgaria şi chiar

Turcia. Într-o asemenea eventualitate, criza iugoslavă s-ar deplasa din vestul

în sudul Iugoslaviei, la o scară mai largă, cu antrenarea unor state balcanice,

cu consecinţe şi mai grave pentru pacea în Europa. În consecinţă, procesul

lansat de stabilire a viitorului statut al Kosovo şi Metohia este abordat cu

prudenţă şi cu mobilizarea unui larg spectru de de forţe politice, de instrumente

economice şi mecanisme instituţionale care să faciliteze soluţionarea de

către cele două părţi acestei probleme deosebit de sensibile, complexe şi

riscante a spaţiului balcanic. Este implicată în mod direct ONU, unele din

statele cele mai influente din lume în cadrul Grupului de contact pentru Kosovo,

Uniunea Europeană sub forma mecanismelor declanşate deja pentru

procesul extinderii în această zonă ş.a.

Grupul de Contact, un instrument ad-hoc al comunităţii internaţionale

creat în anul 1993 pentru eficientizarea rezolvării problemelor în Balcani

după destrămarea federaţiei iugoslave, a elaborat la începutul anului 2005

un document cuprinzând zece principii de bază care ar urma să fie avute în

vedere în procesul negocierilor pentru stabilirea viitorului statut al provinciei.

Printre acestea sunt: imposibilitatea reîntoarcerii provinciei la statutul anterior

anului 1989, a divizării interne a Kosovo, interdicţia alipirii la altă ţară,

inacceptabilitatea oricărei soluţii unilaterale sau cu folosirea forţei. Din Grupul

de Contact fac parte SUA, Rusia, Marea Britanie, Germania, Franţa şi Italia.

Având în vedere componenţa grupului este evident că principiile elaborate

vor cântări greu în desfăşurarea negocierilor şi pentru soluţia finală.

Platformele părţilor în prejma începerii negocierilor privind statutul

zonei sunt fundamental diferite, după cum şi poziţiile principalilor actori cu

influenţă pe plan internaţional variază de la posibilitatea rămânerii Kosovo,

cu un statut de largă autonomie, în componenţa Serbiei, până la acordarea

independenţei Kosovo şi crearea unui nou stat în Balcani.

Pentru liderii albanezi din Kosovo perspectiva reîntoarcerii la trecut,

respectiv reîncadrarea provinciei Kosovo şi Metohia în componenţa Serbiei

este exclusă . Pentru aceştia singura opţiune este constituirea Kosovo ca

stat independent. Evenimentele care s-au desfăşurat în Balcani şi în special în

Kosovo în ultimii 10-15 ani, situaţia actuală din Kosovo-ponderea foarte mare a

persoanelor de etnie albaneză în structura populaţiei din zonă, controlul

factorului albanez asupra economiei locale, consolidarea structurilor politice,

sociale, culturale nou create ş.a. sunt fapte concrete , reale, care determină

dificultăţi în a imagina o reîntoarcere viguroasă a prezenţei sârbe în regiune.

Prezenţa în special în zona de nord a provinciei a etnicilor sârbi, a bisericii

ortodoxe, deosebit de active în prezent, dar care au fost subiecte tot atât

de militante în timpul perioadei de criză, sunt pentru Belgrad pârghii relativ

modeste pentru reluarea unei prezenţe efective în zonă. În plus, cu toate

că Serbia actuală se plasează ferm pe calea transformărilor democratice,

se pare că nu a trecut suficient timp pentru a-şi reface influenţa pe

plan

internaţional şi a-şi asigura sprijinul chiar şi al noilor state rezultate după

destrămarea Iugoslaviei. Este posibil ca dificultăţile întâmpinate să fie

accentuate şi de condiţiile procesului dificil al colaborării autorităţilor sârbe

cu Tribunalul internaţional de la Haga.

În preajma negocierilor oficiale privind statutul Kosovo, Serbia şi-a

îndreptat din nou atenţia către Moscova. Intre Moscova şi Belgrad a avut

loc un dialog intens, cu care ocazie liderii sârbi au exprimat satisfacţie pentru

poziţia Rusiei în cadrul Grupului de contact. În perspectiva întâlnirii

Grupului de contact la Londra, la nivelul miniştrilor afacerilor externe, în ajunul

negocierilor dintre delegaţiile sârbă şi a albanezilor kosovari, preşedintele

rus Vladimir Putin a atras atenţia ministrului afacerilor externe Serghei

Lavrov să insiste ca în rezolvarea problemei Kosovo să fie găsită o soluţie

care să presupună o “abordare universală“, care ar avea importanţă nu

numai din punctul de vedere al principiilor dreptului internaţional, ci şi al

intereselor practice în spaţiul ex-sovietic. Conducătorul rus a declarat că în

Rusia nu toate conflictele au fost rezolvate şi nu se poate merge pe calea ca

într-un loc să se aplice un principiu iar în alt loc alt principiu42. Conducerea

rusă are în vedere, desigur, posibilitatea creării unui precedent care să fie

invocat de subiecţi ai Federaţiei Ruse-republici, regiuni autonome etc. în

procesul destrămării imperiului sovietic care nu s-a încheiat. Fără îndoială

că, în condiţiile în care Rusia este nu numai membră a Grupului de Contact,

dar şi membru permanent al Consiliului de Securitate poziţia acesteia va

trebui luată în consideraţie. Soluţia finală privind statutul Kosovo va

trebui

să facă obiectul unei rezoluţii a Consiliului de Securitate şi, în consecinţă,

trebuie să întrunească acordul Federaţiei Ruse. Totuşi, faptul că oficialii

ruşi vorbesc în această etapă când se referă la Kosovo de „minoritatea

sârbă" existentă acolo indică faptul că Rusia s-ar putea adapta curentului

existent în Grupul de Contact şi în cadrul Consiliului de Securitate.

Politica Rusiei este destul de sofisticată şi nu este exclus ca, în final, să îşi

dea acordul pentru independenţa (condiţionată) a Kosovo, care să constituie

precedent pentru o serie de regiuni separatiste aflate în componenţa URSS,

sprijinite de Moscova (Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia, Nagorno-

Karabah), ori chiar şi pentru Republica Sârbă din Bosnia-Herţegovina, ca o

posibilă compensaţie pentru Serbia.

La 14 aprilie 2005, „Comisia internaţională pentru Balcani" a prezentat

în cadrul unei întâlniri la Belgrad un proiect intitulat „Balcanii în Europa

viitoare" în care, printre altele, propune acordarea independenţei provinciei

Kosovo în patru etape, în care, în cea de a patra să primească "independenţa

deplină" şi calitatea de membră a Uniunii Europene. Proiectul preconiza

finalizarea, până în anul 2006, a statutului tuturor statelor din

Balcanii de

Vest, organizarea summit-ului UE - Balcani şi pregătirea pentru fiecare stat

în parte a unei „foi de parcurs”, până în anul 2014, când acestea ar fi

primite ca membre cu drepturi depline ale UE. Această variantă ar putea

avea o legătură cu proiectul aşa-zisei „independenţe condiţionate”, acceptabilă

pentru început comunităţii majoritare albaneze, legată de îndeplinirea completă

a obiectivelor stabilite, în special în problemele umanitare şi ale condiţiei

42 Vladimir Putin la şedinţa guvernului Federaţiei Ruse , Moscova, Kremlin, 30 ianuarie 2006, în

Buletinul Informativ al MAE al Federaţiei Ruse din 30 ianuarie 2006.

sârbilor din Kosovo şi Metohia. Situaţia concretă din zonă şi poziţia diferitelor

centre de putere fac din această variantă o soluţie posibilă.

Negocierile dintre delegaţiile sârbă şi a albanezilor kosovari au fost

antamate la sfârşitul anului 2005 cu recomandarea de a fi finalizate prin

realizarea unui compromis reciproc acceptabil până la finele anului 2006.

Cu ocazia turneului întreprins de mediatorul Martti Ahtissari înaintea

începerii tratativelor pentru definitivarea viitorului statut al Kosovo, liderii

albanezi au predat acestuia un document conţinând platforma privind principiile

de bază pentru viitoarele tratative potrivit cărora Kosovo să devină un „stat

independent şi suveran", cu asumarea obligaţiei de a asigura integrarea şi

apărarea minorităţilor din zonă.

Platforma pentru convorbiri a delegaţiei sârbe a fost fundamentată pe

principiile generale ale dreptului internaţional privind respectarea integrităţii

teritoriale a statelor, pe rezoluţiile Consiliului de Securitate privind Kosovo,

fiind invocate şi consecinţele posibile pentru Serbia şi pentru regiune a

independenţei Kosovo.

Este real că, până în prezent, în toate documentele internaţionale,

inclusiv în Rezoluţia Consiliului de Securitate nr.1244/1999, Kosovo şi

Metohia este declarată expres ca parte componentă a Serbiei. Astfel, încă

în Preambul se „reafirmă ataşamentul tuturor statelor membre la suveranitatea şi

integritatea teritorială a R.S.F. Iugoslavia şi a tuturor celorlalte state din

regiune în sensul Actului Final de la Helsinki" Este preluată, parţial, o declaraţie a

miniştrilor afacerilor externe ai statelor membre ale G8 din 6 mai 1999, anexă

la rezoluţie, privind „Procesul politic pentru punerea în aplicare a unui acord

cadru politic interimar prevăzând pentru Kosovo o autonomie substanţială care

ţine pe deplin seama de Acordurile de la Rambouillet şi de principiile suveranităţii

şi integrităţii teritoriale a R.S.F. Iugoslavia şi celorlalte state din regiune".

Platforma delegaţiei sârbe a fost aprobată de parlament cu o majoritate

de 205 voturi ale deputaţilor socialişti şi radicali ai coaliţiei de guvernământ.

S-au abţinut 29 de deputaţi ai partidelor democrat şi social-democrat, de

opoziţie. Platforma sârbă cuprinde, printre altele, următoarele principii:

- orice soluţie privind statutul viitor al Kosovo nu trebuie să aducă atingere

suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Republicii Serbia;

- soluţia la care s-ar ajunge nu trebuie să fie una impusă celor două părţi;

orice soluţie impusă va fi considerată nelegitimă, ilegală şi lipsită de efecte;

- legalizarea divizării Serbiei este inacceptabilă;

- rezolvarea problemei Kosovo în cadrul Serbiei trebuie să constituie un pas

spre integrarea europeană a Serbiei şi a altor state din zonă;

- îndeplinirea standardelor, în special privind drepturile omului şi ale grupurilor

etnice trebuie să fie realizată paralel cu evoluţia convorbirilor privind viitorul

statut al provinciei;

- organizarea în Serbia a unui referendum privind soluţia finală;

- prezenţă internaţională în provincie pentru asigurarea păcii şi stabilităţii.

Aceste principii enunţate, în special posibilitatea respingerii unei soluţii

inacceptabile ori organizarea unui referendum care să decidă poziţia Serbiei

reflectă prudenţa oamenilor politici sârbi în condiţiile nefavorabile actuale în

care prevalează varianta acordării unei independenţe, eventual condiţionate,

pentru Kosovo.

Poziţia factorului internaţional, intransigenţa albanezilor din Kosovo,

situaţia concretă din această provincie şi procesul negocierilor dintre delegaţiile

sârbă şi a albanezilor kosovari nu pare favorabilă Serbiei. Este posibil ca

asigurările privind “suveranitatea şi integritatea teritorială” cuprinsă în Rezoluţia

1244/1999 să fie interpretate ca fiind date R.S.F. Iugoslavia, ori această

federaţie nu mai există, deşi Serbia a declarat şi a fost recunoscută ca succesor

unic al acesteia. De asemenea, s-ar putea invoca faptul că în anexele la

rezoluţie se vorbeşte de “un acord cadru politic interimar”, care a funcţionat

până la stabilirea unui statut definitiv al provinciei.

În acest context, în acordul pregătirii platformei negocierilor în Serbia,

care ulterior a cunoscut mai multe versiuni, au apărut puncte de vedere

sensibil diferite între varianta iniţială propusă de guvern parlamentului şi cea

prezentată de preşedintele Boris Tadici. Documentul “Formarea entităţii sârbe

în Kosovo şi Metohia” al preşedintelui părea să sugereze modelul din

Bosnia-Herţegovina (Republica Sârbă), dar cu legături instituţionale ale

entităţii sârbe cu Belgradul. Acest proiect ar putea fi realizat printr-un acord

între Serbia şi reprezentanţii comunităţii albaneze si ar fi fost garantat de

ONU, UE, SUA şi Rusia. De asemenea, a revenit în actualitate varianta

împărţirii provinciei, circulată destul de frecvent încă de la declanşarea

crizei kosovare, în special în cursul anilor 1992-1993 de membri ai Academiei

de Ştiinţe din Belgrad. Ideea ar fi fost avansată şi de Slobodan Miloşevici în

cursul Conferinţei de la Rambouillet care propunea împărţirea provinciei în

formula 70/30 în favoarea albanezilor, dar cu alipirea la Serbia a teritoriilor

din nordul provinciei, bogate în resurse energetice şi zăcăminte de lignit.

Proupunerea a fost respinsă sistematic de liderii albanezi ai provinciei.

Spre deosebire de perioada iniţială, când era abordată mai mult ca soluţie

extremă, în prezent divizarea provinciei constituie varianta cea mai

optimistă pentru Serbia, fiind respinsă categoric de albanezii kosovari, dar

şi de Grupul de contact. În sprijinul acestei opţiuni s-a pronunţat şi Biserica

Ortodoxă Sârbă care a declarat că cca. 36 la sută din teritoriul provinciei

Kosovo aparţine acesteia, respectiv lăcaşurilor sfinte existente în provincie.

O platformă în vederea negocierilor privind viitorul statut al Kosovo şi

Metohia a fost pregătită şi de comunitatea sârbă din această provincie, care

a fost însuşită de Belgrad şi a devenit platformă unică referitoare la problemele

descentralizării. Potrivit acestei platforme:

 Sârbilor din Kosovo şi Metohia trebuie să li se asigure garanţii constituţionale:

- pentru a nu se permite să li se impună măsuri şi soluţii împotriva voinţei lor;

- să le asigure drepturi şi libertăţi la nivelul celor care sunt asigurate

cetăţenilor din statele membre ale UE şi de Serbia;

- să le asigure o existenţă normală şi continuitatea, supravieţuirea în zonă.

 Aceste garanţii pot fi asigurate prin descentralizare, respectiv prin crearea

unei entităţi sârbe în Kosovo şi Metohia ca expresie a autonomiei sârbilor

şi nu ca bază pentru divizarea teritorială.

 Teritoriul entităţii sârbe: raioanele multietnice, dar cu o clară majoritate

sârbă, precum şi centrele importante de credinţă ortodoxă din afara entităţii

sârbe (mănăstiri şi lăcaşuri de cult) , împreună cu „zonele de apărare”

din jurul acestora şi cu averile ce ar urma să le fie restituite.

 Competenţa autorităţilor locale:

- autonomia culturală deplină (folosirea limbii materne, educaţie, mass-

media şi instituţiile culturale, dreptul la legături instituţionale speciale

cu Belgradul în aceste domenii);

- autonomia în domeniul sănătăţii şi politicii sociale, inclusiv dreptul la

ajutor material şi specialişti din partea Belgradului;

- autonomia economică şi financiară;

- competenţă corespunzătoare a poliţiei locale, componenţă etnică a

poliţiei şi a organelor corespunzător structurii etnice a populaţiei locale;

- sistem de legături instituţionale pe linie orizontală între instituţiile

entităţii, inclusiv cu Belgradul.

 Raporturile cu organele centrale:

- hotărârile parlamentului care se referă la comunitatea sârbă nu pot fi

adoptate fără consimţământul acesteia rezultat prin votul majorităţii

deputaţilor sârbi din parlament;

- posibilitatea funcţionării unor judecători străini la instanţele superioare.

 Garanţii - aceste prevederi să fie prevăzute expres în documentul care

va fi negociat privind viitorul statut al Kosovo şi Metohia.

La 14 aprilie 2005, Vuk Draşkovici, ministrul afacerilor externe al

Republicii Serbia, a declarat la Atena că formula ”mai mult decât

autonomie, mai puţin decât independenţă” ar fi optimă, constructivă pentru

viitorul statut al regiunii Kosovo şi Metohia. Analişti politici, potrivit acestei

formule, fac o paralelă cu statutul actual al Taiwanului în raport cu comunitatea

internaţională şi cu China continentală. De asemenea, “Grupul pentru Kosovo”,

o organizaţie din Serbia, în proiectul “Teritoriul liber Kosovo” preconizează

ca provincia să aibă un statut, în cadrul Serbiei, similar cu cel avut de Bavaria

în cadrul Republicii Federale Germane. Proiectul ar fi fondat pe conceptul

viitoarei Europe a regiunilor.

Politicieni sârbi declară ferm că acordarea independenţei Kosovo

contravine dreptului internaţional contemporan, principiului nemodificării

graniţelor şi reţin atenţia că aceasta nu constituie o problemă dureroasă nu

numai a statului Serbia, ci una care priveşte întreaga regiune balcanică şi

continentul european Intr-o anumită formă, conducerea sârbă atrage, de

fapt, atenţia că încercările de desprindere de Serbia şi de acordare a

independenţei provinciei Kosovo ar putea determina noi conflicte în zonă şi

instabilitate în Balcani şi pe continentul european. Cu ocazia unei vizite la

Budapesta, la 3 iulie 2006, ministrul sârb al afacerilor externe a declarat că

în Balcani nu au fost schimbare niciodată graniţele cu forţa, fără război.

Aceleaşi “argumente” de avertizare sunt invocate şi de unii politicieni albanezi

din această provincie în cazul în care nu este acordată independenţa Kosovo.

Mai mult, primul ministru albanez Sali Berişa a declarat într-o conferinţă de

presă, la Salzburg, la 1 august 2006, cu ocazia participării la un seminar pe

tema „Stabilitatea în sud-estul Europei în secolul al XXI-lea că „independenţa

Kosmet (Kosovo şi Metohia n.n.) este condiţie a stabilităţii şi păcii".

La 14 februarie 2006, în cadrul unei şedinţe a Consiliului de securitate al

ONU, Boris Tadici, preşedintele Serbiei a lansat un nou avertisment privind

riscurile de destabilizare a situaţiei din Balcani în cazul în care soluţia acordării

independenţei pentru Kosovo şi Metohia ar fi impusă. El a salutat prezenţa

la această şedinţă a "reprezentantului populaţiei albaneze" din Kosovo şi

Metohia, dar a exprimat speranţa că aceasta nu reprezintă un gest care să

anticipeze statutul Kosovo şi Metohia. El a reluat, practic, argumentele ruse

conţinute în instrucţiunile date de preşedintele Vladimir Putin la 30 ianuarie

2006 ministrului afacerilor externe în preajma întâlnirii Grupului de contact,

potrivit cărora soluţia pentru Kosovo va constitui un precedent pentru alte zone

ale lumii şi în special pentru zonele de conflict din Federaţia Rusă. Preşedintele

Boris Tadici a reiterat şi dezvoltat în şedinţa Consiliului de Securitate unele

elemente ale platformei Serbiei pentru tratativele care urmau în privinţa viitorului

statut al Kosovo şi Metohia. A precizat că viitoarea soluţie nu trebuie să aducă

modificări graniţelor existente, ci acordarea unei largi autonomii pentru provincie

care să-i asigure, practic, o anumită independenţă faţă de Belgrad, cu condiţia

unui statut similar pentru entitatea sârbă din Kosovo. Acest statut ar urma

să fie garantat internaţional şi reconfirmat după o anumită perioadă, eventual 29

de ani. Asocierea la UE va trebui să fie realizată prin mecanisme specifice

pentru cele trei componente - Serbia, Muntenegru şi Kosovo şi Metohia.

Deşi comunitatea internaţională este divizată în legătură cu necesitatea

definitivării statului provinciei Kosovo şi Metohia până la finele anului 2006,

tratativele de fond privind statutul Kosovo purtate la Viena nu au înregistrat

progrese. Faţă de situaţia concretă şi de poziţiile celor două părţi, diametral

opuse, practic nu va fi posibilă ajungerea la o soluţie negociată până la sfârşitul

anului 2006 şi nici ulterior, pe termen scurt. în această situaţie, evident, va

fi nevoie de o nouă rezoluţie a Consiliului de Securitate, care, în mod cert

va fi considerată cel puţin de una dintre părţi ca o soluţie impusă, un dictat al

marilor puteri. Într-o cuvântare în parlament, la 12 septembrie 2006, primul

ministru Vojslav Koştunica a propus introducerea în noua constituţie a unei

prevederi potrivit căreia Kosovo este parte componentă a Republicii Serbia, ceea

ce, practic, ar echivala cu imposibilitatea angajării oricărui reprezentant al

Serbiei pentru acordarea independenţei Kosovo.

Noua Constituţie a Republicii Serbia a fost aprobată de parlament la 30

septembrie, a fost validată prin referendumul din 28 - 29 august şi a fost

proclamată în Parlament la 8 noiembrie 2006.

În condiţiile poziţiilor intrasigente, contradictorii ale celor două părţi -

sârbă şi albaneză - a posibilităţii unui veto al Rusiei în Consiliul de

Securitate, a diferenţelor de opinii în cadrul Grupului de contact, nu

este

exclusă trecerea la recunoaşterea internaţională, separată de către alte

state a independenţei (condiţionate) a Kosovo.

O poziţie interesantă a exprimat Dragan Djilas, la mijlocul lunii iulie

2006, şeful cabinetului preşedintelui Republicii Serbia care a cerut să fie

evitate cuvintele mari festiviste, s-a pronunţat pentru acceptarea strămutării

în Serbia a sârbilor din Kosovo şi a amintit dificultăţile avute de Serbia în

Kosovo. Subliniind că astfel cetăţenii sârbi “nu vor mai fi bătuţi în Kosovo”,

demnitarul sârb a vrut să amintească începutul campaniei declanşate de

Slobodan Miloşevici la marele miting de la Gazimestan43.

Un al doilea punct sensibil în cadrul Serbiei poate deveni zona Sandjak,

în cadrul căreia trăieşte o populaţie majoritară musulmană. Încă în ultima decadă a

lunii octombrie 1991 Consiliul Naţional Musulman şi Partidul Acţiunea Democratică

au organizat un referendum privind autonomia politică şi teritorială a acestei

zone, cu dreptul la aderare ulterioară la una din republicile fostei Iugoslavii.

Zona Sandjak, sau "sandjakul Novi Pazar", situat în sudul Serbiei şi

nord - estul Muntenegrului, ocupă o suprafaţă de cca 7100 km2. În timpul stăpânirii

otomane această regiune a fost parte componentă sau chiar centrul unuia

dintre paşalâcurile din Bosnia-Herţegovina. Intre anii 1878 -1912 acest teritoriu,

aflat sub dominaţie austro-ungară despărţea Serbia de Muntenegru.

În timpul crizei iugoslave Sandjakul a fost o sursă permanentă de

migraţie spre Bosnia-Herţegovina şi Turcia, ceea ce a avut unele consecinţe în

desfăşurarea crizei iugoslave, în special a războiului din Bosnia-Herţegovina.

43 vezi înregistrare internet www.tanjug.co, 20 iulie 2006

Populaţia musulmană din Sandjak şi cea emigrată în Turcia a devenit o

sursă umană importantă pentru forţele înarmate bosniace.

Deşi în timpul crizei din Bosnia-Herţegovina situaţia din zonă nu a scăpat

de sub controlul autorităţilor, aici au fost create unele structuri organizatorice pe

bază etnică. Este de aşteptat ca, în condiţiile în care sârbii din Bosnia-

Herţegovina au obţinut statutul de "entitate" separată şi încearcă să organizeze

un referendum pentru separare musulmanii din această zonă a Serbiei să

pretindă un statut similar, ceea ce, desigur, autorităţile sârbe nu pot admite.

De asemenea, trebuie avute în vedere unele fenomene care se

desfăşoară în **sudul Serbiei, în zonele Preşevo, Bujanovac şi Medvedja, la**

graniţa cu Kosovo, locuite în majoritate de albanezi. Printre altele, la 14

ianuarie 2006, în preajma începerii negocierilor pentru viitorul statut al Kosovo,

reprezentanţii albanezilor din aceste raioane au adoptat o platformă -

program prin care se solicită autonomia teritorială şi politică a zonei. Platforma

ar constitui continuarea procesului început la 1 martie 1992 când albanezii

din zonă au cerut prin referendum autonomia regiunii. Chiar dacă

această

platformă nu ar avea şanse de succes, ea poate fi menită să contracareze

cererile similare de autonomie şi legături directe cu Serbia ale sârbilor

concentraţi în nordul provinciei Kosovo, la graniţa cu Serbia.

La 5 ianuarie 2006, preşedintele Serbiei Boris Tadici a vizitat, împreună

cu şeful Marelui Stat Major al armatei baza jandarmeriei de la Uşi, situată la

cca. 20 km. de oraşul Vranje, în sudul Serbiei şi a cerut urgentarea finalizării

bazei militare de la Cepotine, situată la 15 km. de oraşul Bujanovac şi considerată

foarte importantă pentru asigurarea securităţii la graniţa administrativă cu Kosovo.

În fine, deşi nu ar trebui să constituie factori de risc pentru o eventuală

recrudescenţă a crizei iugoslave, nu pot fi neglijate unele tendinţe, de altfel

tradiţionale de autonomizare în **Voivodina.** Aceste tendinţe depăşesc în prezent

statutul de autonomie existent în condiţiile Constituţiei iugoslave din anul 1974 şi

sunt manifestate îndeosebi de către minoritatea maghiară din unele zone ale

Voivodinei. La începutul anului 1995, un număr de 16 partide politice şi organizaţii

civile din Voivodina au adoptat aşa-numitul "Manifest pentru autonomia Voivodinei".

La 11 martie 2006 preşedintele parlamentului Voivodinei a declarat că

este necesară introducerea unei conduceri poliţieneşti speciale în provincie pentru

menţinerea păcii şi ordinii şi pentru împiedicarea incidentelor pe motive etnice.

www.geopolitic.ro

În contextul pregătirii unei noi constituţii, reprezentanţi ai Voivodinei au

cerut să se specifice expres în acest document autonomia pentru această regiune,

iar ulterior au cerut populaţiei boicotarea referendumului pentru noua constutuţie.

ALŢI FACTORI DE RISC ÎN ZONĂ

Aşa cum se prezintă situaţia în prezent, în pofida opoziţiei politicienilor

sârbi, a Rusiei şi a altor state care consideră că s-ar putea crea un precedent

nedorit, majoritatea factorilor internaţionali relevanţi înclină spre acordarea

pentru Kosovo a unui statut de independenţă, eventual "condiţionată". Situaţia

existentă şi mai ales perspectivele din zonă sunt însă mai complexe şi tot

atât de incerte. Este clar că obţinerea independenţei de către Kosovo poate

constitui numai o etapă până la unirea, mai devreme sau mai târziu, cu

Albania. În pofida unor diferenţe create de-a lungul timpului, este vorba, în

fond, de aceeaşi naţiune şi nu există în zonă nici un interes major şi nici o

forţă semnificativă care să poată împiedica această unire. Există însă

posibilitatea ca după acordarea independenţei şi înaintea unirii Kosovo cu

Albania să aibă loc în jurul Kosovo alte procese care să bulverseze

întreaga zonă şi să creeze o nouă situaţie de criză în Balcani şi Europa. În

primul rând, se pune problema care va fi reacţia Serbiei. De asemenea,

procesele care au avut loc în cadrul comunităţii albaneze din

Macedonia,

majoritară în partea de vest a acestui stat, de la lacurile Ohrid, Prespa

până aproape de Skopje şi graniţa cu Kosovo ridică semne de întrebare.

Perseverenţa şi forţa acesteia s-a văzut chiar şi în condiţiile grele ale

prezenţei active a factorului internaţional, inclusiv militar în zonă. Care vor fi

intenţiile albanezilor din Macedonia în condiţiile existenţei la graniţă a unui

Kosovo independent? La elementul principal al etniei comune se adaugă

faptul că foarte mulţi dintre albanezii din Macedonia, inclusiv lideri politici,

sunt originari din Kosovo, ori au rude în Kosovo, sau şi-au făcut studiile la

Priştina, unde exista în timpul fostei Iugoslavii o universitate. Şi în Macedonia s-a

discutat, mai ales în perioadele de criză, posibilitatea unei delimitări teritoriale

şi politice a teritoriului locuit în majoritate de etnici albanezi, ori chiar de un

schimb de teritorii între Macedonia şi Albania. Intr-o asemenea perspectivă

care va fi situaţia restului teritoriului Macedoniei? Va rămâne un minuscul stat

independent, va fi împărţit între Serbia, Bulgaria şi Grecia, pe cale paşnică

sau va genera un conflict? Probleme similare se ridică în legătură cu albanezii

din sudul Serbiei, din valea Preşevo, precum şi din Muntenegru, care în

timpul crizei iugoslave au constituit un element de presiune pentru autorităţile

iugoslave. Pe de altă parte, în această ecuaţie complexă trebuie inclus şi

factorul sârb din Kosovo, din Macedonia (sârbi şi filo-sârbi), precum şi Republica

Sârbă, care reclamă separarea de Bosnia-Herţegovina pentru a avea tabloul

mai larg al unor posibile noi complicaţii care pot apărea în spaţiul balcanic.

Aplicarea practică **a Acordului de Pace în Bosnia-Herţegovina** a

întâmpinat şi se confruntă în continuare cu dificultăţi serioase. Deşi documentul

în cauză prevede respectarea integrităţii teritoriale a acestui stat şi calitatea

unică de membru al ONU, Bosnia-Herţegovina a fost reformată după război

şi a rămas, practic şi în prezent un stat divizat. Documentele internaţionale

consacră, ceea ce s-a şi realizat, formarea "entităţii" Republica Sârbă din

Bosnia-Herţegovina, a Republicii Herteg-Bosna şi a Federaţiei croato-

musulmane din Bosnia-Herţegovina.

Stipe Mesici, preşedinte al Republicii Croaţia, ultimul preşedinte în

exerciţiu al Preşedinţiei R.F. Iugoslavia din partea Croaţiei, colaborator apropiat,

apoi adversar al preşedintelui Franjo Tudjman, a confirmat la Haga ca preşedinţii

sârb şi croat s-au înţeles în martie 1991, la Karageorgevo, cu privire la

împărţirea

Bosniei-Herţegovinei, la deportarea populaţiei pe baze etnice şi formarea

Republicii Sârbe, sub influenţă sârbă şi a Herţeg-Bosnei, sub influenţă croată.

La Dayton, fostul preşedinte al Republicii Bosnia-Herţegovina, Alia

Izetbegovici, declara că "poporul şi parlamentul nostru au semnat, dar au

făcut-o ca şi când ai lua o doctorie amară. Scopul nostru este o Bosnie

unitară. Dacă planul este valabil sau nu, aceasta depinde de noi. Bătălia nu

a fost câştigată, dar ea nu a fost nici pierdută încă. Ea va continua, dar nu

prin forţa armelor, ci a ideilor". La rândul lui, Slobodan Miloşevici, preşedintele

Republicii Serbia, a declarat: "Astăzi a încetat definitiv războiul în Bosnia-

Herţegovina şi aceasta nu numai datorită faptului că a fost realizat acest

acord în toate elementele planului de pace, ci şi pentru că a fost fixată

definitiv graniţa exactă dintre Republica Sârbă şi Federaţia croato-musulmană",

iar Dragan Tomici, preşedinte al parlamentului Republicii Sârbe, a ţinut să

precizeze că, "prin acest acord a fost confirmată suveranitatea ţării noastre

şi recunoscută internaţional existenţa Republicii Sârbe".

Populaţia sârbă din Republica Sârbă şi liderii acesteia s-au pronunţat

clar pentru o entitate statală proprie sau unirea cu Serbia, au acceptat greu

Acordul de pace, considerându-l "o înfrângere generală pentru sârbi" şi,

fără îndoială, vor continua să insiste pentru menţinerea şi consolidarea

autonomiei obţinute în vederea atingerii obiectivului urmărit. Şi dacă Serbia

i-a sprijinit pe sârbii bosniaci în timpul războiului, nu sunt motive să fie pus

la îndoială suportul pentru realizarea acestui obiectiv. În asemenea condiţii

nu este greu de anticipat că şi croaţii din Bosnia-Herţegovina vor opta şi

acţiona pentru unirea cu Croaţia, cu un potenţial economic mult mai

puternic. S-ar confirma, astfel, aşa-zisa înţelegere Miloşevici - Tudjman ca

"ambele părţi să câştige războiul prin divizarea Bosniei-Herţegovina"44.

Simptomatic pentru o asemenea posibilă evoluţie a fost şi discursul

preşedintelui SUA la semnarea Acordului de pace de la Paris care, după ce a

apreciat documentul ca o premiză pentru convieţuirea paşnică a popoarelor din

zonă, a ţinut să adauge că "numai de ele depinde dacă vor trăi sau nu în comun".

La 28 februarie 1997, a fost încheiat "Acordul privind relaţiile speciale

paralele dintre Republica Federală Iugoslavia şi Republica Sârbă". Acesta

reprezenta o încercare de transpunere pe plan juridic a influenţei pe care

Iugoslavia o exercită asupra acestei "entităţi" din Bosnia-Herţegovina. Potrivit

comunicatelor Agenţiei Taniug din 1 martie 1998, "anumite cercuri politice

din Zagreb consideră că acordul constituie o bază pentru o mai largă cooperare

politică, economică si în alte domenii", şi menţiona declaraţia agenţiei ruse

ITAR-TASS, potrivit căreia, "Croaţia ar putea fi un potenţial partener al

Federaţiei croato-musulmane pentru relaţii speciale paralele".

Această previziune nu a întârziat mult. La 22 noiembrie 1998, la

Zagreb, a fost semnată "Înţelegerea privind relaţiile speciale dintre Republica

Croaţia şi Federaţia Bosnia şi Herţegovina", precum şi "Înţelegerea dintre

Republica Croaţia şi Federaţia Bosnia şi Herţegovina privind tranzitul liber

prin teritoriul statului croat la portul Ploce de la Marea Adriatică şi trecerea

liberă prin Neum". În vederea coordonării acţiunilor a fost format un Consiliu

inter-statal, format din cei trei membri ai Preşedinţiei Bosniei şi Herţegovinei

şi preşedintele Croaţiei, cu funcţia de preşedinte al Consiliului.

Aceste acorduri ale Serbiei şi Croaţiei cu entităţile din Bosnia-Herţegovina

pot constitui în sine elemente pozitive, pot încuraja colaborarea necesară în

zonă, dar ele, prin natura lor, fiind încheiate cu statul-mamă pot fi, în primul

rând elemente pregătitoare pentru scenarii serioase în caz de posibila neviabilitate

a sistemului creat de Conferinţa de la Paris şi Acordurile de la Dayton.

La 26 septembrie 2006, la Banja Luka a fost semnat, la cel mai înalt nivel,

în pofida opoziţiei organelor centrale ale Bosniei-Herţegovina “Acordul privind

relaţiile speciale paralele între Republica Serbia şi Republica Sârbă”.

De această dată, Stipe Mesici, preşedintele Croaţiei, a declarat la 27

septembrie 2006 că „semnarea Acordului privind relaţiile speciale şi

paralele

între Serbia şi Republica Sârbă poate avea urmări negative pe termen lung

www.geopolitic.ro

pentru stabilitatea nu numai în Bosnia şi Herţegovina şi mai larg în regiune, dar

şi pentru procesul normalizării relaţiilor dintre Croaţia şi Serbia.

Situaţia complexă din Bosnia-Herţegovina, imperfecţiunile acordurilor

de la Dayton erau cunoscute, iar dificultăţile implementării măsurilor stabilite erau

previzibile. De aceea, în Bosnia-Herţegovina s-a apreciat necesară continuarea

44 Zarko Puhovski, în revista “Uncaptive Minds, vol.8 nr.2 (29)/1995

prezenţei forţelor ONU în zonă, precum şi a Înaltului Reprezentant al Secretarului

general al ONU, investit cu autoritate discreţionară. Aceste două instrumente

ale ONU, ale comunităţii internaţionale au jucat un rol important în asigurarea

stabilităţii. Ulterior, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, iniţiat de

Uniunea Europeană la reuniunea de la Koln din 10 iunie 1999 şi reconfirmat la

summit-ul de la Sarajevo din 30 iunie 1999, îşi propunea ca obiectiv

sprijinirea ţărilor din zonă în eforturile de întărire a păcii, democraţiei, respectarea

drepturilor omului şi prosperitatea economică cu scopul realizării stabilităţii în

Europa. Acest program, în pofida mijloacelor modeste de care a beneficiat şi,

în special, a programelor stabilite ulterior pentru primirea Bosniei-Herţegovina şi

a celorlalte state din zonă în NATO şi UE- Parteneriatul pentru Pace, acordurile de

stabilizare şi asociere etc. - au constituit pârghii de control, instrumente eficiente

pentru frânarea tendinţelor extremiste din Bosnia-Herţegovina, a tentaţiilor statelor

adiacente de a instrumenta minorităţile existente în acest stat în interes propriu.

Consiliul de Securitate, prin rezoluţia 1639/2005, a prelungit cu încă

un

an prezenţa forţelor UE, care au preluat sarcina fostelor misiuni militare din Bosnia-

Herţegovina şi mai mult ca sigur va mai prelungi acest mandat. Totuşi, procesele

de refacere economică, mecanismele sistemului politic şi consolidarea stabilităţii

ţării, reconcilierea dintre cele trei comunităţi existente au întâmpinat în continuare

dificultăţi serioase. Comportarea reprezentanţilor celor trei comunităţi la activitatea

organelor centrale ale ţării par a avea caracter provizoriu. Existenţa, statutul şi o

anumită izolare a entităţii sârbe creează un sentiment de frustrare pentru

comunitatea croată, care doreşte formarea unei entităţi similare. Toate acestea

au menţinut sentimentul de neîncredere şi ineficienţa administrativă necesare .

Preşedintele Comitetului Helsinki pentru drepturile omului declara în

septembrie 2006 că situaţia din Bosnia-Herţegovina aminteşte de cea din

preajma războiului, de pregătire a conflictului: intoleranţă, omogenizare etnică,

crearea fricii de celălalt.

Situaţia din Bosnia-Herţegovina rămâne, în continuare complexă. A

devenit din ce în ce mai evident că sistemul Dayton consacrat în Acordul de

la Paris nu a fost unul ideal, a constituit un moment de tranziţie şi că resursele

acestuia au fost epuizate. În consecinţă, în evoluţia a situaţiei din Bosnia-

Herţegovina s-a constatat o anumită stagnare, un blocaj care nu asigură o

funcţionare normală a organelor statului, poate genera instabilitate şi nu

permite evoluţii corespunzătoare aspiraţiilor de integrare europeană a statelor

din zonă şi a Bosniei Herţegovinei. În consecinţă, SUA şi Uniunea

Europeană au luat iniţiativa modificării construcţiei constituţionale existente

potrivit sistemului Dayton şi perfecţionarea acesteia în direcţia centralizării

puterii centrale. În acest sens, în cursul lunii noiembrie 2005 au avut loc, la

Bruxelles şi la Washington, cu asistenţă europeană, respectiv americană,

două reuniuni ale unor lideri ai celor trei comunităţi etnice din Bosnia-Herţegovina

în vederea studierii domeniilor posibile de compromis în modificarea

Constituţiei existente. În acelaşi timp, Institutul american pentru pace pregăteşte

un proiect de constituţie a Bosniei-Herţegovina potrivit căreia ar urma să fie

adoptat sistemul democraţiei parlamentare.

Convorbirile de la Bruxelles şi Washington nu au condus la rezultate

notabile. Potrivit aprecierilor unor participanţi la aceste negocieri, într-o anumită

măsură partea americană a procedat în mod similar sistemului convorbirilor

de la baza militară Wright-Patterson de la Dayton din 1999: participanţii au

putut să îşi expună punctele de vedere asupra problemelor abordate, dar în

lipsa unor rezultate concrete, ele ar fi fost supuse presiunilor pentru a marca cel

puţin începutul unui proces a cărui finalitate, după toate probabilităţile, va fi

cea dorită de comunitatea internaţională dacă se are în vedere experienţa

din ultimii ani a acţiunilor conjugate ale acesteia. În consecinţă, în final, la

aşa-numitul Dayton II participanţii au trebuit să semneze un document prin

care s-au angajat ca tratativele pentru modificarea constituţiei actuale să fie

continuate (Acordul pentru promovarea modificărilor constituţionale).

Contradicţiile dintre reprezentanţii celor trei comunităţi au ieşit din nou în

evidenţă şi corespund obiectivelor stabilite de comunităţile sârbă şi croată

încă în perioada conflictelor, adică o anumită izolare şi şansa, alipirii, într-o

conjunctură favorabilă cu statul-mamă. În consecinţă:

- comunitatea sârbă se opune categoric unei eventuale desfiinţări a Republicii

Sârbe din Bosnia-Herţegovina, „entitate" recunoscută prin Acordul de la

Dayton, concentrării puterii la Sarajevo şi, la fel ca şi comunitatea croată,

adoptării sistemului „un om un vot" invocând motivul că ar putea fi supuse

voinţei, dictatului bosniacilor musulmani majoritari; legat de aceste probleme

fundamentale, reprezentanţii minorităţilor sârbă şi croată se opun şi

transformării unor instituţii ale statului.

- comunitatea croată doreşte, în plus, desfiinţarea Republicii Sârbe din Bosnia-

Herţegovina, ori dreptul de a avea un statut identic cu cel al comunităţii sârbe;

- bosniacii musulmani doresc formarea unui stat unitar de tip european,

eficient, cu sistem de instituţii adaptate condiţiilor specifice, dar compatibile

aderării în perspectivă la Uniunea Europeană.

Fără îndoială că atât SUA cât şi UE vor acţiona coordonat şi, dacă

va fi necesar, vor fi folosite toate instrumentele pe care le oferă procesul

aderării Bosniei-Herţegovina şi celorlalte state implicate din zonă la NATO

şi UE pentru a se ajunge la soluţii compatibile cu integrarea euro-atlantică

şi europeană şi care să asigure pacificarea deplină şi succesul proceselor

pentru atingerea obiectivelor fixate.

De altfel, după câte se afirmă, la Bruxelles ar fi fost deja elaborat un

proiect sub denumirea de lucru “Bosnia şi Herţegovina cu cinci regiuni în Europa”

pentru o Bosnie-Herţegovina a regiunilor, fără „entităţi”, în care ar fi constituite

4-5 regiuni, trei nivele de organe ale puterii - comună, regiune, stat - sistem care

ar urma să fie consacrat în viitoarea constituţie. Realizarea Acordului de stabilizare

şi asociere dintre UE şi Bosnia-Herţegovina ar urma să fie condiţionate de

modificările în direcţia modernizării Constituţiei Bosniei-Herţegovina.

După o perioadă de rezistenţă, la 18 martie 2006 reprezentanţii principalelor

partide din Bosnia şi Herţegovina constituite pe baze etnice şi-au dat acordul şi

au semnat, în prezenţa ambasadorului american la Sarajevo, documentul

cu privire la modificările constituţionale.

Potrivit unor autori, "politicienii sârbi de orice culoare nu au renunţat

niciodată la **Macedonia** ca parte integrantă a Serbiei, la "Serbia de sud". În

anul 1993 preşedintele Serbiei, Slobodan Miloşevici şi primul ministru al

Greciei, Andreas Papandreu ar fi negociat împărţirea Macedoniei45.

Deşi în Balcanii de Vest rămân încă multe probleme care îşi aşteaptă

rezolvarea, se poate deja afirma că în ultimii 10 ani în zonă au intervenit schimbări

fundamentale. Slovenia şi Croaţia şi-au consolidat independenţa şi au devenit

sau sunt pe cale să devină membre ale NATO şi UE, Macedonia este pe cale

să-şi clarifice problemele şi să pornească pe aceeaşi cale. În anul 2007 vor

avea loc mai multe evenimente importante care vor constituie elemente care

să poată configura mai clar consolidarea stabilităţii în zonă. Este vorba de

modificarea Constituţiei Bosniei-Herţegovina în direcţia modernizării ţării şi

definitivarea statutului provinciei Kosovo şi Metohia.

Prezentarea atât a cadrului politico - juridic existent de soluţionare a

crizei iugoslave, cât şi a factorilor de risc care mai persistă în desfăşurarea

acestui proces, confirmă complexitatea situaţiei, necesitatea concentrării, în

continuare, a eforturilor liderilor noilor state apărute în spaţiul fostei Iugoslavii, a

statelor şi organizaţiilor internaţionale pentru găsirea unor soluţii viabile, reciproc

acceptabile, pe cale politică, pentru toate statele din zonă, pentru prevenirea

izbucnirii unor noi conflicte.

Evenimentele din fosta Iugoslavie începând din anul 1990, războiul

sângeros declanşat şi destrămarea federaţiei iugoslave trebuie să îndemne la

reflecţie, prudenţă şi preocupare pentru clasa politică, îndeosebi a statelor

multinaţionale, ori care au în componenţă minorităţi cu o pondere importantă

concentrată în zone clar definite. Realităţile existente demonstrează că, în

pofida democratizării, a dezvoltării instituţiei drepturilor omului, a asigurării unor

înalte standarde în aceste domenii, exigenţele grupurilor minoritare, tendinţele

de autonomizare, de obicei instrumentalizate, pot îmbrăca, în diferite etape şi

în anumite împrejurări, riscuri pentru stabilitatea statelor.

Apariţia periodică a unor asemenea fenomene chiar şi în state europene

dezvoltate demonstrează că nici apartenenţa la Uniunea Europeană, la

45 Sirin Tufan, in “Macedonia şi vecini ”, în Balkan Forum, vol.5, nr.2 (19)1997, pag.290.

NATO, nu garantează şi dispariţia regrupărilor pe criterii etnice în jurul unor

platforme care depăşesc standardele unanim acceptate şi înglobate în

normale dreptului internaţional.

Tragedia iugoslavă a arătat că factorul determinant al apariţiei tensiunilor,

al declanşării războiului a fost factorul intern, în special politica dezastruoasă

practicată de clasa politică şi liderii acesteia, care a frânat procesele democratizării

şi a stimulat naţionalismul şi extremismul.

În sfârşit, s-a putut constata că erorile politice, consecinţele acestora,

nu pot fi prevenite şi soluţionate de comunitatea internaţională, dominată încă

de contradicţii şi interese specifice şi că factorul internaţional acţionează hotărât

numai când apreciază că trebuie să plătească un preţ mai mare decât dacă

rămâne pasivă, dar când este deja prea târziu.

www.geopolitic.ro

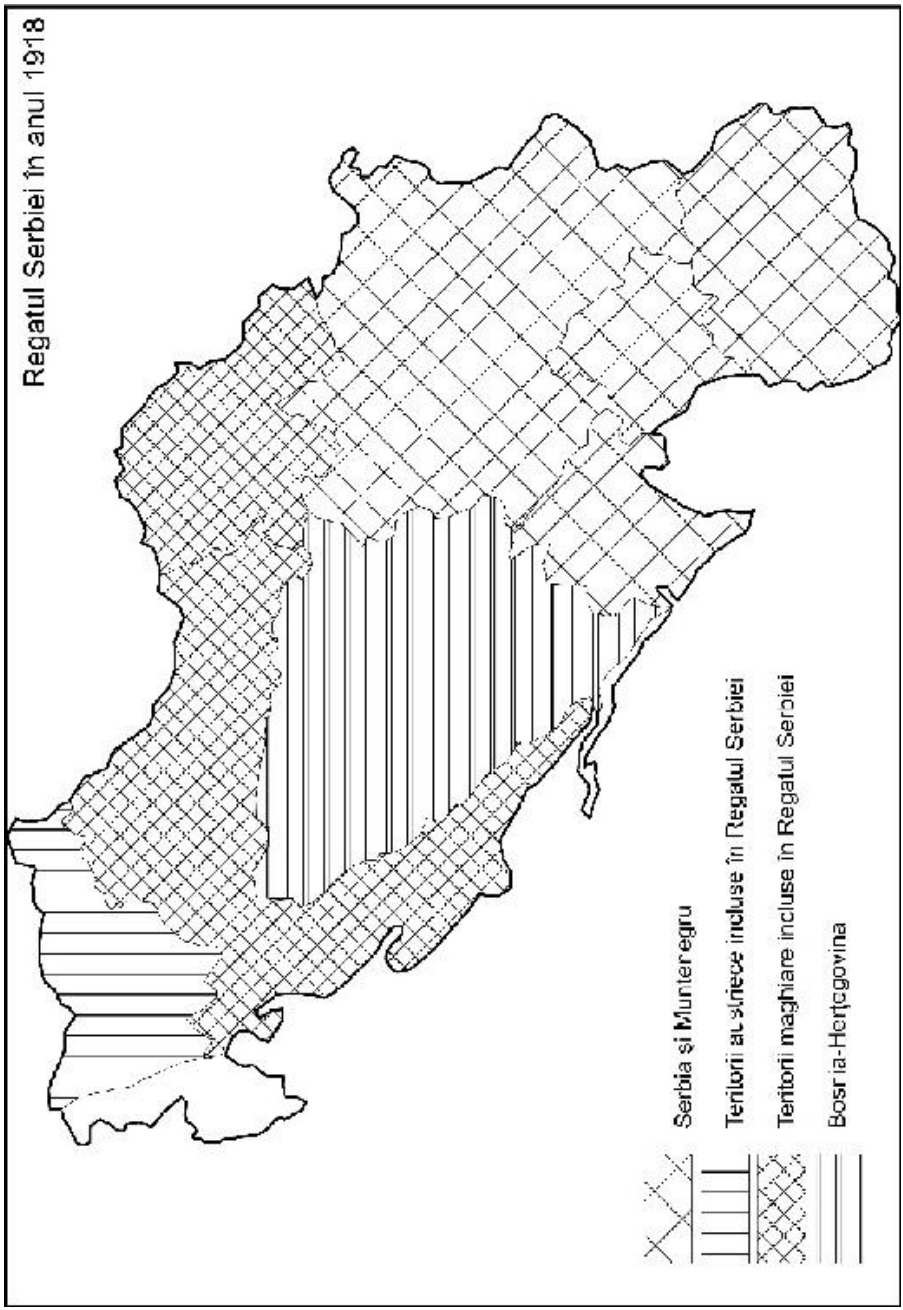
Regatul Serbiei în anul 1918
Serbia și Muntenegru
Teritorii austriece incluse în Regatul Serbiei
Teritorii maghiare incluse în Regatul Serbiei
Bosnia-Hertegovina

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

www.geopolitic.ro

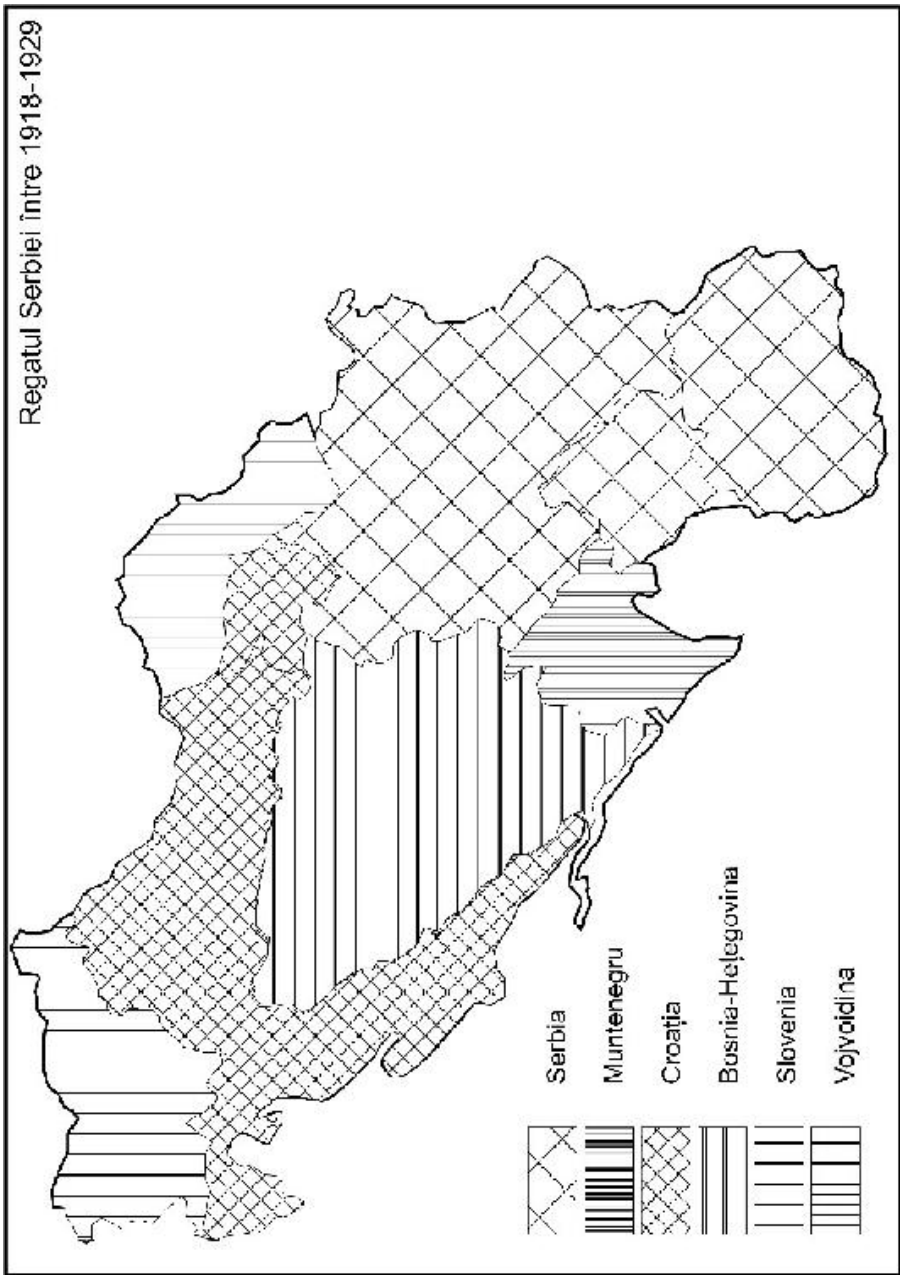
Regatul Serbiei între 1918-1929
Serbia
Muntenegru
Croaţia
Bosnia-Hełegovina
Slovenia
Vojvoidina

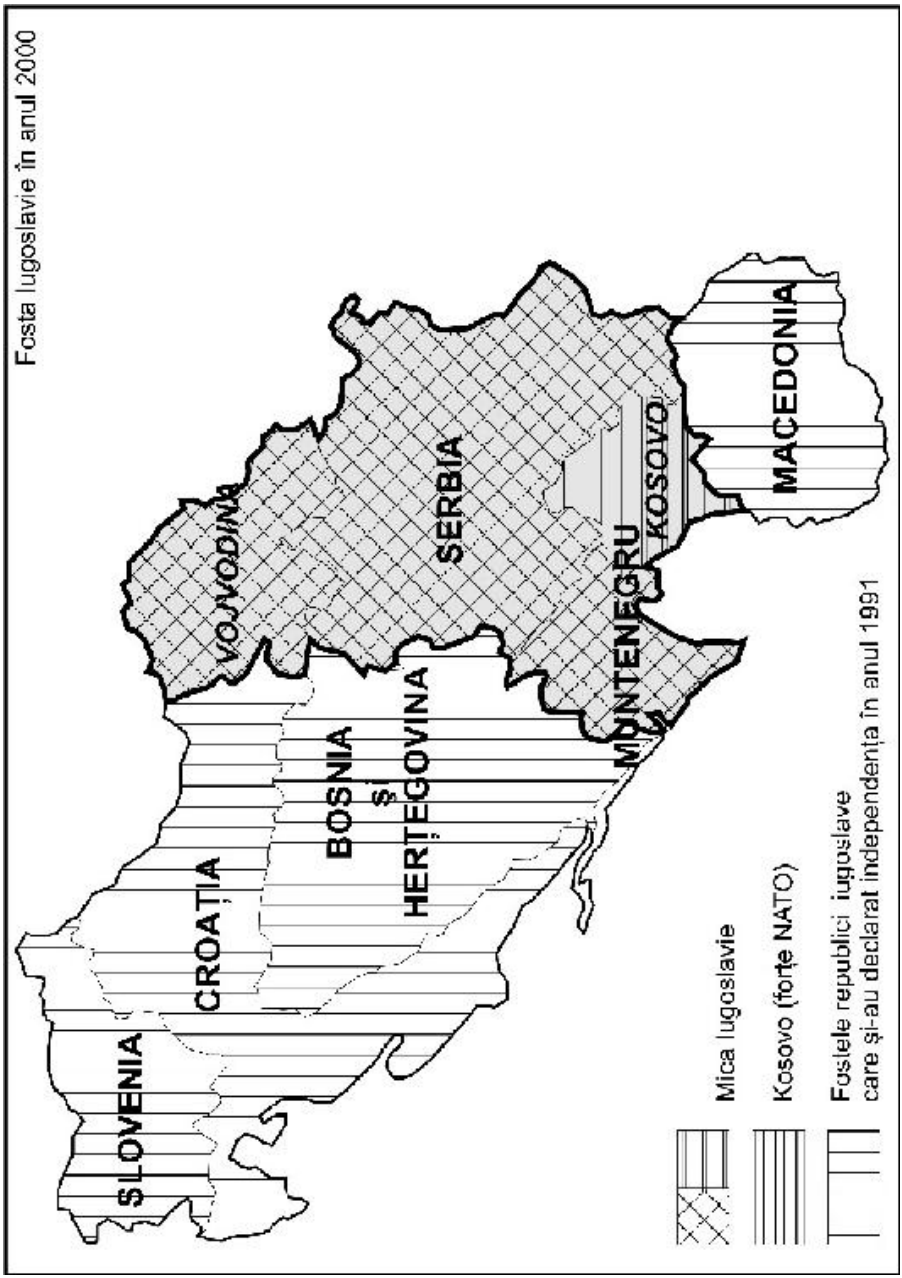

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

www.geopolitic.ro

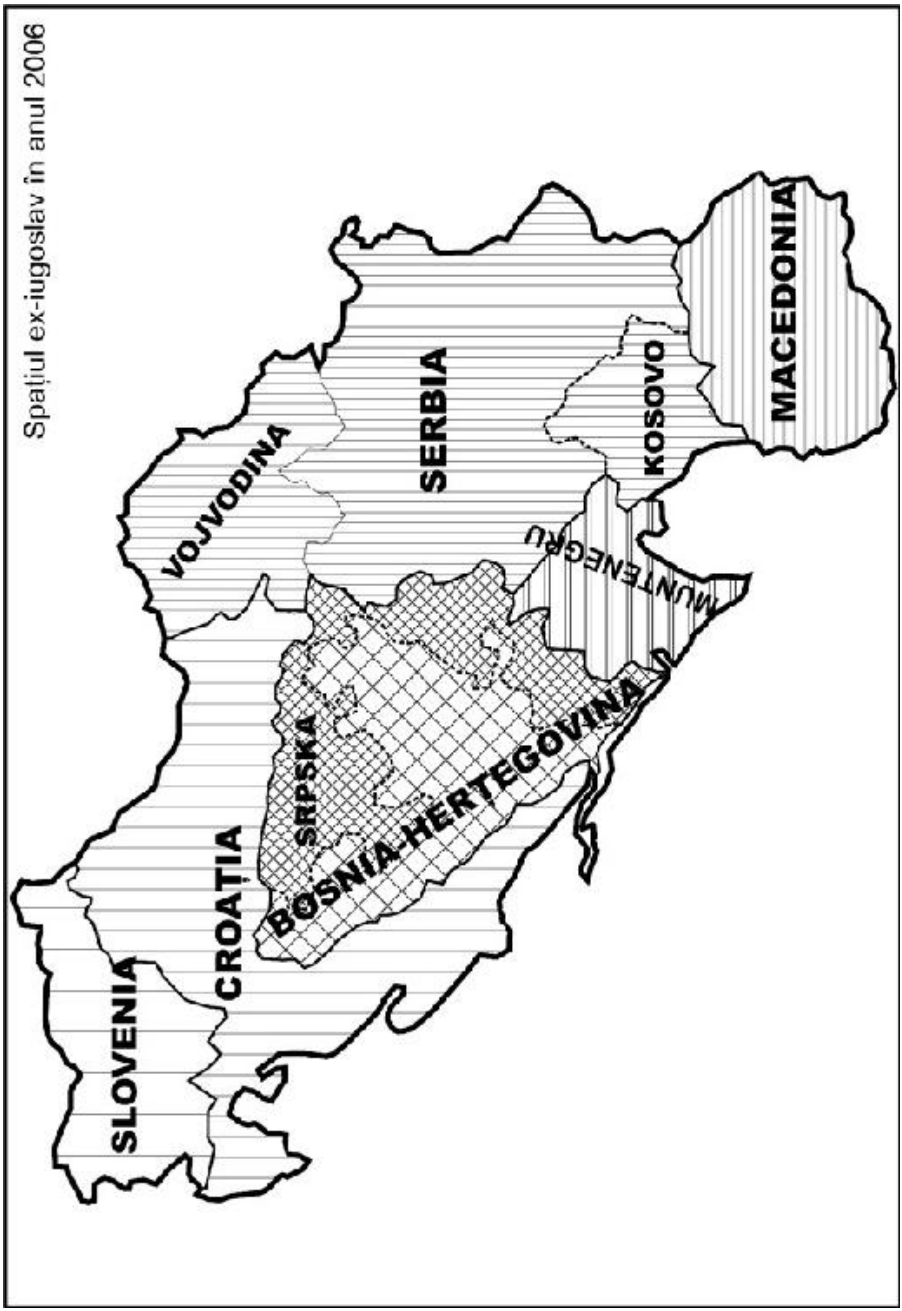
Spaţiul ex-iugoslav în anul 2006
SLOVENIA
CROAŢIA
BOSNIA-HERŢEGOVINA
SRPSKA
VOJVODINA
SERBIA
KOSOVO
MACEDONIA
MUNTENEGRU

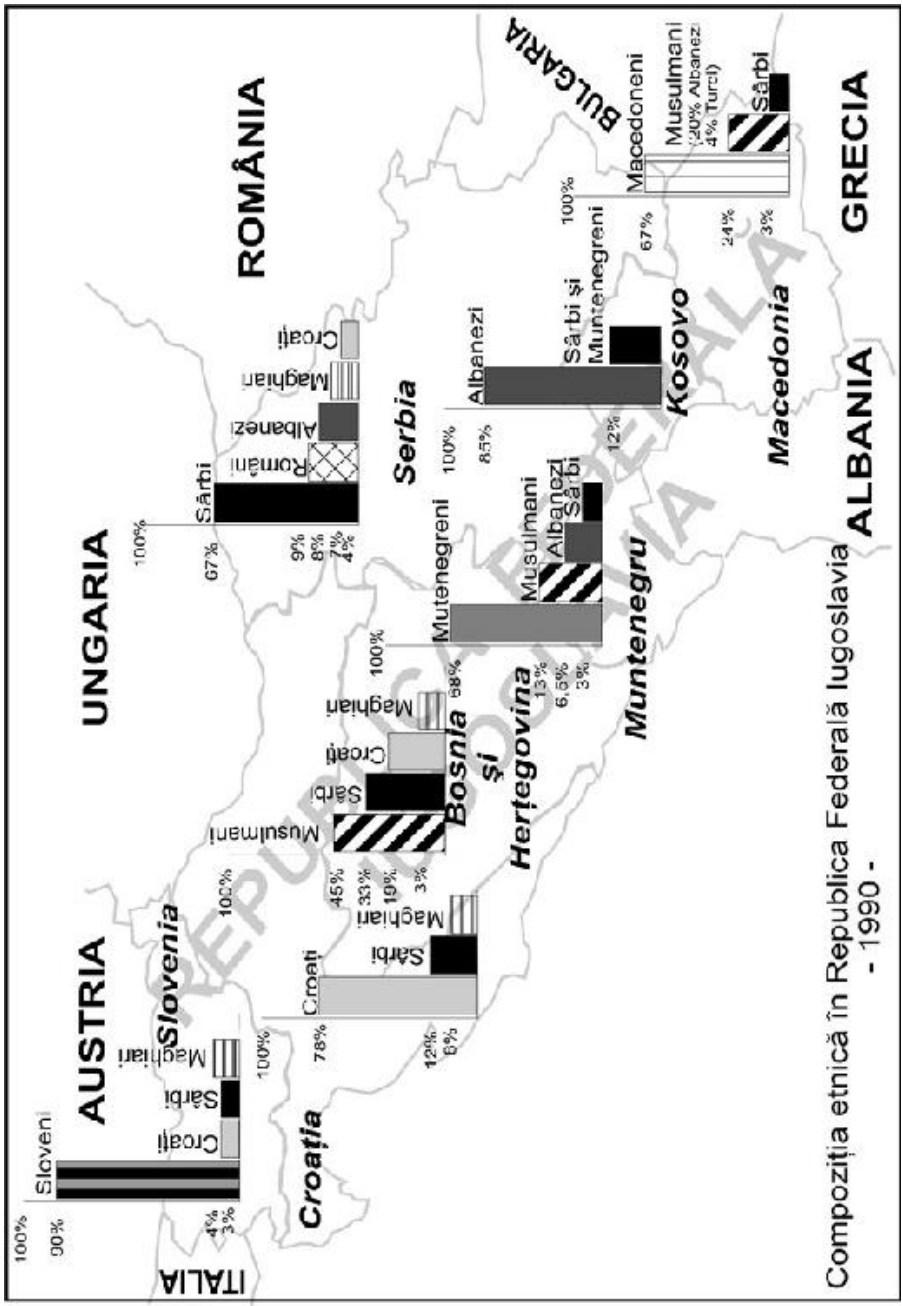

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

www.geopolitic.ro

Minorităţile din spaţiul ex-iugoslav
Sursă: Recensământul din 1991

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

www.geopolitic.ro

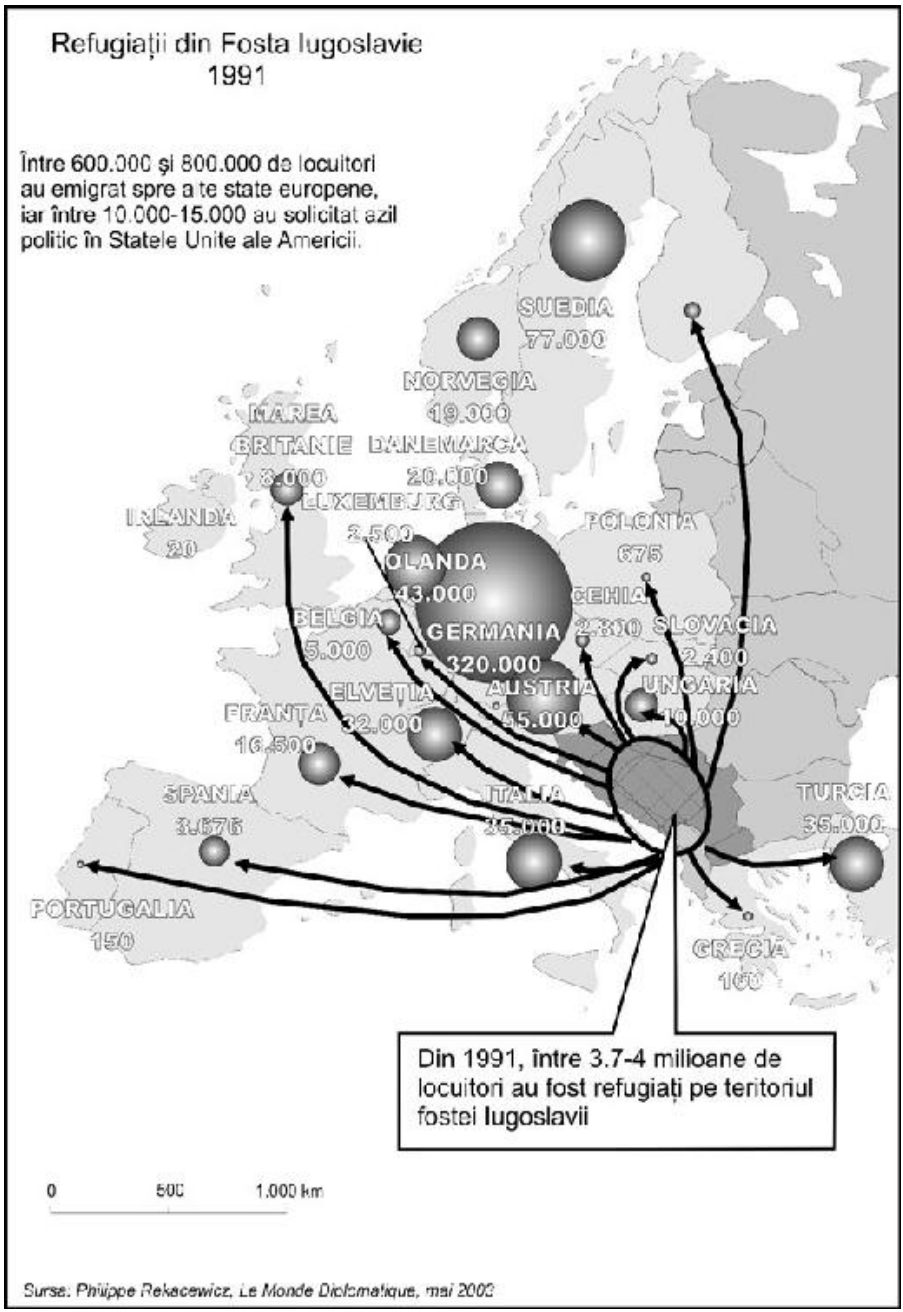

D e s t r ă m a r e a I u g o s l a v i e i

www.geopolitic.ro

Compoziția etnică în spațiul ex-iugoslav

N i c o l a e N i ţ u , I u l i a n N i ţ u

www.geopolitic.ro

APARIŢII EDITORIALE:

Colecţia GeoStrategie

Colectiv

Terorismul - cauze şi implicaţii de ordin geopolitic

Colectiv

Gestionarea crizelor politico - militare şi umanitare

Gheorghe Nicolaescu, Gestionarea crizelor politico - militare

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Informaţii. Management. Putere. .....

I Managementul sistemelor informaţionale.....

II Războiul informaţional

Gheorghe Iliescu

Informaţii. Management. Putere. .....

III. Conexiuni între procesele socializante şi securitatea naţiuni

Colecţia GeoPolitică

Cristian Barna

Terorismul, ultima soluţie?

Maria Cristina Chiru, Irena Chiru

Femei kamikaze - terorism la genul feminin

Nicolae Niţu Destrămarea Iugoslaviei

Marcela Săgeată

Lumea islamică: o reţea dinamică de sisteme

Vasile Simileanu

Asimetria fenomenului terorist

Vasile Simileanu

Radiografia terorismului

Vasile Simileanu

România. Tensiuni geopolitice

Colecţia Geografie Politică

Silviu Costachie

Evreii din România. Aspecte geografice

Silviu Costachie

Evreii din România. Aspecte etnogeografice

Dănuţ-Radu Săgeată

Modele de regionare politico-administrativă

Dănuţ-Radu Săgeată

Deciziile politico-administrative şi organizarea teritorială

Colecţia Sociologie

Irena Chiru

Imaginea României în lume

Ioana Veturia Ciupercă Nicolae Titulesco - L'européen avant l'heure

Colecţia Artă Militară

Ion Bălăceanu, Daniel Dumitru, Ion Ioana

Potenţialul de luptă al forţelor terestre în context NATO

Colecţia Geografie

Loredana Tifiniuc

Spectacolul din culise

www.geopolitic.ro

Elena Matei Ecoturism

Colecţia Juridică

Corina Andreea Baciu

Rezerva proprietăţii în dreptul internaţional privat

***

Ioana Veturia Ciupercă Le triptyque de l'amour

Sava Liţoiu

Eu sunt cel condamnat la moarte

Sava Liţoiu

Nu trageţi, vă rog, în poet

Victor Lotreanu

Confesiuni în alb

Colecţia Academica

(cursuri editate în colaborare cu Editura Universităţii de Apărare)

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Războiul informaţional

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Comunicarea în cadrul sistemelor informaţionale

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Sistemul informaţional

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Lupta informaţională

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Restructurarea sistemelor informaţionale

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Sisteme de management

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Globalizarea informaţiei

Gheorghe Nicolaescu Sisteme de management

Gheorghe Nicolaescu

Globalizarea informaţiei

Gheorghe Nicolaescu

Informaţii şi reţele

Gheorghe Nicolaescu

Aspecte metodologice ale războiului informaţional

Revista GeoPolitica

nr. 1

Integrarea României în NATO

nr. 2 - 3

Integrare Euro-atlantică

nr. 4 - 5

Geopolitica minorităţilor

nr. 6

Geopolitica spaţiului ponto-danubian

nr. 7 - 8

Geopolitica conflictelor sfârşitului de mileniu

nr. 9 - 10

Incursiune în Islam

nr. 11

Tensiuni geopolitice induse de ţinuturile istorice

nr. 12

Terorism şi mass-media

nr. 13

Uniunea Europeană..., încotro?

nr. 14-15

Marea Neagră - confluenţe geopolitice

nr. 16-17

Spaţiul ex-sovietic - provocări şi incertitudini

nr. 18

România - Terra Daciae

nr. 19

Falii şi axe geopolitice

Editura TOP FORM

www.geopolitic.ro

Bucureşti, str. Turda 104, sect. 1,

tel / fax 665 28 82; tel. 0722 207 617, 0722 704 176

simi@b.astral.ro, editura.topform@yahoo.com; geopolytyka@yahoo.com

Nicolae NIȚU, doctor în științe juridice, fost diplomat în Ministerul Afacerilor Externe, de la începutul anului 1990, când s-a declanșat criza iugoslavă, a lucrat succesiv la Zagreb, la Belgrad și ulterior la Skopje, în calitate de ambasador al României în Macedonia.

Iulian NIȚU, diplomat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, a făcut studii la Belgrad, timp în care a fost martor al frământărilor din Serbia după anul 1990 și al desfășurării evenimentelor din Iugoslavia din acea perioadă. A fost corespondent la Belgrad al ziarului România Liberă.

Destrămarea Iugoslaviei este un subiect pe cât de dureros pe atât de prezent în agenda internațională, de aceea este de salutat când publicațiile pe această temă apar pentru a relansa dezbaterea și a readuce noi puncte de vedere interesante și inedite, sau măcar o readucere la zi a stadiului chestiunii iugoslave. Este și meritul esențial al acestui volum al domnilor Nicolae și Iulian Nițu, „Destrămarea Iugoslaviei", demers pe care îl apreciem ca o contribuție semnificativă la dezbaterile pe această temă.

Preocuparea cea mai mare astăzi este modul în care poate să mai fie oprită spirala fragmentării și divizării, această cursă a separatismului pe toate dimensiunile, pe motivul „separării de imaginea omului bolnav" din Balcanii de Vest. După „Iugoslavia mică" a venit ruptura pașnică a Muntenegrului, iar fragmentarea Serbiei este imprevizibilă. Toată lumea se întreabă nu atât „de ce" și „cui folosește" cât „până unde?".

Teodor MELEȘCANU
6 noiembrie 2006

Editura **TOP FORM**

ISBN (10): 973-7626-12-5
ISBN (13): 978 973 7626 12 7

www.geopolitic.ro

Table of Contents

Start